

**Strategische
Impactbeoordeling**
Omgevingsvisie Maashorst

Antea Group

Understanding today.
Improving tomorrow.

projectnummer 0476197.100
concept
23 januari 2023

Strategische Impactbeoordeling

Omgevingsvisie Maashorst

projectnummer 0476197.100
concept
23 januari 2023

Auteurs

P.J. Verhoeven
J.W.J. Verhoeven

Opdrachtgever

Gemeente Maashorst
Markt 145
5401 EJ Uden

Datum

23 januari 2023

beschrijving

vrijgave

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	De m.e.r.-procedure	5
1.3	Toewerken naar een milieueffectrapport	6
1.4	Leeswijzer	6
2	Alternatieven, opgaven en beoordelingsmethode	7
2.1	Alternatieven	7
2.2	De hoeken van het speelveld	8
2.3	Opgaven en beleidsopties	8
2.3.1	Bodem, water en natuur	8
2.3.2	Transitie landelijk gebied	10
2.3.3	Mobiliteitstransitie, voorzieningen en verstedelijking	11
2.3.4	Recreatie	13
2.4	Beoordelingskader	14
2.5	Beoordelingsmethode	17
2.6	Integrale beschouwing	17
3	Bodem, water en natuur	18
3.1	Opgave 1: Water	18
3.1.1	Context opgave	18
3.1.2	Beleidsoptie 1: Geen ingrepen op waterhuishouding, niet meer dan de wettelijke maatregelen	20
3.1.3	Beleidsoptie 2: Halve meter grondwaterspiegelstijging	21
3.2	Optimalisaties en aanbevelingen	23
3.3	Opgave 2: Natuur	24
3.3.1	Context opgave	24
3.3.2	Beleidsoptie 1: Geen aanvullende inzet op behoud van bestaande natuurwaarden	26
3.3.3	Beleidsoptie 2: Natuur midden in de maatschappij	27
3.3.4	Beleidsoptie 3: Het natuurbelang prevaleert	29
3.3.5	Optimalisaties en aanbevelingen	30
4	Mobiliteitstransitie, voorzieningen en verstedelijking	32
4.1	Opgave 3: Woningbouw	32
4.1.1	Context opgave	32
4.1.2	Beleidsoptie 1: Accent op uitbreiding (Groeï in Maashorst)	33
4.1.3	Beleidsoptie 2: Voornamelijk inzetten op inbreiding (Groen in Maashorst)	34
4.1.4	Beleidsoptie 3: Gebiedsgerichte benadering aan de hand van landschappelijke kernkwaliteiten	36
4.1.5	Optimalisaties en aanbevelingen	41
4.2	Opgave 4: Bedrijventerreinen	43
4.2.1	Context opgave	43
4.2.2	Beleidsoptie 1: De bedrijventerreinen in ontwikkeling verder oppakken en verder geen nieuwe bedrijfsgrond uitgeven	45
4.2.3	Beleidsoptie 2: Nieuwe, aanvullende locaties aanwijzen	47
4.2.4	Optimalisaties en aanbevelingen	48
4.3	Opgave 5: Mobiliteitstransitie	50
4.3.1	Context opgave	50
4.3.2	Beleidsoptie 1: Optimalisatie van bestaand netwerk met auto en OV, gericht op bestaande modaliteiten	52
4.3.3	Alternatief 2: Verbrede inzet op mobiliteitshubs	53
4.4	Optimalisaties en aanbevelingen	55
5	Landbouwtransitie	57
5.1	Opgave 6: Landbouw	57

5.1.1	Context opgave	57
5.1.2	Beleidsoptie 1: Primaat landbouw: “business as usual”	57
5.1.3	Beleidsoptie 2: Primaat natuur: “het natuurbelang bepaalt alle beleidskeuzes”	58
5.1.4	Beleidsoptie 3: Inzet op gebiedsgerichte differentiatie en innovatie volgens AgroProeftuin De Peel	60
5.2	Optimalisaties en aanbevelingen	61
6 Recreatie		62
6.1	Opgave 7: Recreatie	62
6.1.1	Context opgave	62
6.1.2	Beleidsoptie 1: De recreatiefste gemeente van Noord-Brabant	62
6.1.3	Beleidsoptie 2: Zonering van recreatie	64
6.2	Optimalisaties en aanbevelingen	65
7 Integrale beschouwing		66
7.1	Conclusies geïntegreerde alternatieven	66
7.2	Conclusies per opgave	69

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Naar verwachting wordt de Omgevingswet in juli 2023 vastgesteld. In de Omgevingswet wordt het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit (met oog voor duurzame ontwikkeling) als belangrijk maatschappelijk doel omschreven. Eén van de instrumenten om hier als gemeente aan te werken is de omgevingsvisie. In een omgevingsvisie komen de hoofdlijnen van het beleid voor de fysieke leefomgeving aan bod. De omgevingsvisie biedt een vooruitblik op de leefomgeving tot het jaar 2040, met een doorkijk naar 2050. De visie wordt opgesteld vanuit een integraal perspectief. Dat wil zeggen dat het niet alleen om ruimtelijke vraagstukken gaat, maar ook over sociale en economische vraagstukken en ontwikkelingen.

In de omgevingsvisie stelt de gemeente kaders voor toekomstige ontwikkelingen. In de Wet milieubeheer is vastgelegd dat kaderstellende plannen voor (mogelijk) m.e.r.-plichtige activiteiten de procedure van de milieueffectrapportage (m.e.r.)¹ doorlopen moet worden. Het doel van de m.e.r. is het omgevingsbelang volwaardig en vroegtijdig in de plan- en besluitvorming mee te nemen. De omgevingsvisie van de gemeente Maashorst is daardoor m.e.r.-plichtig. Door het doorlopen van de m.e.r.-procedure heeft de gemeente Maashorst de beoordeling van milieu- en omgevingseffecten vroegtijdig geïntegreerd in het visievormingsproces. Zo kunnen inhoudelijk goed afgewogen keuzes worden gemaakt.

Deze strategische impactbeoordeling is een deelproduct van het OER en een tussenproduct in de m.e.r.-procedure, dat als bijlage bij het Overdrachtsdocument Omgevingsvisie Maashorst aan de gemeenteraad wordt aangeboden. In het Overdrachtsdocument staan de kwaliteiten van de gemeente en de opgaven waarop de omgevingsvisie een antwoord moet geven beschreven.

1.2 De m.e.r.-procedure

De m.e.r.-plicht houdt in dat een m.e.r.-procedure moet worden doorlopen, met als resultaat een milieueffectrapport (MER). In dit geval heeft het resultaat echter een andere naam gekregen: het omgevingseffectrapport (OER). Er is voor de term OER (en niet MER) gekozen omdat de scope van het rapport groter is dan alleen milieueffecten. Effecten op alle thema's in de omgeving zijn beoordeeld; ook niet-milieuthema's als economie en sociale kracht bijvoorbeeld. Het OER wordt met de ontwerp omgevingsvisie ter inzage gelegd. De Commissie m.e.r. brengt vervolgens een advies uit over de milieueffectrapportage.

De eerste stap naar het maken van een OER was het opstellen van een 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau' (NRD).² In deze NRD geeft de gemeente aan hoe zij bij het maken van de omgevingsvisie de milieu- en omgevingseffecten wil onderzoeken en welke thema's daarbij aan de orde komen. De NRD is in september 2022 afgerond en ter inzage gelegd.

Op basis van de beoordeling van deze adviezen is bij het opstellen van de omgevingsvisie aandacht besteed aan de onderstaande aspecten, en worden deze (waar mogelijk en van toepassing) betrokken bij de afweging van keuzes in het OER:

- een integrale benadering van de geformuleerde opgaven zodat het gezondheids-, veiligheids- en wateraspect hierin een plek krijgt;
- de dimensies van positieve gezondheid bij de verschillende integrale opgaven;
- externe veiligheid en meer algemene veiligheidsaspecten in relatie tot een gezonde leefomgeving; bereikbaarheid in meer algemene zin en vanuit (brand)veiligheidsperspectief;
- veiligheidsrisico's i.v.m. de transitie van het buitengebied;
- veiligheidsrisico's i.v.m. de energietransitie;

¹ Het is gebruikelijk de afkortingen (de) m.e.r. en (het) MER te gebruiken. De afkorting m.e.r. met kleine letters en puntjes ertussen staat voor de volledige procedure, de milieueffectrapportage. MER met hoofdletters, zonder puntjes staat voor het milieueffectrapport, het rapport dat hierbij opgesteld wordt.

² Notitie Reikwijdte en Detailniveau Omgevingsvisie Maashorst, Antea Group, 6 september 2022

- waterkwaliteit (ook t.a.v. ecologische waterkwaliteit, (fysisch) chemische waterkwaliteit en KRW-beleidsdoelen);
- waterveiligheid (stabiliteit en veiligheid van waterkeringen en kades);
- het watersysteem als beoordelingscriterium voor nieuwe ontwikkelingen.

De volgende formele stap is de terinzagelegging van het OER bij de ontwerp omgevingsvisie. Omdat in die versie van de omgevingsvisie al veel keuzes voorgesteld worden en in samenhang worden uitgewerkt, is het waardevol om het keuzeproces nu al te voeden met informatie over omgevingseffecten. Daarom is de strategische impactbeoordeling, die ook een onderdeel van het OER wordt, naar voren gehaald en als bijlage bij het overdrachtsdocument gevoegd.

In de strategische impactbeoordeling zijn de omgevingseffecten van verschillende alternatieven per thema beoordeeld. De uiteindelijke omgevingsvisie kan worden gezien als het voorkeursalternatief, dat later in het OER integraal beoordeeld wordt op de gevolgen voor de fysieke leefomgeving. De resultaten van deze beoordeling kunnen gebruikt worden om de ontwerp omgevingsvisie verder aan te scherpen en om het omgevingsbeleid verder vorm te geven.

1.3 Toewerken naar een milieueffectrapport

Het OER zal uiteindelijk bestaan uit meerdere onderdelen, met het doel het omgevingsbelang (dat dus breder is dan het klassieke milieubelang) een volwaardige plek te geven in de besluitvorming. Met de voorliggende strategische impactbeoordeling worden reëel te beschouwen alternatieven afgewogen. De impactbeoordeling zal dan ook integraal in het OER worden opgenomen. In het OER wordt bovendien een effectbeoordeling van de uiteindelijke omgevingsvisie uitgevoerd, waarin het voorkeursalternatief op gevolgen voor de omgeving wordt beoordeeld. Aanvullend zal het OER een aantal handvatten voor de toekomst bevatten, zoals een beschrijving van de leemten in kennis en een aanzet voor monitoring. Ook wordt een Passende Beoordeling opgesteld, om de gevolgen van de keuzes in de omgevingsvisie voor Natura 2000-gebieden in beeld te brengen.

1.4 Leeswijzer

PM

2 Alternatieven, opgaven en beoordelingsmethode

2.1 Alternatieven

In de omgevingsvisie staat de samenhang tussen de verschillende onderdelen en aspecten van de fysieke leefomgeving centraal. Hiervoor zijn op deze vier thema's ambities geformuleerd:

- Bodem, water en natuur
- Transitie landelijk gebied
- Mobiliteitstransitie, voorzieningen en verstedelijking
- Recreatie

Om de uiterste keuzerichtingen van de omgevingsvisie in beeld te brengen, zijn twee geïntegreerde alternatieven te schetsen. De twee alternatieven zijn veelomvattende toekomstbeelden, waarbinnen alle vier de thema's hun eigen invulling krijgen. Hieronder zijn de alternatieven beschreven.

Groei in Maashorst

De gemeente grijpt de kansen aan om het inwonertal te laten groeien. De kernen breiden uit ten koste van het landelijk gebied. Dat kost ruimte, en gaat ten koste van nabijheid van voorzieningen en kansen om bestaande bebouwing te verduurzaming blijven liggen. De werkgelegenheid wordt doorontwikkeld en de bedrijventerreinen groeien ten koste van het landelijk gebied. De ontsluiting van de gemeente wordt mede daarvoor verbeterd. De focus ligt daarbij op de bestaande modaliteiten. De auto blijft dus een belangrijke rol spelen; parkeren voor de deur blijft mogelijk. Bestaande fiets en ov wordt geoptimaliseerd.

De agrarische sector is leidend in het buitengebied. Met technische maatregelen wordt naar mogelijkheden gezocht om brede agro-business in de gemeente te behouden. Landbouw staat in het buitengebied op één, maar de gemeente biedt beperkt ruimte voor andere functies. Die moeten zich dan wel goed tot de agrarische bedrijvigheid verhouden. Ook wordt er sterk ingezet op het versterken van de recreatieve sector mogelijk ook ten koste van de natuur.

Groen in Maashorst

De gemeente loopt tegen de grenzen van het bestaande systeem. Dit resulteert in grote uitdagingen op het gebied van natuur, klimaat, energie en economie. In dit scenario pakt Maashorst stevig de regie. Grote inzet op bodem, water, klimaatadaptatie en duurzaamheid is nodig. Daarbij kiest de gemeente een koers waarin uitgegaan wordt van het natuurlijk systeem en de draagkracht daarvan. De gemeente accepteert dat dat groei op andere thema's belemmert.

Binnen dit alternatief is de woningbouw niet maximaal en wordt ingezet op inbreiding. Dat gebeurt vooral in de kern Uden. De inzet op verdichting betekent dat er circulair, groen en natuur inclusief gebouwd wordt. Bedrijventerreinen worden waar mogelijk getransformeerd en zo efficiënt mogelijk ingericht. Er worden geen nieuwe bedrijfsgronden uitgegeven. Ook de kijk op mobiliteit verandert. De gemeente gaat voor duurzame mobiliteit: fiets, ov en deelvervoer krijgen een prominente plek en de auto wordt sterk teruggedrongen. Ook op het gebied van recreatie staat het natuurbelang over het algemeen op één. Alle andere thema's dan groen en natuur zoals economie, landbouw, recreatie etc. mogen natuur, bodem en klimaat niet dwarszitten.

Het scenario zorgt vooral voor waarde creatie op het gebied van gezondheid natuur en biodiversiteit. Die waarde is niet altijd in geld uit te drukken. Centraal staan een betere gezondheid van onze inwoners, een betere leefomgeving in de kernen en een buitengebied waar natuur, water en voedselproductie in gezonde balans zijn.

2.2 De hoeken van het speelveld

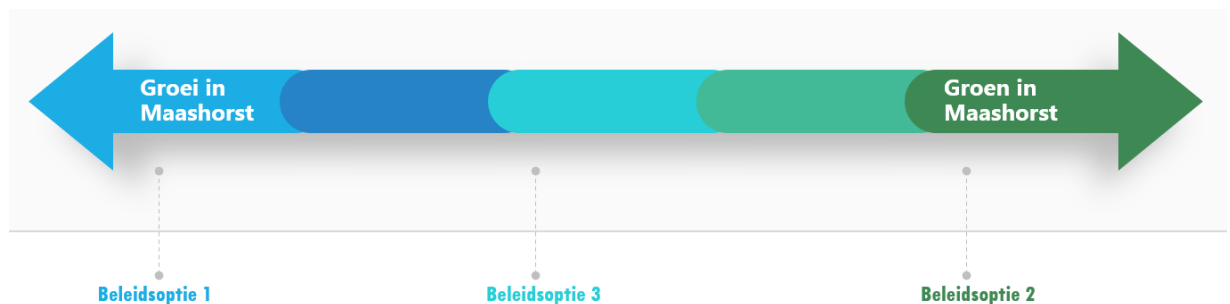
Binnen de alternatieven zijn dus heel verschillende keuzes gemaakt. In deze strategische impactbeoordeling is dieper ingegaan op zeven opgaven, die keuzes vereisen. Per opgave zijn verschillende te kiezen beleidsopties onderscheiden, waarvan de gevolgen in deze impactbeoordeling zijn onderzocht. De opgaven en beleidsopties zijn in paragraaf 2.3 toegelicht.

Het integrale beleid voor de fysieke leefomgeving wordt in de omgevingsvisie uitgewerkt in uiteenlopende ambities – van landbouw tot mobiliteit en van woningbouw tot natuur. Doel van het OER is om het besluitvormingsproces daarbij te ondersteunen.

De twee alternatieven geven de uiterste richtingen weer die de gemeente in kan gaan. Doel van deze “extremen” is het weergeven van de hoeken van het speelveld. Op basis van de hoeken van het speelveld kan een keuze worden gemaakt voor de te kiezen richting. Deze kan (maar hoeft niet) een hybride beleidsalternatief zijn. Met andere woorden kunnen verschillende onderliggende beleidsopties gecombineerd worden. Op basis daarvan kan de gemeente een integraal voorkeursalternatief uitwerken.

2.3 Opgaven en beleidsopties

Hieronder zijn de opgaven uiteengezet. Iedere opgave sluit aan bij een van de vier thema’s. Per opgave zijn twee of drie beleidsopties toegelicht. Dat betekent dat in ieder geval de opties die bij de twee alternatieven passen zijn opgenomen. Bij drie opgaven is er een derde beleidsoptie uitgelicht. In de voorbeeldfiguur hieronder valt die optie tussen de twee uitersten te plaatsen. Echter, bij de ‘derde optie’ wordt de opgave veelal vanuit een ander perspectief bekeken. Van iedere opgenomen beleidsoptie is het waardevol geacht om deze te onderzoeken. Wanneer er een derde optie is gepresenteerd, vormt die dus een aanvulling op de twee uitersten. Niet iedere opgave kent drie relevante beleidsopties. Daarom zijn de ‘derde opties’ niet gebundeld in een geïntegreerd alternatief.

Figuur 0.1: Voorbeeld beleidsopties en alternatieven

2.3.1 Bodem, water en natuur

Lekker door de natuur struinen – dat kun je in de gemeente Maashorst. De Maashorst is een uniek natuurgebied: het oergebied in Brabant. Ooit stroomde hier de Maas. Door een breuk in de aardkorst werd het land omhooggeduwd. Dat unieke natuurverschijnsel maakt onze streek bijzonder. De Maashorst bestaat uit een prachtige natuurkern, met bossen en heidevelden, stuifduinen, vennen en oude dreven. Echter, door klimaatverandering (en de combinatie met uitdagingen in de agrarische en de toeristische sector) heeft ook De Maashorst te maken met uitdagingen, zoals verdroging en een afname van de biodiversiteit.

Opgave 1: Water

Het watersysteem speelt een belangrijke rol in Maashorst. De bodem- en waterkwaliteit in de gemeente staan onder druk. Met de gevolgen van klimaatverandering en het intensieve gebruik van gronden, is de bodem steeds minder veerkrachtig geworden. Verdroging vormt een uitdaging. De vitaliteit van het bodem- en watersysteem is van belang om gewassen goed te laten groeien en voor de natuur om te floreren. Hoe stuurt de gemeente op een goede waterhuishouding?

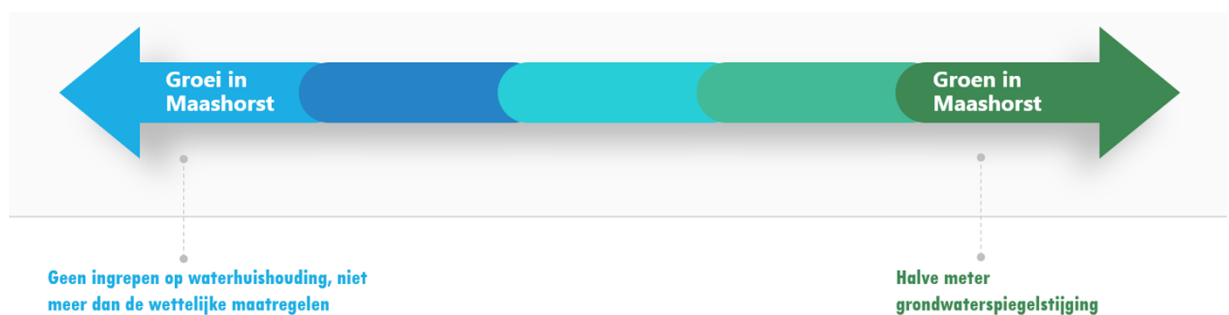
- *Beleidsoptie 1: Geen ingrepen op waterhuishouding, niet meer dan de wettelijke maatregelen*
Het waterschap is bevoegd gezag voor de waterhuishouding. Maashorst ondersteunt initiatieven van het waterschap die gericht zijn op het vasthouden van water, maar sturen daar zelf niet actief op.
- *Beleidsoptie 2: Halve meter grondwaterspiegelstijging*

In het Grondwaterconvenant 2021-2027 (provincie Noord-Brabant) hebben we afgesproken dat de grondwaterstand in natuurgebied De Maashorst met 35 centimeter moet stijgen. Buiten De Maashorst is een stijging van 20 centimeter beoogd. Binnen dit alternatief kiezen we ervoor om ambitieuzer te zijn dan we in het Grondwaterconvenant hebben afgesproken. We gaan niet voor 35 centimeter, maar voor een halve meter grondwaterspiegelstijging in De Maashorst. Dit betekent dat aanvullende maatregelen nodig zijn, geïnitieerd door de gemeente. Bij momenten van verandering maakt de gemeente werk van de volgende maatregelen:

- Ontstening van stedelijk gebied;
- Actieve inzet op bodemverbetering buitengebied;
- Ruimere voor waterconservering en voor oppervlaktewater;
- Aanvullende ruimte voor buffergebieden.

Gegeven de reikwijdte van het mandaat van de gemeente beperkt de inzet zich tot 'momenten van verandering'.

In de figuur hieronder is te zien hoe de twee beleidsopties zich tot de geïntegreerde alternatieven verhouden.

Figuur 0.2: Beleidsopties water en alternatieven

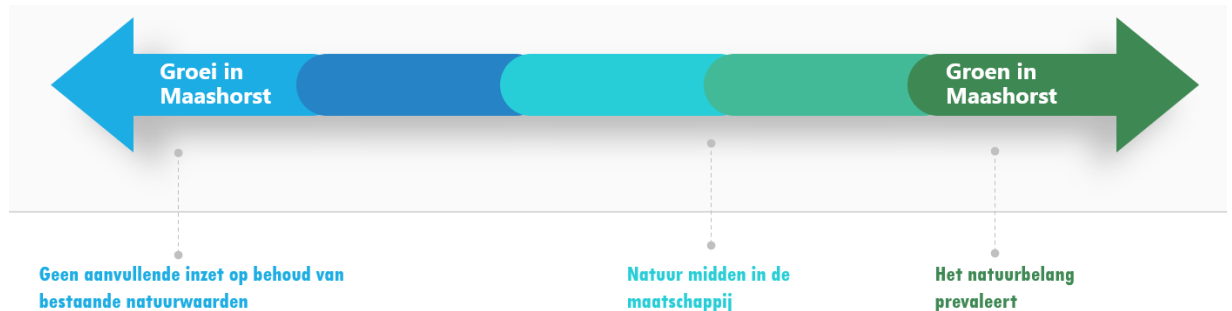
Opgave 2: Natuur

De gemeente Maashorst presenteert zich als 'de natuurlijkste gemeente van Noord-Brabant'. Natuurgebied De Maashorst staat hierin centraal. Maashorst investeert in een natuurrijke omgeving, die op een duurzame en klimaatbestendige wijze ontwikkelt. De staat van de Nederlandse natuur is over het algemeen matig. De opgave voor Maashorst, dat zich als groene gemeente positioneert, is groot. Welke keuzes maakt de gemeente? En in hoeverre streeft Maashorst de ambitie na om de natuurlijkste gemeente van Brabant te zijn?

- **Beleids optie 1: Geen aanvullende inzet op behoud van bestaande natuurwaarden**
Natuur is belangrijk binnen de beschermde natuurgebieden. Daar zet Maashorst in op behoud, maar daarbuiten ligt het primaat op andere functies die niet geschaad mogen worden door het natuurbelang. De nadruk ligt bij deze optie op scheiding van functies.
- **Beleids optie 2: Het natuurbelang prevaleert**
Natuur staat hier in al het beleid en bij ieder initiatief centraal. Binnen deze optie wordt er ingezet op een robuust natuurnetwerk in de gemeente, met De Maashorst als kloppend hart. Natuurwaarden worden niet alleen behouden, maar ook versterkt. Ook is er ruimte voor de creatie van nieuwe natuur, in het buitengebied bijvoorbeeld. Niet alleen de natuurfunctie van de natuurgebieden komt sterker op de eerste plaats te staan, maar ook de natuur tussen de verschillende gebieden krijgt een impuls. Zo wordt de natuur van De Maashorst sterk verbonden met bijvoorbeeld de Reekse Heide en het natuurgebied Herperduin, tussen Schaijk en Oss. Natuurverbindingen treden dus ook buiten de gemeentegrenzen. Daarnaast vindt er in de kernen vergroening plaats.
- **Beleids optie 3: Natuur midden in de maatschappij**
De natuur is er om van te genieten. Maashorst kiest ervoor om onze bestaande natuur te behouden en de beleving ervan te optimaliseren. Dat geldt ook voor natuur in de kernen. Natuur wordt zo toegankelijk mogelijk gemaakt, zodat iedereen ervan kan genieten. Recreatiemogelijkheden in de natuur worden versterkt en natuur en andere functies raken met elkaar verweven. Dit betekent bijvoorbeeld dat er

sterker wordt ingezet op bijvoorbeeld wandelen, fietsen en horeca in de natuurgebieden, zoals De Maashorst. Ook toerisme kan, in verschillende vormen, een impuls krijgen binnen deze beleids optie.

In de figuur hieronder is te zien hoe de drie beleids opties zich tot de geïntegreerde alternatieven verhouden.

Figuur 0.3: Beleids opties natuur en alternatieven

2.3.2 Transitie landelijk gebied

Maashorst bestaat voor een groot deel uit buitengebied. Het (agrarisch) buitengebied staat voor een grote opgave, in de vorm van een transitie. De afgelopen maanden lag deze transitie – met name vanwege de landelijke aandacht voor de stikstofaanpak – onder een vergrootglas. Echter, de transitie in het landelijk gebied behelst veel meer opgaven en kansen dan enkel de omgang met stikstof.

Opgave 3: Landbouw

Onder meer door de afname van het aantal agrarische bedrijven, schaalvergroting, vrijkomende agrarische bebouwing, de toename van het aantal burgerwoningen en klimaatverandering, zal het buitengebied in heel Nederland en in Maashorst ingrijpend veranderen. Ook zorgen rond bodemgesteldheid, biodiversiteit, gezondheid spelen hierbij een rol. Er zijn drie beleids opties te onderscheiden om met deze transitie om te gaan.

- **Beleids optie 1: Primaat landbouw: “business as usual”**
Bij de optie ‘primaat landbouw’ ligt de focus voor de landbouw op de huidige trend in Maashorst. Er is namelijk een afname van landbouwbedrijven door onder andere schaalvergroting, de invloed van stikstofdepositie en een gebrek aan bedrijfsopvolging. Schaalvergroting blijft ook in de toekomst aan de orde door technologische ontwikkelingen in de landbouw. Het bestaande landbouwareaal blijft behouden. Wel wordt er een maximum gesteld aan de schaalvergroting. Dit maximum heeft betrekking op het huidige beleid ten aanzien van bijvoorbeeld geur, Natura 2000-gebieden, waterkwaliteit, etc. Daarnaast wordt het maximum ook in belangrijke mate bepaald door de maximale maatvoering van de bouwvlakken en bijvoorbeeld het omschakelverbod naar intensieve niet-grondgebonden veehouderij.
- **Beleids optie 2: Primaat natuur: “het natuurbelang bepaalt alle beleidskeuzes”**
Bij beleids optie 2 ligt de focus op natuurbehoud en -ontwikkeling. Hierbij gaat het onder andere om kringlooplandbouw, functieverandering, maar ook de vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) en de ontwikkelingsruimte binnen het Natuurnetwerk Nederland. Ontwikkelruimte voor de landbouw wordt sterk beperkt en is enkel mogelijk onder voorwaarde dat dit leidt tot verduurzaming van het productiesysteem, bijvoorbeeld omdat sprake is van natuurinclusieve en circulaire landbouw, waarbij er tevens koppelkansen zijn voor het vergroten van de biodiversiteit. Bij de VAB kan zo veel mogelijk bebouwing gesloopt worden om ruimte te geven aan natuur, biodiversiteit en groene landschapselementen. Ook moet rekening gehouden worden met de ondergrond en het watersysteem, deze vormen de basis voor de ruimtelijke ontwikkeling van het buitengebied.
- **Beleids optie 3: Inzet op gebiedsgerichte differentiatie en innovatie volgens AgroProeftuin De Peel**
De transitie van de agrarische sector (richting kringlooplandbouw) wordt gestimuleerd door het initiatief AgroProeftuin de Peel. Dit initiatief is gericht op vernieuwing van de agrosector door middel van financiële en organisatorische ondersteuning van innovatieve projecten in de regio. Bij gebiedsgerichte

differentiatie wordt de positie van de landbouwgebieden verder aangewend om landbouw verder te concentreren. Dat leidt tot een actieve inzet op de afname van landbouweffecten aan de randen van waardevolle natuur en verdere concentratie en ruimte voor ontwikkelingen in de landbouwgebieden.

In de figuur hieronder is te zien hoe de drie beleidsopties zich tot de geïntegreerde alternatieven verhouden.

Figuur 0.4: Beleidsopties landbouw en alternatieven

2.3.3 Mobiliteitstransitie, voorzieningen en verstedelijking

De gemeente Maashorst wil zich positioneren als één gemeente, bestaand uit zes dorpen, waar mensen zich verbonden met elkaar voelen en kunnen leven in een prettige omgeving. Daarvoor streeft de gemeente naar duurzame bereikbaarheid, passende voorzieningen en een geschikte woning voor iedereen.

Opgave 4: Woningbouw

Woningbouw is in heel Nederland een urgent thema; ook in de gemeente Maashorst. Voor inwoners van de gemeente is het van groot belang om een passende woning te hebben. Gezien het krappe woningaanbod en de groeiende vraag, dienen er nieuwe woningen gebouwd te worden om in de toekomst te kunnen voldoen aan de woningbehoefte. Niet alleen het aantal inwoners groeit in Maashorst namelijk – het aantal huishoudens groeit nog sterker.

De woningbouwopgave behelst niet alleen de bouw van voldoende nieuwe woningen, maar is ook gerelateerd aan de kwaliteit van woningen. Maashorst heeft de ambitie om nadrukkelijk in te zetten op het verbreden van de diversiteit van woningen (passend en betaalbaar), het verbeteren van de duurzaamheid van woningen en het behouden van krachtige en vitale kernen. Een prettig verblijfsklimaat is voor iedere inwoner van Maashorst van belang. Hoe geeft Maashorst antwoord op de kwantitatieve en de kwalitatieve woningbouwopgave?

- **Beleidsoptie 1: Voornamelijk inzetten op uitbreiding**
Beleidsoptie 1 gaat uit van een planmatige uitbreiding van de bestaande kernen, zoals al langere tijd de stedenbouwkundige traditie is in Maashorst. Dit is min of meer de wijze waarop de kernen in de gemeente naar verloop van tijd tot stand zijn gekomen. Recente voorbeelden zijn Eikenheuvel in Uden en Niemeskant in Volkel. Woningbouw verloopt op basis van geldende vraag, waarbij als uitgangspunt geldt dat in iedere kern ruimte moet zijn voor uitbreidingswijken in gebieden die nu buiten de bebouwde kom gelegen zijn.
- **Beleidsoptie 2: Voornamelijk inzetten op inbreiding**
Bij inbreiding komen er meer mensen binnen het bestaand bebouwd gebied te wonen. Zo wordt het buitengebied ontlast. De beschikbare ruimte in de woonkernen kan gevuld worden met laagbouw of met gestapelde bouw. Gestapeld bouwen kan dan bijvoorbeeld in de nabijheid van voorzieningen en mobiliteitshubs. De gemeente blijft binnen deze beleidsoptie woningbouwlocaties die gericht zijn op 'het afmaken van de dorpen' (denk aan Akkerwinde bij Schaijk of Repelakker bij Zeeland) ontwikkelen. De ontwikkeling van uitbreidingslocaties als Eikenheuvel passen niet binnen deze beleidsoptie.
- **Beleidsoptie 3: Gebiedsgerichte benadering aan de hand van landschappelijke kernkwaliteiten**

- Bij een gebiedsgerichte benadering wordt allereerst een kader van randvoorwaarden opgesteld. Iedere potentiële ontwikkeling – zowel inbreiding als uitbreiding – wordt aan het kader getoetst. De gemeente stuurt niet op voorhand op wat wel en niet mag op welke locatie. Afhankelijk van de lokale landschappelijke waarden kan op verschillende plekken voor verschillende typen woningbouwontwikkelingen worden gekozen. Hierbij is het denkbaar dat woningbouw op verschillende locaties door de gemeente mogelijk is, niet per sé of naar rato gekoppeld aan de bestaande kernen.

In de figuur hieronder is te zien hoe de drie beleidsopties zich tot de geïntegreerde alternatieven verhouden.

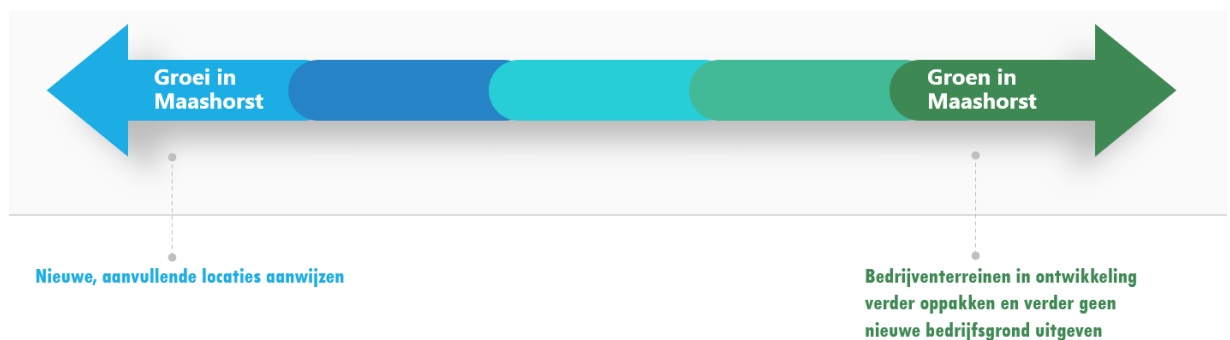
Figuur 0.5: Beleidsopties woningbouw en alternatieven

Opgave 5: Bedrijventerreinen

Maashorst biedt ook ruimte aan bedrijvigheid op bedrijventerreinen. Zo blijft de gemeente interessant voor ondernemingen en hun werknemers. Voldoende vestigingsmogelijkheden voor bedrijven dragen hieraan bij. In de gemeente zijn momenteel relatief veel ondernemers actief en de gemeente heeft veel MKB. Maar, hoe stuurt de gemeente hier in de toekomst op, en welke waarde wordt daarbij aan niet-economische belangen gehecht? Worden er nieuwe, aanvullende bedrijventerreinen ontwikkeld, of zal Maashorst het moeten doen met de bestaande beschikbare capaciteit?

- *Beleids optie 1: Nieuwe, aanvullende locaties aanwijzen*
De huidige capaciteit is niet voldoende en niet iedere kern is bedeed. De gemeente is genoodzaakt nieuwe bedrijfsgrond aan te wijzen. Dat kan op verschillende locaties. Uitgangspunt is dat er in iedere kern ruimte is voor uitbreiding.
- *Beleids optie 2: De bedrijventerreinen in ontwikkeling verder oppakken en verder geen nieuwe bedrijfsgrond uitgeven*
De gemeente heeft nog voldoende bestaande capaciteit voor uitbreiding van/nieuwe bedrijventerreinen. Die bedrijventerreinen worden ontwikkeld, zodat de gemeente andere plekken ontziet.

In de figuur hieronder is te zien hoe de twee beleidsopties zich tot de geïntegreerde alternatieven verhouden.

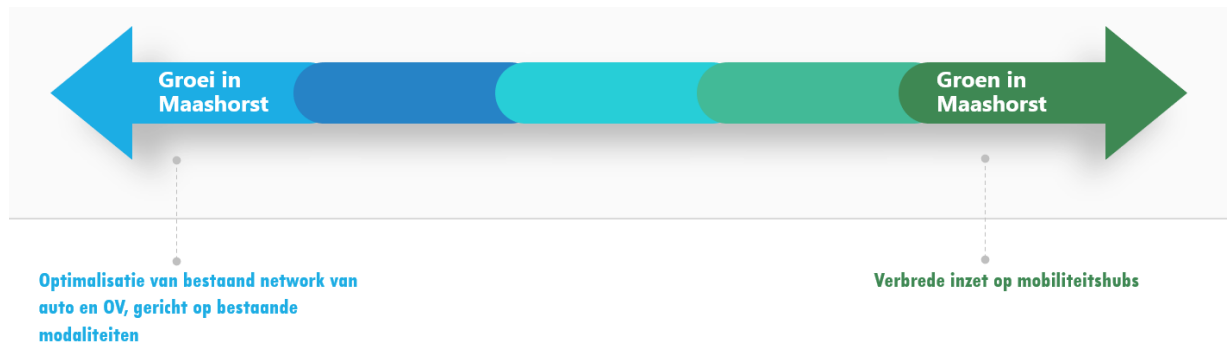
Figuur 0.6: Beleidsopties bedrijventerreinen en alternatieven

Opgave 6: Mobiliteitstransitie

Binnen de wereld van de mobiliteit verandert er in Nederland veel. De auto verliest over het algemeen terrein en de nadruk komt op duurzame en slimme initiatieven te liggen. Voor Maashorst is en blijft het echter belangrijk om de gemeente en de regio goed bereikbaar te houden. Welke keuze maakt Maashorst, om in te spelen op de mobiliteitstransitie en de bereikbaarheid van de gemeente te behouden en te versterken?

- **Beleids optie 1: Optimalisatie van bestaand netwerk met auto en OV, gericht op bestaande modaliteiten**
Maashorst is goed bereikbaar, maar van oorsprong een traditionele mobiliteitsgemeente: het OV-netwerk is beperkt en de auto staat centraal. Om onze inwoners optimaal te faciliteren, zet de gemeente in op verdere ontwikkeling van ons (bestaande) mobiliteitsnetwerk. Hierbij hoort de doortrekking van de N605 en op termijn de ondertunneling van de N624 ter hoogte van Uden.
- **Beleids optie 2: Verbrede inzet op mobiliteitshubs**
De gemeente stuurt actiever op de mobiliteitstransitie, door in te zetten op snelfietsroutes en deelmobiliteit. In elke kern komt er ruimte voor een mobiliteitshub. In aanvulling daarop realiseert Maashorst een BRT-hub in Uden. Daarvoor zijn er twee potentiële locaties: A50-afslag 14 (aan de noordkant van Uden, bij ziekenhuis Bernhoven) en A50-afslag 13 (aan de zuidkant van Uden).

In de figuur hieronder is te zien hoe de twee beleidsopties zich tot de geïntegreerde alternatieven verhouden.

Figuur : Beleidsopties mobiliteit en alternatieven

2.3.4 Recreatie

Bourgondische gezelligheid, cultureel erfgoed en onze bijzondere natuur. Er is veel te beleven in onze gemeente, maar tegelijkertijd ervaar je er de rust en de Brabantse warmte. De gemeente Maashorst verwelkomt recreanten en koestert de recreatieve waarde van natuurgebied De Maashorst.

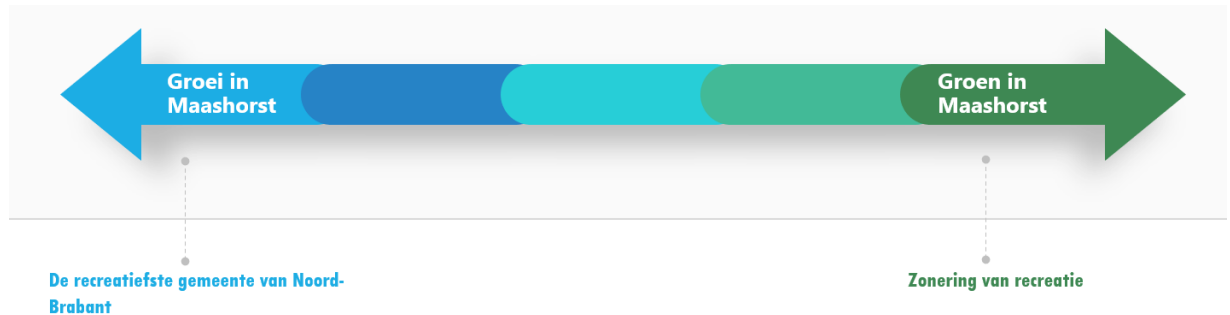
Opgave 7: Recreatie

De recreatieve belevingswaarde van (het buitengebied van) de gemeente Maashorst wordt goed beoordeeld. Maar ook in de gemeente Maashorst kan een strijd om de beschikbare ruimte uitgetekend worden. Welke plek krijgt recreatie hierin? Recreatie is waardevol voor de gemeente, maar kan in theorie ook tot een verstoring van andere functies in de leefomgeving leiden.

- **Beleids optie 1: De recreatiefste gemeente van Noord-Brabant**
Maashorst is al een sterke toeristische gemeente. Bij deze optie biedt de gemeente ruim baan voor de doornontwikkeling van recreatie en toerisme. Alle verzoeken die leiden tot een verbreding of intensivering van het aanbod worden positief ontvangen. Binnen deze beleids optie beperkt de gemeente de mogelijkheden van recreatie in het natuurgebied De Maashorst niet. Maashorst verwelkomt alle bezoekers die willen genieten van de gastvrijheid, cultuur, natuur en het rijke scala aan recreatiemogelijkheden.
- **Beleids optie 2: Zonering van recreatie**

Maashorst staat recreatie enkel toe op plekken die hiervoor aangewezen zijn en wijzen andere plekken aan waar recreatie wordt beperkt. Met een zonering van (natuur)recreatie staat de gemeente recreatie binnen bepaalde delen van De Maashorst dan niet of nauwelijks toe. (Intensieve) recreatie wordt dan dus geclusterd in bepaalde delen die hiervoor aangewezen zijn. Zo kan het recreatielandschap bijvoorbeeld een beschermende schil rondom de natuurkern(en) vormen. In de kern van De Maashorst zelf wordt recreatie dan sterk beperkt. Een zone die wél in aanmerking zou kunnen komen voor recreatie is het gebied tussen de Reekse Heide en De Maashorst. Momenteel is daar ook al sprake van (verblijfs)recreatiemogelijkheden.

In de figuur hieronder is te zien hoe de twee beleidsopties zich tot de geïntegreerde alternatieven verhouden.

Figuur 0.7: Beleidsopties recreatie en alternatieven

2.4 Beoordelingskader

In de impactbeoordeling worden de effecten van de alternatieven aan de hand van verschillende milieuthema's en beoordelingscriteria beoordeeld en vergeleken met de referentiesituatie. De referentiesituatie bestaat uit de toekomstige situatie waarin de voorgenomen activiteit (het nieuwe beleid uit de omgevingsvisie) niet wordt gerealiseerd, maar waarbij ander vastgesteld beleid en projecten waarover al definitieve besluitvorming heeft plaatsgevonden wel worden gerealiseerd.

Leefomgevingsfoto als basis

In de Leefomgevingsfoto, opgesteld voor het OER bij de omgevingsvisie Maashorst, is de huidige en de toekomstige situatie op basis van openbare data beschreven. Steeds is een korte beschrijving opgenomen van de meest relevante thema's.

Tabel 0.1 toont de relevante omgevingsthemata's en beoordelingscriteria. Dit beoordelingskader vindt zijn oorsprong in Bijlage 1 van de NRD. Ten opzichte van de NRD is er één wijziging doorgevoerd: het criterium omgevingsveiligheid is (onder het thema verblijfsklimaat) toegevoegd. Met dit beoordelingskader wordt een brede scope gehanteerd, waarbinnen alle voor de omgevingsvisie relevante thema's een plek hebben.

Tabel 0.1: Domeinen, thema's en beoordelingscriteria

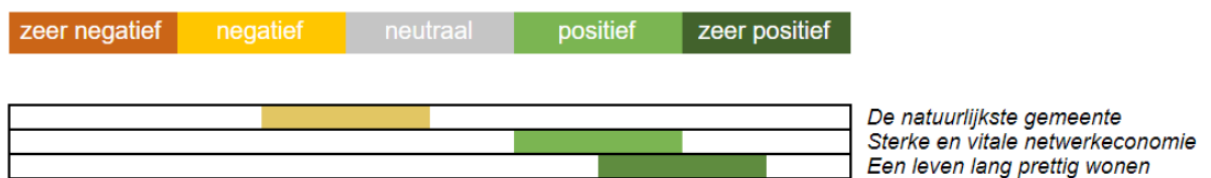
Domein	Thema	Beoordelingscriterium
De natuurrijkste gemeente van Noord-Brabant	Bodem en water	Grondwaterstand
		Verdroging
		Kwaliteit bodem
		Kwaliteit open- en grondwatersystemen
		Feitelijk gebruik en bodemsamenstelling/geomorfologie in overeenstemming met elkaar
	Natuur en diversiteit	Staat ecologische structuren
		Staat Natuurnetwerk
		Staat van instandhouding soorten VHR
		Staat van instandhouding habitattypen VHR
		Rode Lijst Index
		Biodiversiteit
	Omgevingskwaliteit	Stedenbouwkundige kwaliteit/structuur
		Landschappelijke kwaliteit
		Cultuurhistorie (inclusief archeologie)
		Groenstructuren (monumentale bomen)
		Gebruikerskwaliteit
	Energietransitie	Duurzame energieopwekking
		Gebruik duurzame energie
		Energiebesparing
		Afname fossiele brandstoffen/uitstoot
		RES-score
		Gasverbruik
		Elektriciteitsverbruik
		Infrastructuur voor duurzame energie/aansluiting op bestaande infrastructuur
	Klimaatadaptatie	Hittestress
		Vergroening
		Droogte
		Wateroverlast

Domein	Thema	Beoordelingscriterium
De gemeente met een sterke en vitale netwerkeconomie	Economische vitaliteit	Arbeidsparticipatie
		Ondernemerschap
		Innovatie
		Werkgelegenheid
		Kwantiteit werklocaties
		Kwaliteit werklocaties
	Mobiliteit en bereikbaarheid	Bereikbaarheid openbaar vervoer
		Autobereikbaarheid (afstand tot hoofdverkeersnet)
		Bereikbaarheid actief vervoer
		Duurzame en slimme mobiliteit
Digitale bereikbaarheid		
De gemeente om een leven lang gezond en prettig te wonen	Waardering van de leefomgeving	Groenbeleving
		Voorzieningenniveau
		Sociale veiligheid
		Verkeersveiligheid
		Openbare ruimte (faciliteren van ontmoeten en bewegen)
		Sociale cohesie
		Eenzaamheid
	Diversiteit	Leeftijdsopbouw
		Culturele diversiteit
		Sociaaleconomische diversiteit
	Inclusiviteit	Armoede
		Zelfredzaamheid (inclusief mantelzorg)
		Kwetsbaarheid
		(Maatschappelijke) wijkvoorzieningen
		Sociaal ondernemerschap (sociale werkplaatsen)
	Verblijfsklimaat	Kwantiteit woningaanbod
		Kwaliteit/diversiteit woningaanbod (huur vs koop, levensloopbestendigheid)
		Kwalitatieve werklocaties
		Luchtkwaliteit

Domein	Thema	Beoordelingscriterium
		Geurhinder
		Geluidshinder
		Divers voorzieningenaanbod (aandacht voor opleidingslocaties (HBO/MBO))
		Omgevingsveiligheid

2.5 Beoordelingsmethode

Vanwege het abstracte karakter van de omgevingsvisie is het niet zinvol om voor ieder thema of beoordelingscriterium een aparte effectscore op te nemen. In de besluitvorming over de omgevingsvisie gaat het namelijk vooral over het maken van keuzes op het wat abstractere niveau van het 'domein' (zie Tabel 0.1). Door de indeling in drie domeinen kan een overzichtelijke beoordeling worden gegeven van de verschillende opgaven en keuzes. Figuur 2.0.8 geeft illustratief weer hoe een beoordeling van een beleidsoptie eruit kan komen te zien.

Figuur 2.0.8: Voorbeeld

De beoordelingen in deze impactbeoordeling zijn kwalitatief van aard (expert judgement). Dit sluit aan bij het detailniveau van de omgevingsvisie. Om tot deze beoordelingen te komen wordt bij elk alternatief een schets gegeven van de verwachte impact ervan op de ontwikkeling van de gemeente. Aan de hand van deze schets zijn de effecten op de onderwerpen uit het bovenstaande beoordelingskader beschreven. Hierbij is het niet zinvol geacht om op elk thema een volledige effectbeschrijving uit te werken, omdat:

- De exacte effecten van het omgevingsbeleid afhankelijk zullen zijn van de uitwerking ervan op een hoger detailniveau, bijvoorbeeld in het omgevingsplan, programma's en projecten. Het op detail beoordelen van elk thema zou schijnzekerheid bieden. In feite kan het bovenstaande beoordelingskader in zijn geheel als handvat worden gebruikt om bij de verdere uitwerking het milieubelang een goede plek te geven.
- Het doel van deze impactbeoordeling is het bieden van handvatten voor het verdere keuzeproces om te komen tot een voorkeursalternatief en uiteindelijk een omgevingsvisie. Voor de leesbaarheid is ervoor gekozen om niet voor elk alternatief alle beoordelingscriteria te behandelen, maar dit te beperken tot de criteria die er op dit abstractieniveau en moment in het proces echt toe doen.
- Voor het voorkeursalternatief wordt in het OER nog een beoordeling opgenomen, waarbij op een hoger detailniveau aandacht gegeven wordt aan de milieu- en omgevingseffecten en de wijze waarop negatieve effecten kunnen worden voorkomen.

2.6 Integrale beschouwing

De twee geïntegreerde alternatieven zijn wel op het niveau van de elf thema's beoordeeld. Omdat de twee alternatieven veelomvattende scenario's zijn, is het mogelijk om over (bijna) alle thema's iets te zeggen. Dat is bij de losse opgaven over het algemeen minder het geval. De beoordeling van de alternatieven geeft daarnaast inzicht in hoe een set beleidskeuzes zich tot elkaar verhoudt. Daarbij is naar de samenhang tussen effecten gekeken. Deze beoordeling is te vinden in hoofdstuk 7, de integrale beschouwing.

3 Bodem, water en natuur

3.1 Opgave 1: Water

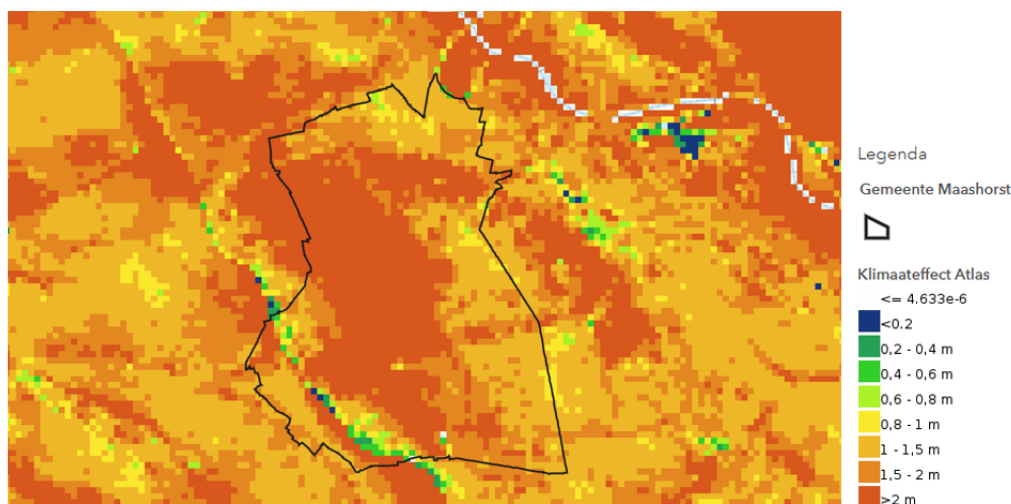
3.1.1 Context opgave

Het watersysteem speelt een belangrijke rol in Maashorst. De bodem- en waterkwaliteit in de gemeente staan onder druk. Met de gevolgen van klimaatverandering en het intensieve gebruik van gronden, is de bodem steeds minder veerkrachtig geworden. Verdroging vormt een uitdaging. De vitaliteit van het bodem- en watersysteem is van belang om gewassen goed te laten groeien en voor de natuur om te floreren. Hoe stuurt de gemeente op een goede waterhuishouding?

Huidige situatie

De gemeente Maashorst kent een zeer diverse bodemsamenstelling en wordt gekenmerkt door het landschapstype dekzandgebied. Het landschap is gevormd in de laatste ijstijd, onder invloed van wind en smeltwater. Met name dekzandruggen, dekzandvlakten en essen zijn aanwezig in Maashorst. Deze landschapstypen zijn met name gevoelig voor bodemerosie, droogte en schade door landbouw. Dekzandvlakten zijn daarnaast ook gevoelig voor overmatige en verminderde neerslag, mede door de grondwaterafhankelijke natuur in het gebied. Door de provincie is de bodem van het landelijk gebied van Brabant in kaart gebracht³. Een vitale bodem staat centraal in het oplossen van problemen zoals wateroverlast, verdroging, klimaatverandering, waterkwaliteit, afname van biodiversiteit en voedselzekerheid, zo stellen zij. Voor de hogere zandgronden in de provincie geldt niet dat er een gebrek is aan organische stoffen, maar zeker op landbouwgrond is het percentage organische stof het laagst. Zoals gesteld in de vorige paragraaf beperkt dat de mogelijkheden tot het vasthouden van water. Grondbewerking is hiervan de hoofdoorzaak.

De grondwaterstanden volgen de seizoenen. In de zomer zakken de standen als gevolg van het neerslagtekort uit. De mate van die uitzakking kan bepalend zijn voor het ontstaan van schades. Functies of objecten die het meest kwetsbaar zijn voor een daling van de gemiddelde laagste grondwaterstand (GLG, in een extreem droge situatie) zijn te vinden op de plaatsen waar onder de huidige omstandigheden het uitzakken van de grondwaterstand al tot knelpunten leidt. Denk bijvoorbeeld aan heidegebieden op de hooggelegen gedeelten van de gemeenten waar de grondwaterstand diep is. Deze typen natuur zijn specifiek gevoelig voor perioden van droogte welke kan leiden tot plantsterfte.

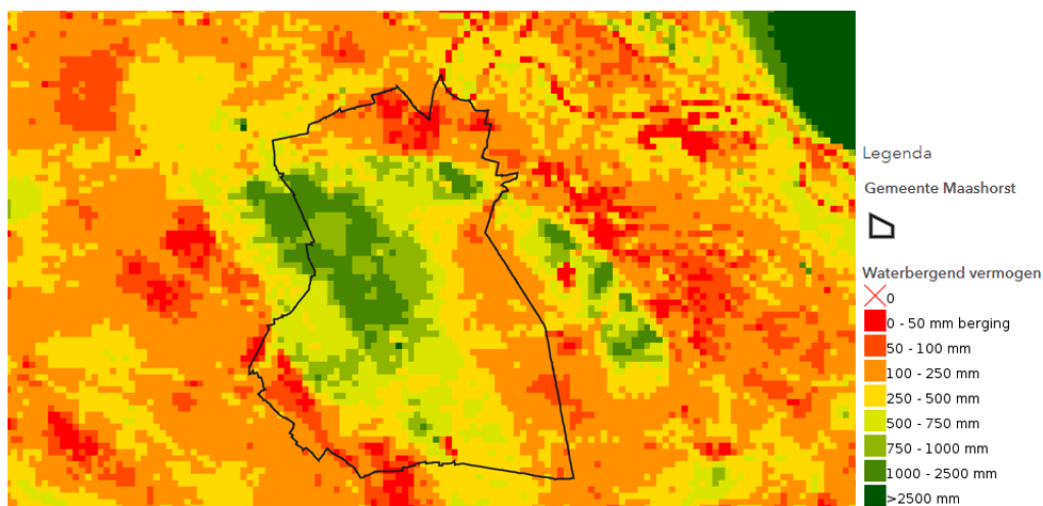
Figuur 0.1: Gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG) in huidige situatie (bron: Klimaat-effectatlas)

³ Provincie Noord-Brabant. De toestand van de Brabantse bodem in kaart. <https://www.brabant.nl/bestuur/provinciale-staten/statenstukken/cpv/20190211/download?qvi=1118504>

Een relevant effect van een lage grondwaterstand is de verdroging van stedelijk groen, landbouwgewassen en natuur, doordat wortels geen water meer kunnen onttrekken. Dit uit zich in extra groenbeheerkosten, bladverlies, sterfte en natuur- en bermbranden.

De gemeente bezit verschillende kleine oppervlaktewaterlichamen. Het waterschap regelt dat er niet zomaar geloosd kan worden. Daar moet toezicht op blijven. De provincie stelt dat het grond- en oppervlaktewater in de provincie niet op orde is en de diversiteit aan en concentraties antropogene stoffen immer toenemen. Eveneens reguleert het waterschap de stand van het oppervlaktewater door onttrekking te verbieden wanneer er droogte heerst.

Onderstaande kaart geeft het waterbergend vermogen van de ondergrond weer. De groen gekleurde plekken op de kaart geven aan waar de ondergrond het meeste water kan opslaan. Dat zijn de hogere zandgronden van Nederland, zoals de duinen en de Veluwe. Voor de gemeente is dat met name het natuurgebied de Maashorst. Daar is veel plek voor water in de grond. Zandgebieden liggen in Nederland vaak hoger. Hierdoor ligt de grondwaterstand lager en is er meer ruimte voor wateropslag. De rode en oranje plekken geven de gebieden aan waar de bodem minder water kan opvangen, omdat er minder ruimte is in de grond voor water. Zoals de laaggelegen polders van Noord- en Zuid-Nederland. Door bodemdaling en klimaatverandering zijn deze gebieden extra kwetsbaar voor extreme regenval. Hierdoor zal er vaker wateroverlast ontstaan op plekken waar minder ruimte is voor water om weg te stromen. Daarom is het verstandig om opslagplekken te maken waar extra regen naar toe kan. Minder stenen en meer ruimte bedekt met groen zorgen dat het water makkelijker de grond in kan.

Figuur 0.2: Waterbergend vermogen ondergrond (bron: Atlas van de Leefomgeving)

Er zijn al verschillende maatregelen genomen om het water zo goed mogelijk vast te houden. De stuwen staan in de hoogste stand. Ook zijn LOP- en rijplaatstuwen geplaatst en zijn verschillende waterlopen opnieuw ingericht om op een natuurlijke manier meer water vast te houden. In de GGOR Raam (Gewenst Grondwater- en OppervlaktewaterRegime) worden aan de oostelijke kant van De Maashorst op dit moment maatregelen genomen gericht op een klimaatveerkrachtig watersysteem.⁴ Er zijn alleen meer maatregelen nodig om het grond- en oppervlaktewatersysteem op en rondom de Maashorst te herstellen en op niveau te houden.

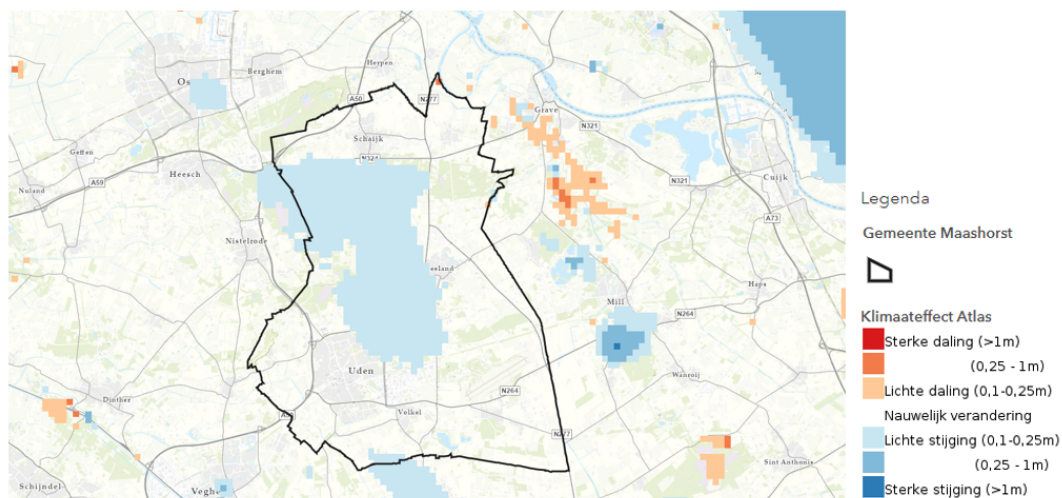
Bij de breuken treedt 'versmering' van de bodem op. Wanneer die versmering aaneengesloten plaatsvindt, houdt die de waterafvoer tegen. De breukzone kan gezien worden als de rand van een badkuip. Het grondwater dat vanaf een hoger plateau, bijvoorbeeld op de Peelhorst, naar het westen stroomt botst tegen de ondoorlatende breuk en wordt gedwongen omhoog te stromen. Zo is juist de hoger gelegen horst nat. Het grondwater stroomt langs de bovenzijde van de breuk tot het water er doorheen kan bij een beek. Wanneer het water alleen via de badkuiprand dus (nagenoeg) via het aardoppervlak het gebied kan verlaten, is er sprake van wijst. Dit 'badkuipsysteem' en bijbehorend wijstfenomeen is door het doorsnijden van breuklijnen sterk aangetast.

⁴ De Maashorst. Waterschap Aa en Maas. <https://www.aaenmaas.nl/in-jouw-buurt/projectenkaart/maashorst/>.

Samenvattend staan de bodem- en waterkwaliteit in de gemeente onder druk. Met de gevolgen van klimaatverandering en het intensieve gebruik van gronden, is de bodem steeds minder veerkrachtig geworden. Bodemvitaliteit is echter van belang om gewassen goed te laten groeien en voor de natuur om te floreren. Tekorten en overschotten aan water bij droogte of juist extreme regenval leveren een risico op. Hoewel er in het natuurgebied de Maashorst goed water kan infiltreren, is het gebied tegelijkertijd extreem gevoelig voor droogte.

Toekomstige situatie

De gemeente Maashorst is (zoals de naam al doet vermoeden) gelegen op een horst, een hooggelegen gebied op zandgrond. Tot 2050 is bij een sterke klimaatverandering een daling en stijging van de GLG te zien. De stijging op de zandgronden is een gevolg van een toename van het jaarlijks neerslagoverschot, veroorzaakt door toename van de winterneerslag. Omdat de grondwaterstand in deze gebieden ver onder maaiveld ligt, heeft de verwachte toename van de verdamping minder effect op de grondwaterstanden.

Figuur 0.3: Gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG) in 2050 (hoog) (bron: Klimaateffectatlas)

De waterkwaliteit van Maashorst staat onder druk. Ook tekorten en overschotten aan water bij droogte of juist extreme regenval vormen een risico op. Gezien de verandering van het klimaat kan worden aangenomen dat deze risico's toenemen.

3.1.2 Beleids optie 1: Geen ingrepen op waterhuishouding, niet meer dan de wettelijke maatregelen

Essentie van het alternatief

Het waterschap is bevoegd gezag voor de waterhuishouding. We ondersteunen initiatieven van hen die gericht zijn op het vasthouden van water, maar sturen daar zelf niet actief op.

Effecten

Binnen dit alternatief volgt de gemeente Maashorst het waterschap Aa en Maas. Het waterschap werkt aan maatregelen om het watersysteem in de Maashorst robuuster te maken. Hierbij dient gedacht te worden aan het plaatsen van stuwen en het dempen van watergangen. Doelstelling hierbij is een stijging van het grondwaterpeil van 35 centimeter binnen De Maashorst en 20 centimeter daarbuiten.

De stijgingen bieden de natuur meer kansen om te herstellen, maar de ambitie van alleen het waterschap is onvoldoende. Het watersysteem in de gemeente heeft veel te lijden gehad door keuzes in het verleden gemaakt zijn, het doorbreken van breuklijnen heeft de watervasthoudende werking van de breuken ook verstoord. In de praktijk zien we daardoor een sterk verdroogde horst en een grote afvoer van overtollig water naar het regionaal watersysteem.

De gemeente en waterschappen hebben ambities geformuleerd voor wijstherstel op karakteristieke gronden. Een positief voornemen, maar zonder aanvullende watershuishoudingsmaatregelen worden er geen wezenlijke verbeteringen in het systeem bewerkstelligd. Daar is aanvullende inzet voor nodig. De gemeente kan daar een bijdrage in leveren door te sturen op de wenselijkheid van ontwikkelingen in breukzones. De omgevingsvisie kan het startpunt zijn voor deze sturing.

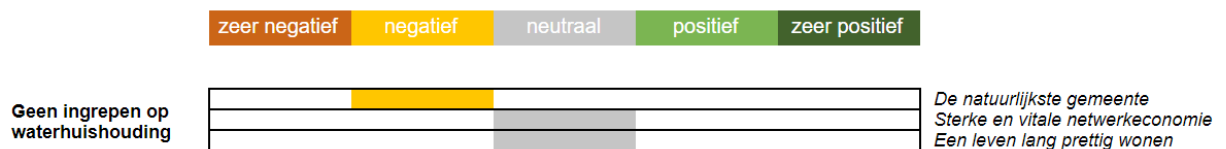
Wel blijft er binnen deze beleids optie ruimte om te sturen op andere functies. Vergeleken met beleids optie 2, worden agrariërs in dit alternatief minder beperkingen opgelegd. Zo kan peilopzet leiden tot vernatting van agrarische percelen, met lagere gewasopbrengsten tot gevolg. Ook uitbreiding van woningen en bedrijventerreinen kan, wanneer er voldoende aandacht is voor bodem en water, samengaan met dit alternatief.

Beoordeling

Het waterschap heeft in haar Waterbeheerprogramma 2022-2027 o.a. maatregelen als wijstherstel aangekondigd en specifiek voor de Maas- en Peelhorst maatregelen aangekondigd. Daarmee interpreteert het waterschap haar rol breder dan ze in het verleden deed. In het MER bij het Waterbeheerprogramma wordt daardoor geconcludeerd dat de inzet van het programma een zeer positieve bijdrage levert aan de robuustheid van het watersysteem.⁵ Autonoom verbetert de situatie dus, maar in paragraaf 4.1.1. is ook geconcludeerd dat méér nodig is dan bestaande inzet om te komen tot een robuust watersysteem.

De keuze om niet in te grijpen heeft ten opzichte van de referentiesituatie geen onderscheidende effecten. Geconcludeerd wordt heeft effecten op de drie domeinen.

- *De natuurlijkste gemeente*: Inspanningen van andere overheden leiden tot verbetering ten opzichte van de huidige situatie. Beleids optie gemeente leidt nauwelijks tot wezenlijke verbeteringen en kan zelfs tot verslechtering leiden doordat het principe van “bodem en water sturend” kan leiden tot de verkeerde functie op de verkeerde plek (nog meer dan in de huidige situatie).
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: Vooral de positie van agrariërs is in dit opzicht belangrijk. Op korte termijn kunnen discussies over vernatting leiden tot een verslechtering van de positie van de agrariër. Het lange termijn effect, verdroging, leidt echter tot grotere negatieve effecten. Ten opzichte van de referentiesituatie is het effect neutraal.
- *Een leven lang prettig wonen*: Relevant is het effect op de klimaatrobuustheid. Ingrepen verbeteren het verblijfsklimaat (bijvoorbeeld door het voorkomen van hittestress).

Samenhang en onzekerheden

De werking van dit alternatief hangt voornamelijk af van het succes van het waterschap. Daarbij geldt wel dat het waterschap ‘het niet alleen kan’. De gemeente dient op z'n minst bij nieuwe ontwikkelingen mee te sturen op de juiste functie op de juiste plek.

3.1.3 Beleids optie 2: Halve meter grondwaterspiegelstijging

Essentie van de beleids optie

In het Grondwaterconvenant 2021-2027 (provincie Noord-Brabant) hebben we afgesproken dat de grondwaterstand in natuurgebied De Maashorst met 35 centimeter moet stijgen. Buiten De Maashorst is een stijging van 20 centimeter beoogd. Binnen dit alternatief kiezen we ervoor om ambitieuzer te zijn dan we in het Grondwaterconvenant hebben afgesproken. We gaan niet voor 35 centimeter, maar voor een halve meter grondwaterspiegelstijging in De Maashorst. Dit betekent dat aanvullende maatregelen nodig zijn, geïnitieerd door de gemeente. Bij momenten van verandering maakt de gemeente werk van de volgende maatregelen:

⁵ MER bij het Waterbeheerprogramma 2022-2027, Antea Group, <https://repository.officiële-overheidspublicaties.nl/externebijlagen/exb-2021-20329/1/bijlage/exb-2021-20329.pdf>

- Ontstening van stedelijk gebied;
- Actieve inzet op bodemverbetering buitengebied;
- Ruimere voor waterconservering en voor oppervlaktewater;
- Aanvullende ruimte voor buffergebieden.

Gegeven de reikwijdte van het mandaat van de gemeente beperkt de inzet zich tot 'momenten van verandering'.

Effecten

Kansen voor watersysteemherstel versus de haalbaarheid van andere ambities

Deze beleidsoptie gaat uit van een (veel) grotere inzet van de gemeente, o.a. op terreinen waar het relatief beperkt mandaat heeft. Bij nieuwe ontwikkelingen aanvullende sturing op klimaatadaptatie, bodem en water pakt evident gunstig uit voor het watersysteem.

De risico's van dit alternatief gaan over de haalbaarheid van andere ambities binnen de gemeente. In stedelijk gebied dient aanvullende ruimte gevonden worden voor natuurlijke infiltratiemogelijkheden. Dat betekent dat nieuwe wijken ruim en groen opgezet moeten worden met in elk geval gescheiden hemelwateropvang en natuurlijke afwatering door wadi's. Aan inbreiding dienen eisen gesteld te worden om een minimale hoeveelheid groen te realiseren. Dit pakt voor andere omgevingsaspecten ook gunstig uit.

In het buitengebied speelt vooral het agrarisch belang een rol. Vernatting van akkerbouw- of graslandpercelen leidt tot negatieve effecten. De nadelen van natte gronden zijn doorgans dusdanig groot dat de kosten niet opwegen tegen de baten, zelfs al zou het medegebruik gratis zijn⁶:

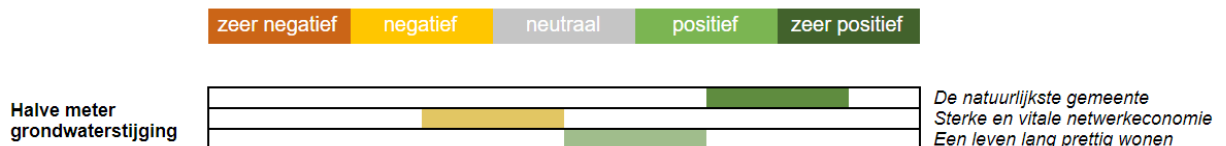
- De kwaliteit van het voer is minder;
- De opbrengst is minder;
- De oogst is arbeidsintensiever vanwege beperkingen;
- In geval van grasland zijn meer bewerking nodig vanwege de nattere omstandigheden en een zwaarder gewas vanwege de late maaidatum;
- Het product heeft afwijkende kwaliteit, met bijbehorende risico's.

Zeker in het landbouwgebied binnen natuurgebied De Maashorst kan deze keuze consequenties hebben. Binnen deze beleidsoptie mag de landbouw namelijk geen invloed uitoefenen op de waterstand in het gebied en leiden de nadere ingrepen tot marginalisatie van de agrarische sector in huidige vorm als grondgebruiker. In het kader van de rijksbrede ambitie om 'water en bodem sturend' te laten zijn voor het grondgebruik is deze stap noodzakelijk.

Beoordeling

Vanuit milieuperspectief is deze beleidsoptie een zeer gunstig uitgangspunt. Dat betekent wel dat ruimtevragers hun activiteit in veel gevallen anders moeten inrichten dan in de huidige situatie.

- *De natuurlijkste gemeente*: Zeer positief ten opzichte van de referentiesituatie.
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: Risico's voor de huidige agrarische inzet.
- *Een leven lang prettig wonen*: Deze beleidsoptie beperkt de effecten van klimaatverandering (droogte en hittestress meest voornamelijk) en levert een bijdrage aan een meer aantrekkelijke leefomgeving.

Samenhang en onzekerheden

De gemeente heeft slechts beperkt mandaat om in de huidige situatie in te grijpen op het watersysteem. Daarnaast is de inzet op andere ambities cruciaal: welke ruimte geeft de gemeente aan agrariërs? Waar wordt

⁶ Effecten van watermaatregelen voor de landbouw, 2002, WUR, <https://edepot.wur.nl/116426>

verstedelijkt? De antwoorden op die vragen bepalen in belangrijke mate of meerwaarde voor het watersysteem gecreëerd kan worden.

3.2 Optimalisaties en aanbevelingen

Het spanningsveld tussen de beleidsopties is vrij evident. De gemeente dient een keuze te maken in welk belang prevaleert: het natuur- en waterbelang versus het belang van het huidige grondgebruik. De verslechtering van de 'bestaande rechten' dienen namelijk ook financieel houdbaar te zijn voor de grondgebruiker. Een tussenvorm is voorstelbaar waarbij de gemeente in elk geval een ambitie opstelt en een toetsingskader verbindt aan de ambities. In dat toetsingskader kan, in aanvulling op het reguliere watertoetsproces, een verbetering van de watersituatie afgedwongen worden. Als inhoudelijke eisen kan gedacht worden aan een verhardingsbeperking of beloningen voor wenselijke teelten.

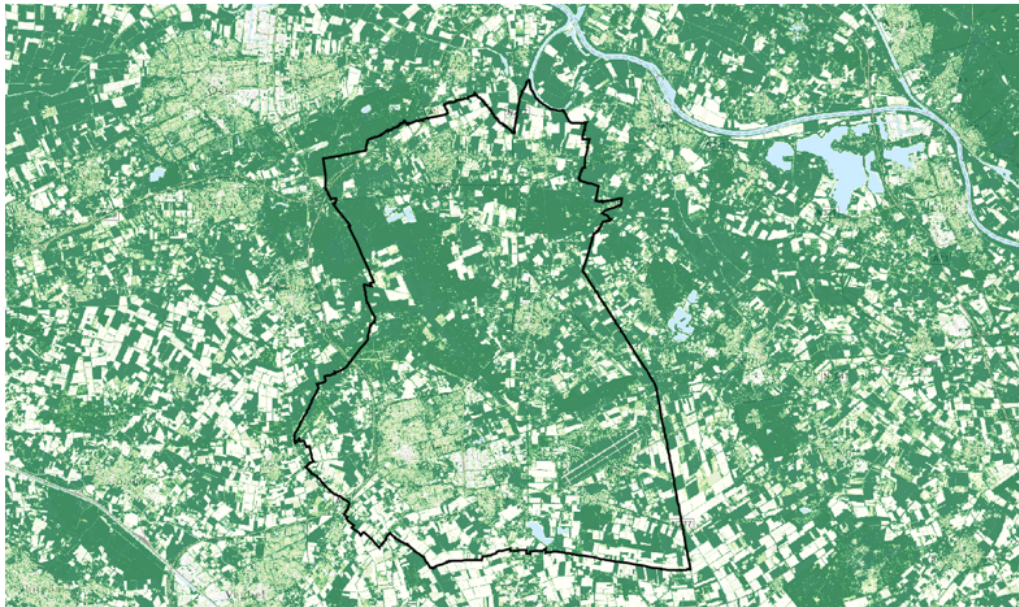
3.3 Opgave 2: Natuur

3.3.1 Context opgave

De gemeente Maashorst presenteert zich als ‘de natuurlijkste gemeente van Noord-Brabant’. Natuurgebied De Maashorst staat hierin centraal. Maashorst investeert in een natuurlijke omgeving, die op een duurzame en klimaatbestendige wijze ontwikkelt. De staat van de Nederlandse natuur is over het algemeen matig. De opgave voor Maashorst, dat zich als groene gemeente positioneert, is groot. Welke keuzes maakt de gemeente om daadwerkelijk de natuurlijkste gemeente van Brabant te zijn?

Huidige situatie

Maashorst is een natuurlijke gemeente. Er is geen Natura 2000, maar er zijn wel gebieden die tot het Natuurnetwerk Brabant (NNB) behoren. De Maashorst is het voornaamste natuurgebied binnen de gemeente en beslaat zo’n 3.500 hectare. Het is het grootste aaneengesloten natuurgebied van Noord-Brabant en bevat honderden plantensoorten, bijna 150 vogelsoorten en meer dan 25 zoogdieren.⁷ Aan het natuurgebied is recent dertig hectare nieuwe natuur toegevoegd.⁸ Er is een nieuw bos aangeplant met daarin een wandelpad en ook zijn er kruidenrijke akkers aangelegd. Een groot gedeelte van de nieuwe natuur wordt daarnaast extra begrazingsgebied voor de wisenten, taurossen en exmoorpony’s in het natuurgebied.

Figuur 0.4: Groenkaart (bron: Atlas van de Leefomgeving)

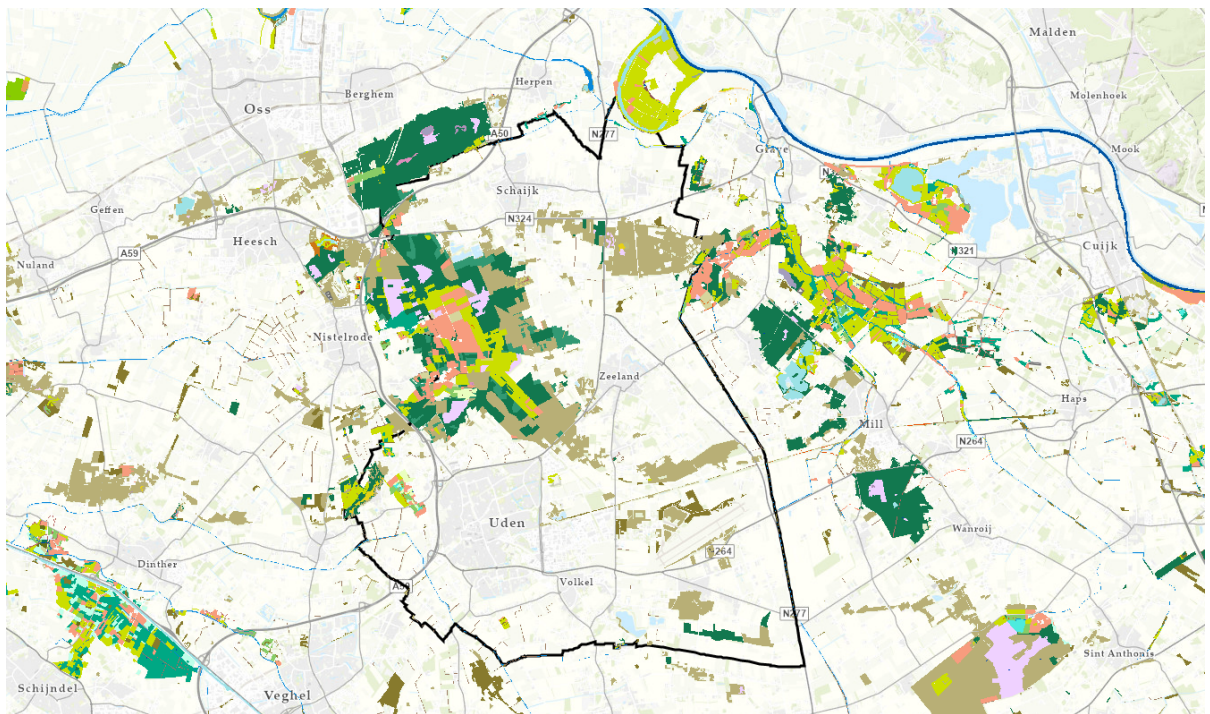
In zowel een deel van de kern van de natuurgebieden als de zone daaromheen is recreatie toegestaan. Mensen kunnen hier onder andere mountainbiken, fietsen, wandelen, hun hond uitlaten en paardrijden. Daardoor kennen ook de natuurkernen geregeld drukke plekken. Om de natuur en de grazers in de kern toch ergens rust en ruimte te geven, zijn delen minder toegankelijk gemaakt.

De belangrijkste natuurwaarden bevinden zich in de heiden en vennen en in sommige oude boscomplexen (eikenhakhout). Het meeste bos is aangelegd op arme stuifzand- en vochtige heidegronden. Het zijn relatief jonge en eenvormige plantages. Door successie ontstaan op den duur rijkere bosbodems. Een aantal jaren geleden is overgestapt op een wijze van bosontwikkeling die leidt tot meer natuurlijk bos. Zo zijn op diverse plaatsen al bosvormingsprojecten uitgevoerd en zijn door geïntegreerd bosbeheer de eerste stappen gezet voor verbetering van de bosstructuur. Dit heeft ertoe geleid dat De Maashorst rijker is geworden aan vogelsoorten, waaronder de nachtzwaluw. Recent is het gebied onderzocht op reptielen en amfibieën. Met name rond de

⁷ IVN. Natuurgebied de Maashorst. Natuurgebied de Maashorst | IVN

⁸ Provincie Noord-Brabant (18-03-2022). 30 Hectare nieuwe natuur in de Maashorst. 30 hectare nieuwe natuur in de Maashorst - Provincie Noord-Brabant

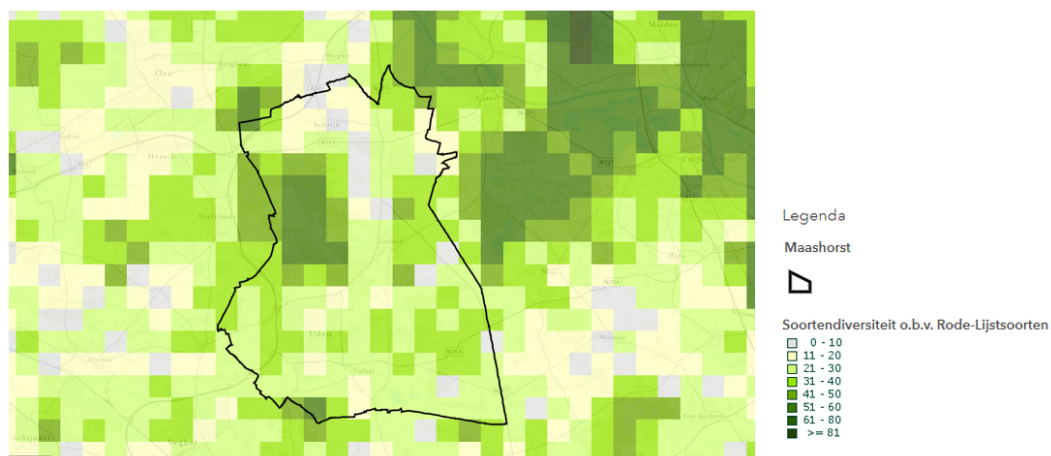
vennen en poelen is een rijkdom aan amfibieën, waaronder de kamsalamander. De afwisseling van bos en open gebieden maakt het aantrekkelijk voor de das.

Figuur 0.5: Natuurnetwerk Brabant

In het rapport 'Stand van de natuur in De Maashorst' uit 2012 is geïnventariseerd welke soorten in De Maashorst aanwezig zijn en wat de staat daarvan was destijds. Tussen 2009 en 2011 zijn er 456 plantensoorten gevonden. De bossen zijn soortenrijker geworden, terwijl de heiden soortenarmer werden aangetroffen. Wat betreft vogels werden 131 soorten geteld. Een aantal nieuwe soorten werden aangetroffen, waaronder de raaf. Bosvogelgroepen deden het beter, terwijl weidevogels en broedvogels minder voortvarend waren. Qua zoogdieren werden 27 soorten aangetroffen, waaronder 7 soorten vleermuizen en de das. Daarnaast zijn er 9 soorten amfibieën geteld in De Maashorst. Van oorsprong was de Maashorst rijk aan moerassen en vennen, waardoor deze soorten, zoals de Poelkikker en Kamsalamander nog te vinden waren. Tot slot de insectensoorten. Tot 2012 zijn er 21 vlindersoorten geteld, een achteruitgang ten opzichte van de jaren 80. Verder zijn er 33 soortenlibellen, 21 soorten sprinkhanen, 47 soorten bijen en wespen en 12 soorten mieren aangetroffen.

Op de figuur hieronder is de spreiding van rode lijstsoorten in de gemeente weergegeven. Duidelijk zichtbaar is dat de meeste rode lijstsoorten voorkomen in natuurgebied de Maashorst.

Figuur 0.6: Rode lijstsoorten (bron: Atlas van de Leefomgeving)

Ondanks alle beheersinspanningen gaat de biodiversiteit in De Maashorst steeds verder achteruit. Zonder omvorming van landbouw naar natuur, omvorming van naaldbossen naar opener loofbos, de herstelmaatregelen en de begrazing van de exmoorpony, tauros en wisent zou deze echter nog verder achteruit zijn gegaan. De belangrijkste oorzaken van de achteruitgang zijn:

- (1) Verdroging door waterafvoerende sloten dwars door de breuken en door beregening in droge tijden;
- (2) Verzuring, vermesting en uitloging door verhoogde stikstofdepositie in de vorm van ammoniak uit de intensieve veeteelt (landbouw) en stikstofoxide uit verkeer en industrie.⁹

Toekomstige situatie

De afgelopen jaren zijn natuurwaarden onder druk komen te staan door klimaatverandering en allerlei ontwikkelingen in de openbare ruimte. Anderzijds wordt er meer en meer ingezet op beleid dat natuur versterkt.

De verwachting is dat de natuur in de komende jaren versterkt zal worden. Echter, de mate waarin dit gebeurt, hangt sterk af van de mate waarin ook actie wordt ondernomen in landelijke en stedelijke gebieden.

3.3.2 Beleids optie 1: Geen aanvullende inzet op behoud van bestaande natuurwaarden

Essentie van de beleids optie

Natuur is belangrijk binnen de beschermde natuurgebieden. Daar zetten we in op behoud, maar daarbuiten ligt het primaat op andere functies die niet geschaad mogen worden door het natuurbelang. De nadruk ligt in dit alternatief op scheiding van functies.

Effecten

Binnen deze beleids optie behoudt de gemeente Maashorst de natuur binnen de al bestaande natuurgebieden. Buiten de natuurgebieden ligt het primaat bij andere functies. Deze optie is daarmee sterk gericht op een scheiding van functies.

Risico's voor verdere verslechtering natuurkwaliteit

Het effect dat deze beleids optie op de bestaande natuurgebieden heeft, is gering. De natuurgebieden worden namelijk behouden – maar niet versterkt, uitgebreid en beperkt. Het effect buiten de natuurgebieden is groter. Door hier het primaat bij functies die niet door natuur belemmerd mogen worden te leggen, dreigt een verslechtering van natuurkwaliteit en landschappelijke kwaliteiten. Andere functies, zoals wonen en voorzieningen in de kernen en landbouw in het buitengebied, verdringen natuur dan. Een vermindering van de natuur buiten de natuurgebieden heeft een negatief effect op de gezondheid van de inwoners van Maashorst¹⁰. Groen zorgt namelijk voor een betere waardering van de leefomgeving, een gezonder milieu en biedt kansen voor klimaatadaptatie¹¹. Een afname van groen in de kernen zorgt voor meer verstening. In de kernen, en met name in Uden, zorgt de verstening momenteel al voor een stedelijk hitte-eilandeffect. De temperatuur kan ten noorden van het centrum tot ruim 1,5 °C verhoogd raken¹². De keuze voor dit alternatief versterkt dit effect, daar, maar ook op andere bebouwde plekken in de gemeente.

De keuze voor dit alternatief leidt dus tot verlies van natuurwaarden buiten de natuurgebieden. De biodiversiteit gaat in Nederland al achteruit en deze keuze vormt een verdere beperking voor de biodiversiteit in de gemeente. Biodiversiteit is van cruciaal belang voor het klimaat, voedsel en water¹³. Die zaken worden door dit alternatief dus belemmerd. Kijkend naar het klimaat, worden ook andere aspecten belemmerd. De keuze voor dit alternatief leidt namelijk tot een minder klimaatrobuuste omgeving. Door het primaat bij niet-natuurfuncties te leggen, kan er slechter omgegaan worden met extreme weersituaties. Het waterbergend vermogen van de bodem neemt af. Rondom de kern Reek is het waterbergend vermogen van de bodem al klein. Een afname van de natuurwaarden hier leidt tot een groter risico op wateroverlast.

⁹ IVN (September 2020). Evaluatie grote grazers in De Maashorst, Ecologische aspecten.

¹⁰ Dossier: effect van natuur op gezondheid, WUR.

¹¹ Stadsgroen maakt warmte dragelijk. Wiebke Klem, Resource magazine WUR, 30 juni 2014.

¹² Stedelijk hitte-eiland effect (UHI), RIVM, 2020

¹³ 6 redenen waarom we niet zonder biodiversiteit kunnen, WUR, 22 april 2022.

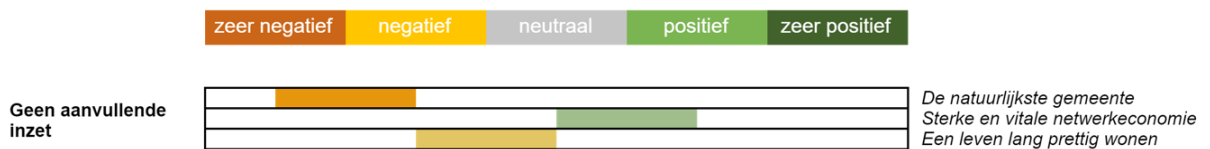
Scheiding van belangen: natuur geen belemmering

De keuze voor dit alternatief maakt het mogelijk om zonder ‘belemmeringen’ van natuur andere functies te ontwikkelen. Dat biedt kansen voor woningbouw, voorzieningen, landbouw en andere bedrijvigheid. Om die reden heeft dit alternatief een positief effect op de economie van Maashorst. Het positieve effect op economie sluit alleen niet aan bij het lange termijnperspectief op het gebied van klimaat en milieu, dat ook voor bedrijven meer en meer van belang is.

Beoordeling

De keuze voor dit alternatief heeft verschillende gevolgen op de drie domeinen.

- **De natuurlijkste gemeente:** Hoewel de natuurwaarden in de bestaande natuurgebieden behouden worden, raakt natuur buiten deze gebied overal beperkt. Daarmee verslechtert de natuurkwaliteit als geheel verder.
- **Sterke en vitale netwerkeconomie:** Omdat bij de ontwikkeling van voorzieningen, landbouw en andere bedrijvigheid niet met natuur als ‘belemmering’ rekening gehouden hoeft te worden, is de beoordeling hier positief. Echter, de beoordeling is slechts licht positief. Op de lange termijn heeft een negatief effect op klimaat en milieu namelijk ook een negatief effect op de vitaliteit van de economie.
- **Een leven lang prettig wonen:** Hoewel wonen als functie binnen dit alternatief relatief veel aandacht kan krijgen, is de beoordeling negatief tot neutraal. De beperking van natuur buiten de natuurgebieden zorgt namelijk voor gezondheids- en milieubeperkende effecten.

Samenhang en onzekerheden

De beleidsoptie gaat uit van scheiding van belangen. Daarmee worden de negatieve effecten uitvergroot, omdat er overtuigend gekozen wordt voor één of enkele belangen. In de praktijk zal dit zeer lastig uitvoerbaar (of zelfs onuitvoerbaar) beleid opleveren vanwege (1) dat maatschappelijke onrust en (2) de verhouding ten opzichte van wet- en regelgeving.

3.3.3 Beleidsoptie 2: Natuur midden in de maatschappij

Essentie van de beleidsoptie

De natuur is er om van te genieten. We kiezen ervoor om onze bestaande natuur te behouden en de beleving ervan te optimaliseren. Dat geldt ook voor natuur in de kernen. Natuur wordt zo toegankelijk mogelijk gemaakt, zodat iedereen ervan kan genieten. Recreatiemogelijkheden in de natuur worden versterkt en natuur en andere functies raken met elkaar verweven. Dit betekent bijvoorbeeld dat er sterker wordt ingezet op bijvoorbeeld wandelen, fietsen en horeca in de natuurgebieden, zoals De Maashorst. Ook toerisme kan, in verschillende vormen, een impuls krijgen binnen dit alternatief.

Effecten

Bij dit alternatief gaat het erom dat zoveel mogelijk mensen van de natuur kunnen genieten en gebruikmaken. De beleving ervan staat centraal. Het gaat dan om de beleving van groen in en buiten de kernen: van groen in het centrum tot De Maashorst. Om de beleefbaarheid van groen te versterken, wordt groen met andere functies gecombineerd.

Kansen benutten voor recreatie en toerisme

De keuze voor deze beleidsoptie zorgt voor een impuls op het gebied van de vitale netwerkeconomie. Recreatie-, horeca- en toerismeondernemingen passen namelijk goed binnen dit alternatief en maken natuurgebieden beleefbaar. De komst van nieuwe ondernemingen trekt recreanten, toeristen en werkgelegenheid aan. De Maashorst, maar ook andere natuurgebieden, zoals de Reekse Heide en de Bedafse Bergen, zouden bij dit alternatief uitgebreid kunnen worden met bijvoorbeeld (extra) horeca. Dat komt niet alleen de economie ten goede, maar heeft ook een positief effect op de waardering van de leefomgeving. De natuurgebieden zijn in deze

beleids optie namelijk zo toegankelijk mogelijk. Wanneer mensen kunnen genieten van de natuur doet dat hen goed. Ook in de kernen wordt groen toegankelijk gemaakt. De kernen worden verbonden met de natuurgebieden, zodat de natuurgebieden zo goed mogelijk te bereiken zijn.

Echter, dit alternatief heeft niet enkel een positief effect op de waardering van de leefomgeving. Door de toegankelijkheid van natuur, kan het aantal mensen dat van natuur geniet en gebruikmaakt toenemen. Dat leidt tot een toename van de druk op natuur(gebieden). Wanneer het bijvoorbeeld op zondagmorgen in De Maashorst té druk is, gaat dat ten koste van het plezier dat mensen eraan beleven het gebied te bezoeken. Daarnaast gaat een toename van de toegankelijkheid van natuur gepaard met een afname van de rust, die door veel bezoekers ook gewaardeerd wordt. Er zijn dus zowel positieve als negatieve effecten op de waardering van de leefomgeving te benoemen.

Natuurrisico's van recreatie

De keuze voor dit alternatief vraagt veel van de natuur. Meer druk op de natuur leidt niet alleen tot minder rust en grote drukte, maar heeft ook effect op de ecologische waarden binnen de gemeente. Ecologische waarden staan, kijkend naar heel Nederland, al zwaar onder druk. Redenen hiervoor zijn een overbelasting met stikstof, verdroging en een tekort aan geschikt leefgebied voor soorten¹⁴. Dit alternatief draagt niet nadrukkelijk bij aan de verbetering hiervan. Hoewel de natuur behouden wordt, ligt het primaat niet bij natuurwaarden, maar bij de beleefbaarheid. De inzet op de verbetering van natuurwaarden staat hierbij niet centraal. Daarnaast levert drukte in de natuur een versterking van het negatief effect op ecologische waarden op. Effecten die op kunnen treden zijn¹⁵:

1. Verstoring van fauna door de aanwezigheid en het gedrag van mensen, al dan niet met hun huisdieren en voer- of vaartuigen.
2. Beschadiging van vegetaties door bijvoorbeeld struinen, rijden, varen en aanleggen.
3. Ruimtebeslag en versnippering door aanleg van recreatiepaden, -voorzieningen en dergelijke.
4. Vervuiling door het deponeren van vast afval, lozing van afvalwater, lekken van motorolie, maar ook eutrofiëring van voedselarme systemen.
5. Directe populatieveranderingen door het wegvangen/doden of uitzetten van individuen.

Waar beleids optie 1 een duidelijke keuze bevat over de scheiding van functies – expliciet geen inzet op natuur buiten de al bestaande natuurgebieden, is dat hier niet het geval. Binnen dit alternatief wordt enkel gesteld dat de beleving van bestaande natuur geoptimaliseerd wordt. Een hiërarchie van functies voor de kernen en het buitengebied ontbreekt. Daarmee is er binnen dit alternatief een gebrek aan duidelijk perspectief voor de keuzes voor functies. Dat belemmert het handelingsperspectief mogelijk.

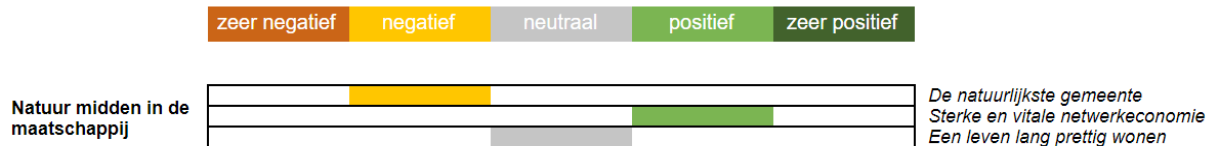
Beoordeling

De keuze voor dit alternatief heeft verschillende gevolgen op de drie domeinen.

- *De natuurlijkste gemeente*: Op dit punt wordt negatief gescoord. Inzet op beleefbaarheid en toegankelijkheid van natuur betekent namelijk niet dat de natuurwaarden floreren. Sterker nog, de inzet hierop zet de al kwetsbare natuur nog verder onder druk.
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: De natuur wordt opengesteld voor iedereen; ook voor ondernemingen. Dit alternatief heeft een positief effect op de sterke en vitale netwerkeconomie. Recreatie en toerisme worden gestimuleerd en de gemeente trekt meer gasten en werkgelegenheid.
- *Een leven lang prettig wonen*: De beoordeling is hier neutraal omdat er positieve en negatieve effecten op dit domein zijn. Toegankelijkheid van natuur leidt tot levendigheid in de omgeving. Dat zorgt voor een positieve waardering van de leefomgeving. Te veel drukte in de natuur doet hier echter weer afbreuk aan.

¹⁴ Lerende evaluatie van het natuurpact 2020, PBL en WUR, 2020

¹⁵ Uit Publicatie: "Recreatie en Natuur, Kennis over effecten, kwetsbaarheid, handelingsperspectieven en monitoring van recreatie in Natura 2000-gebieden", WUR, 2012, <https://edepot.wur.nl/238293>

Samenhang en onzekerheden

Door het ontbreken van een duidelijke keuze over de hiërarchie van functies in bepaalde gebieden, is de beoordeling zeer afhankelijk van de keuzes die de gemeente uiteindelijk nog moet maken. Welke functies gaan prevaleren? Ruimtelijke ontwikkeling, natuurontwikkeling, recreatie? De uiteindelijke keuze (per geval) vraagt om maatwerk: overal zal een individuele afweging gemaakt moeten worden en gezocht moeten worden naar manieren om de belangen zo goed mogelijk af te wegen.

3.3.4 Beleids optie 3: Het natuurbelang prevaleert

Essentie van de beleids optie

Natuur staat hier in al het beleid en bij ieder initiatief centraal. Binnen deze optie wordt er ingezet op een robuust natuurnetwerk in de gemeente, met De Maashorst als kloppend hart. Natuurwaarden worden niet alleen behouden, maar ook versterkt. Ook is er ruimte voor de creatie van nieuwe natuur, in het buitengebied bijvoorbeeld. Niet alleen de natuurfunctie van de natuurgebieden komt sterker op de eerste plaats te staan, maar ook de natuur tussen de verschillende gebieden krijgt een impuls. Zo wordt de natuur van De Maashorst sterk verbonden met bijvoorbeeld de Reekse Heide en het natuurgebied Herperduin, tussen Schaijk en Oss. Natuurverbindingen treden dus ook buiten de gemeentegrenzen. Daarnaast vindt er in de kernen vergroening plaats.

Effecten

Verbetering van de natuurkwaliteit

In het omgevingsplan dient uiteindelijk uitgewerkt te worden aan welke eisen een ontwikkeling moet voldoen om aan te sluiten bij het ambitieniveau voor natuur. Door het natuurbelang hierbij op één te zetten, kunnen ecologische waarden in de gemeente versterkt worden. De verslechtering van de natuur, die de laatste jaren in Nederland, maar ook in de gemeente Maashorst te zien is, wordt hierdoor beperkt¹⁶. Verbetering van de natuurkwaliteit treedt dan op in zowel de natuurgebieden als daarbuiten. Wanneer er in agrarisch of ‘stedelijk’ gebied namelijk natuur wordt aangelegd of versterkt, leidt dat tot meer biodiversiteit, meer mogelijkheden voor klimaatadaptatie en een gezondere en beter gewaardeerde leefomgeving. De focus op natuur in de dorpen van de gemeente sluit aan bij het Leefgebiedsplan van stad en dorp van de provincie¹⁷.

Inzet op de versterking van natuurwaarden betekent inzet op de groei van biodiversiteit. Zoals bij de effectbeschrijving van beleids optie 1 is beschreven, is biodiversiteit cruciaal voor klimaat, water, voedsel en daarmee de leefomgeving van de mens¹⁸. Aandacht voor biodiversiteit leidt dus niet alleen tot winst voor de natuur zelf, maar heeft een veel breder positief effect op de leefkwaliteit van mensen.

Aanpalende positieve effecten

Aandacht voor natuur en klimaatadaptatie gaan in veel gevallen met elkaar samen. Een toevoeging van groen leidt bijvoorbeeld tot minder verharding. Daardoor warmt de bodem minder op en trekt water er gemakkelijker in. Zo worden hittestress en wateroverlast beperkt. Voor vergroening liggen er vooral in de kern Uden kansen. Daar is momenteel het meest sprake van ‘grijs’ in de buurt.

De versterking van het netwerk van natuur sluit ook aan bij dit alternatief. Daarbij gaat het om groene verbindingen: tussen natuurgebieden, kernen (en natuurgebieden) en natuur in andere gemeenten. Hiervoor moet natuur worden versterkt en aangelegd. Een ecologische verbindingzone als ‘ruit’ om Uden past hier

¹⁶ Toestand van de Natuur in Brabant, juni 2021.

¹⁷ Bescherming voor baardvleermuizen, bonte vliegenvangers en andere bedreigde Brabanders in Brabantse steden, Uitwerking Leefgebied Stad in Noord-Brabant.

¹⁸ 6 redenen waarom we niet zonder biodiversiteit kunnen, WUR, 22 april 2022.

bijvoorbeeld bij. Daarnaast kan De Maashorst op een natuurrijke wijze verbonden worden met de omliggende natuurgebieden, zoals de Reekse Heide, het natuurgebied Herperduin, de Trentse bossen en de Bedafse Bergen. Vanuit het noorden kan de natuur worden verbonden met het gebied rondom de Maas, maar ook natuur in de omliggende gemeenten, zoals Oss, Bernheze en het Land van Cuijk, kan beter verbonden worden. Hierbij is het belangrijk dat de natuur doorloopt tot in de kernen. De dorpen worden vergroend en profiteren, net als de rest van de gemeente, van de positieve effecten die natuur op de leefkwaliteit heeft.

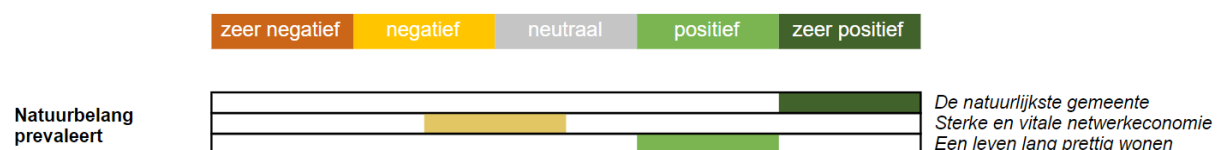
Risico's voor andere opgaven

De centrale inzet op natuur is zeer ambitieus en betekent dat andere functies, bij ieder besluit in de gemeente, op de tweede plaats komen. Over de vraag of de landbouw midden in De Maashorst mag blijven bestaan, moet dus nagedacht worden. Ook het buitengebied zal – ten koste van landbouw en overige bedrijvigheid – moeten veranderen, als natuur overal centraal komt te staan. Verder passen uitbreidingen voor wonen en werken lastig of niet bij dit alternatief. De uitbreiding van Schaijk ten zuiden van de N324 sluit hier dus niet bij aan. Ook bij inbreidingen in de kernen dient het natuurbelang op één te staan. Dat is goed voor gezondheid en klimaat, maar kan andere functies, zoals voorzieningen en bedrijvigheid, beperken. Ook het aantal woningen dat in inbreidingen gerealiseerd kan worden, ligt door de focus op natuurwaarden mogelijk lager. Verder wordt er bij dit alternatief een negatief effect op de huidige economische positie van de gemeente verwacht. De veelal versteende ruimte voor bedrijvigheid wordt namelijk niet uitgebreid omdat dat een negatief effect op natuur heeft. Verder komt ook op bestaande bedrijventerreinen de nadruk meer op natuurwaarden te liggen. Mogelijk beperkt dat de ruimte voor bestaande bedrijvigheid. Echter, in de studie 'Natuurlijk Kapitaal: naar waarde geschat' concludeert het PBL dat het duurzaam benutten van de natuur juist goed is voor de economie¹⁹. De natuur levert namelijk allerlei diensten en goederen die economische kansen bieden, zoals water, voedsel, bouwmaterialen en recreatiegebieden. Op de lange termijn gaan economie en natuur dus hand in hand.

Beoordeling

Alternatief 3 is zeer ambitieus en legt de nadruk volledig op het natuurbelang. De beoordeling is als volgt:

- **De natuurlijkste gemeente:** De beoordeling op dit domein is zeer positief. Binnen dit alternatief wordt er zoveel mogelijk aan gedaan om van Maashorst de natuurlijkste gemeente van Noord-Brabant te maken.
- **Sterke en vitale netwerkeconomie:** De beoordeling van dit domein is neutraal tot licht negatief. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het effect op de korte termijn negatiever kan zijn. Dat komt door de afname van de ruimte voor bedrijvigheid en de limitering van de economische groei. Op de lange termijn gaan economie en natuur echter goed samen.
- **Een leven lang prettig wonen:** Dit alternatief heeft een positief effect op dit domein. Hoewel de ruimte voor woningen en voorzieningen enigszins beperkt kan worden door de focus op het natuurbelang, staan er veel positieve effecten tegenover. De omgeving wordt gezonder en de milieukwaliteit verbetert. Dat zorgt voor een positievere waardering van de leefomgeving.

Samenhang en onzekerheden

Samenhang met keuze woningen. Natuurverbindingen in de gemeente kunnen uitbreiding beperken. Hoe ga je om met landbouw/VAB?

3.3.5 Optimalisaties en aanbevelingen

De biodiversiteitscrisis in Nederland manifesteert zich steeds nadrukkelijker. De Provincie Noord-Brabant publiceerde in 2022 het Landelijk Programma Natuur waarin een brede maatschappelijke inzet nodig is om natuur en biodiversiteit te behouden en versterken en om een balans te vinden tussen natuur en andere Brabantse opgaven. Dat beleidsuitgangspunt vraagt om een ambitieuze aanpak van de gemeente, waarbij het

¹⁹ Natuurlijk Kapitaal: naar waarde geschat, PBL, 2016.

belang een volwaardige rol speelt in de vormgeving van het landschap. Daarbij kan een hybride variant van de beleidsopties gekozen worden, waarbij gekozen wordt voor zonering (binnen het bestaande NNB) en tegelijkertijd ingezet wordt op het versterken van kwaliteiten in stedelijk gebied.

4 Mobiliteitstransitie, voorzieningen en verstedelijking

4.1 Opgave 3: Woningbouw

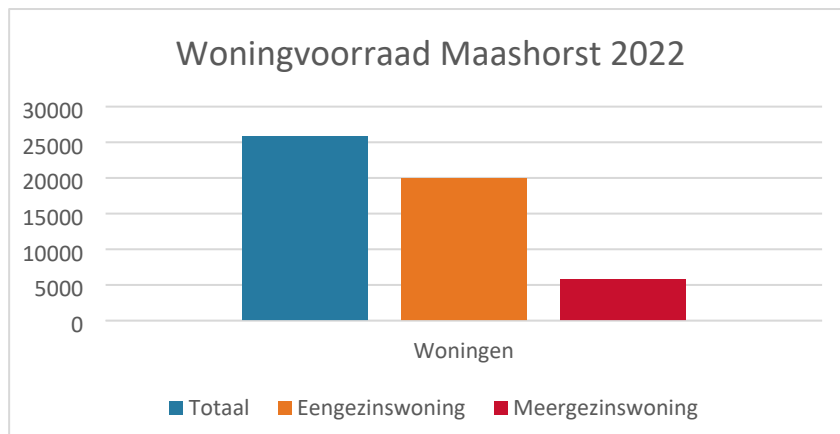
4.1.1 Context opgave

Woningbouw is in heel Nederland een urgent thema; ook in de gemeente Maashorst. Voor inwoners van de gemeente is het van groot belang om een passende woning te hebben. Gezien het krappe woningaanbod en de groeiende vraag, dienen er nieuwe woningen gebouwd te worden om in de toekomst te kunnen voldoen aan de woningbehoefte. Niet alleen het aantal inwoners groeit in Maashorst namelijk – het aantal huishoudens groeit nog sterker.

De woningbouwopgave behelst niet alleen de bouw van voldoende nieuwe woningen, maar is ook gerelateerd aan de kwaliteit van woningen. Maashorst heeft de ambitie om nadrukkelijk in te zetten op het verbreden van de diversiteit van woningen (passend en betaalbaar), de duurzaamheid van woningen en daarbij het behoud van krachtige en vitale kernen. Een prettig verblijfsklimaat is voor iedere inwoner van Maashorst van belang. Hoe geeft Maashorst antwoord op de kwantitatieve en de kwalitatieve woningbouwopgave?

Huidige situatie

Het totaal aantal woningen in de gemeente Maashorst bedraagt 25.800 woningen. 77,5 Procent van de woningen betreft eengezinswoningen (Figuur 3.0.1). Het Nederlands gemiddelde ligt een stuk lager en bedraagt 64 procent eengezinswoningen.

Figuur 3.0.1: Woningaantallen (bron: CBS)

De samenstelling van de woningvoorraad in de voormalige gemeente Uden was in 2020 vergelijkbaar met Noordoost-Brabant: 62 procent koop, 26 procent sociale huur en 10 procent particuliere huur.²⁰ In Landerd lag het aantal koopwoningen hoger: bijna 74 procent van de woningen was in 2020 een koopwoning. 18 procent was sociale huur en 8 procent was particuliere huur.²¹ Tussen 2018 en 2022 is de woningvoorraad in de voormalige gemeenten Uden en Landerd licht gegroeid, met zo'n 3 tot 4 procent.

Verder is de gemeente Maashorst langzaam aan het vergrijzen. Een grijze druk betekent dat een groter deel van de bevolking afhankelijk wordt van het werkzame deel van de bevolking. Daar hangt naast een grotere zorgvraag, een passende woningvraag aan vast.

²⁰ Gemeente Uden (2020). Woonvisie 2020-2025.

²¹ CBS, Voorraad woningen; eigendom, type verhuurder, bewoning, regio, 2020.

Toekomstige situatie

Het is goed om de kwantiteit van woningen af te zetten tegen de bevolking en de bevolkingsgroei. Op 1 januari 2020 telden de gemeenten Landerd en Uden samen 59.870 inwoners. Op basis van de provinciale prognose wordt verwacht dat het aantal inwoners van de gemeente Maashorst in 2030 oploopt naar circa 62.425 (een stijging van 4 procent). Tussen 2030 en 2040 zwakt de groei licht af en wordt nog een stijging van 2 procent verwacht. Er wordt verwacht dat het aantal huishoudens sneller stijgt dan het aantal inwoners. Dat is het resultaat van gezinsverdunding en de toename van eenpersoonshuishoudens²².

Tot 2030 is Maashorst voornemens om 2.475 woningen bij te bouwen om te voldoen aan de woningbehoefteprognose. Het is de verwachting dat hiermee voldaan wordt aan de woningbehoefte tot 2030. De kwantitatieve ambitie zegt echter weinig over de te bouwen woningen: het is zaak dat deze aansluiten op de woningbehoefte op de woningmarkt. Het gaat dan om woningen voor starters, sociale huurwoningen en zorgwoningen. De gemeente heeft dit duidelijk opgenomen in haar toekomstvisie en bouwstenen voor een nieuwe geharmoniseerde woonvisie. Ook is te verwachten dat er meer druk (en ondersteuning) vanuit de nationale en provinciale overheid zal komen op het realiseren van woningen door de krapte die er in het algemeen heerst op de woningmarkt.

4.1.2 Beleidsoptie 1: Accent op uitbreiding (Groei in Maashorst)

Essentie van de beleidsoptie

Beleidsoptie 1 gaat uit van een planmatige uitbreiding van de bestaande kernen, zoals al langere tijd de stedenbouwkundige traditie is in Maashorst. Dit is min of meer de wijze waarop de kernen in de gemeente naar verloop van tijd tot stand zijn gekomen. Recente voorbeelden zijn Eikenheuvel in Uden en Niemeskant in Volkel. Woningbouw verloopt op basis van geldende vraag, waarbij als uitgangspunt geldt dat in iedere kern ruimte moet zijn voor uitbreidingswijken in gebieden die nu buiten de bebouwde kom gelegen zijn.

Effecten

Risico's door ruimtebeslag

Uitbreiding heeft evident gevolgen voor de ruimte in het huidige buitengebied. Wanneer kernen met woningen/wijken uitbreiden, neemt het oppervlak van het bebouwd gebied toe, ten koste van het buitengebied. Dat beperkt bestaande waarden in het buitengebied, zoals het landschap, cultuurhistorie en natuur. Uitbreiding op veel plekken zou de recreatieve schil om de natuurlijke gebieden bijvoorbeeld kunnen verstoren, maar leidt ook tot een verandering van de identiteit van gebieden buiten de kernen. Een gevolg van het uitbreiden van woningbouw kan ook een vermindering van (agrarische) bedrijvigheid in het buitengebied zijn. Anderzijds kan woningbouw ook aangewend worden om een kwaliteitsverbetering in het buitengebied te verwezenlijken, bijvoorbeeld door bestaande agrarische bedrijven in verrommelde situatie in te zetten voor woningbouw.

Risico's door reeds aanwezige, vervuilende functies in het buitengebied

Uitbreiding is niet zonder meer in iedere kern een goed idee. De ene kern wordt in de huidige situatie sterker door het milieu belast dan de andere. De keuze voor uitbreiding betekent dat er gekozen moet worden waar die uitbreiding in het buitengebied gerealiseerd wordt: onder welke omstandigheden accepteert de gemeente wonen in het buitengebied? Is wonen nabij vliegbasis Volkel bijvoorbeeld acceptabel, met het oog op geluidsoverlast, die leidt tot een beperking van de gezondheid? Op andere plekken in het buitengebied is er sprake van geurbelasting – bij de agrarische bedrijven tussen Zeeland en Odiliapeel bijvoorbeeld. De keuze voor uitbreiding kan plaatselijk dus tot de vraag leiden in hoeverre er rekening gehouden kan worden met het milieu.

Spreiding van negatieve effecten op bestaand stedelijk gebied

Uitbreiding verlicht de druk op het bestaand bebouwd gebied; met name op Uden, de grootste kern met de meeste voorzieningen. Uden en de andere kernen hoeven in dit alternatief in hun beperkte woonomgeving weinig rekening te houden met woningbouw. De vrije openbare ruimte in de kernen kan benut worden voor andere functies, zoals groen of voorzieningen. Door een toevoeging van groen kunnen de kernen klimaatbestendiger ingericht worden. Daarnaast worden wijken bij uitbreiding vaak relatief ver van bestaande voorzieningen gerealiseerd. De aansluiting op bestaande voorzieningen is minder sterk dan bij inbreiding het geval is. De

²² Gemeente Maashorst. Bouwstenen voor een geharmoniseerde woonvisie.

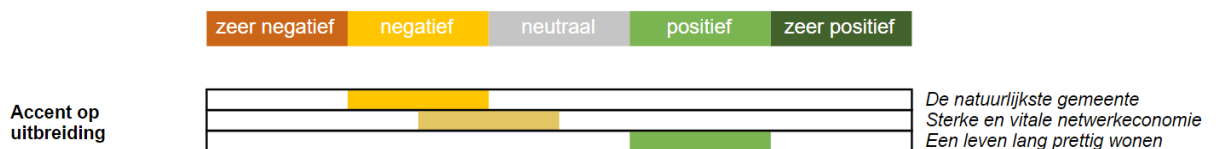
ontwikkeling van uitbreidingen kan dus mogelijk gepaard gaan met de noodzaak om nieuwe voorzieningen in huidige buitengebied te realiseren.

Hoewel het verhard oppervlak buiten de kernen toeneemt, is er bij uitbreiding relatief veel ruimte om rekening te houden met de realisatie van voldoende groen. Nieuwe woonwijken kunnen klimaatbestendig ingericht en ontwikkeld worden. Als hier onvoldoende aandacht aan wordt besteed, heeft uitbreiding plaatselijk echter een negatief effect op de klimaatbestendigheid van de gemeente.

Beoordeling

De keuze om voornamelijk op uitbreiding in te zetten heeft positieve en negatieve effecten op de drie domeinen.

- *De natuurlijkste gemeente*: Binnen dit alternatief wordt buitengebied ‘opgeofferd’ voor woningbouw. Dat betekent het landelijk gebied, met bijbehorende cultuurwaarden en natuurwaarden in het buitengebied ingeleverd worden. Met locatiekeuzes en inrichtingsmaatregelen kunnen effecten in bepaalde mate gemitigeerd worden. In de kernen zijn en blijven er wel mogelijkheden voor vergroening en klimaatadaptatie. Gezien het risico op verlies van waarden in het buitengebied, volgt hier de beoordeling ‘negatief’.
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: De beoordeling is licht negatief. Uitbreiding kan tot een verschuiving van economische en mobiliteitsfuncties leiden, maar die is op voorhand lastig te kwalificeren. Wel ligt er bij uitbreiding een relatief grote opgave in het overall op peil houden van het voorzieningsniveau.
- *Een leven lang prettig wonen*: Bij uitbreiding worden wijken toegevoegd. Deze kunnen zo ingericht worden dat het er prettig wonen is. Met een toevoeging van voorzieningen en groen is de beoordeling hier ‘positief’.

Samenhang en onzekerheden

Uitbreiding kan in theorie hand in hand gaan met de transitie van het buitengebied. Wanneer er net buiten de kern gronden vrijkomen, door stoppende agrariërs bijvoorbeeld, kunnen gronden voor woningbouw gebruikt worden. Wel leidt uitbreiding tot onzekerheid. Waar en in welke vorm er uitgebreid wordt is nog maar de vraag, gezien de meervoudige ruimtevragers in het buitengebied. Wonen en landbouw staat in delen van de gemeente in de huidige situatie al onder druk. Afhankelijk hiervan kunnen er verschillende effecten op de leefomgeving optreden. Het is namelijk vooraf onzeker welke plek ‘opgeofferd’ wordt en wat er exact voor terugkomt. Om de kwaliteit van de leefomgeving te waarborgen kunnen hiervoor duidelijke randvoorwaarden opgesteld worden.

4.1.3 Beleids optie 2: Voornamelijk inzetten op inbreiding (Groen in Maashorst)

Essentie van de beleids optie

Beleids optie 2 heeft als primair doel om binnen de grenzen van het bestaande stedelijk gebied opgaven als woningbouw een plek te geven. De beschikbare ruimte binnen woonkernen kan gevuld worden met laagbouw of met gestapelde bouw. Aan oplossingsrichtingen voor woningbouw moet hierbij gedacht worden aan:

- Het ‘afmaken van de dorpen’;
- Het bebouwen van open plekken in de bestaande stad of het bestaande dorp;
- Hoogbouw in nabijheid van voorzieningen en mobiliteitshubs;
- Sloop-nieuwbouw van bestaande woningvoorraad;
- Transformatie van bedrijvigheid naar woningbouw.

De ontwikkeling van uitbreidingslocaties als Eikenheuvel passen niet binnen dit alternatief.

Effecten

Verdichten versus klimaatadaptatie

Verdichten en het beperken van de uitbreiding van de dorpen sluit aan bij de Ladder Duurzame Verstedelijking²³. Veel Nederlandse beleidsmakers gaan hierin mee. De dichtheid van bebouwde kernen is in de periode 2000 – 2017 toegenomen, zowel in termen van aantal huishoudens als in termen van aantal woningen.²⁴ Vaak wordt aangenomen dat inbreiding tot meer verharding en minder groen in de toch al overwegend verharde woonkernen leidt. Dat zou de mogelijkheden voor klimaatadaptatie beperken en zou dan kunnen leiden tot een verhoogd risico op hittestress. Dit blijkt echter niet per definitie het geval te zijn bij inbreiding. Wanneer er oog is voor groen en andere functies, heeft inbreiding dus geen negatief effect op het klimaat. Het is wel van belang hier oog voor te blijven houden. Wel kan verkeer in de kernen toenemen. Om dit tegen te gaan kan de gemeente zoveel mogelijk inzetten op duurzame verstedelijking en mobiliteit en inbreiding in de nabijheid van mobiliteitshubs, of eisen stellen aan autogebruik van nieuw te ontwikkelen wijken (bijvoorbeeld door de parkeernorm te verlagen tot 0,5 auto per huishouden).

Inbreiding en voorzien in behoeften van inwoners

De keuze voor inbreiding kan gevolgen hebben voor het ruimtebeslag in de bestaande woonkernen. Vooral in de relatief kleine kernen (Reek, Schaijk, Zeeland, Odiliapeel) waar de vraag naar woningen zich vooral concentreert op grondgebonden woningen en kansen van sloop naar nieuwbouw beperkter zijn, leidt inbreiding tot het 'opvullen' van vrije ruimte. Zodoende kan inbreiding de ruimte voor andere functies in de kernen beperken. Ruimte die voor inbreiding wordt gebruikt, kan nog slechts beperkt voor bijvoorbeeld ontmoetingsplekken worden gebruikt. Ook het toevoegen van extra voorzieningen, die in sommige kernen zoals Schaijk mogelijk welkom zijn, wordt bij de keuze voor dit alternatief lastiger. Voor Uden geldt een enigszins andere afweging. De vraag naar gestapelde woningen (ook huurwoningen) is hoger dan in de omliggende kernen en de kansen voor nieuwbouw in combinatie met sloop van bestaande functies (Kastanjeweg-Oost bijvoorbeeld) zijn groter.²⁵

Risico's van inbreiding kunnen worden beperkt bij de keuze voor inbreiding van gestapelde bouw. Door gestapeld te bouwen, wordt het oppervlak in de woonkernen namelijk efficiënt benut. Er blijft meer ruimte over voor groen, voorzieningen en ontmoetingsplekken. De toevoeging van verharding is hierdoor kleiner. Echter, het is de vraag of gestapelde bouw bij (alle) inbreidingen in lijn is met de identiteit en het karakter van de kleine kernen in Maashorst. Gestapelde bouw sluit over het algemeen niet goed aan op de bestaande dorpse landschappen. Binnen de gemeente bestaan hierin mogelijk ook verschillen. In kernen als Odiliapeel en Reek valt gestapelde bouw flink uit de toon; in Uden is qua stedenbouwkundige inpassing wellicht meer mogelijk. Bij deze beleidsoptie loopt Maashorst, vooral in de kleine kernen, het risico dat er woningen toegevoegd worden die niet aansluiten bij de wensen van inwoners.

Efficiënt ruimtegebruik in het buitengebied

Inbreiding laat het buitengebied ongeroerd. De bestaande kwaliteiten daar, zoals de cultuurhistorie, de landbouw en de kenmerkende natuur, kunnen in hun huidige vorm behouden en versterkt worden. Zo blijft de zone rondom natuurgebied De Maashorst bijvoorbeeld gereserveerd voor andere functies. Dat gaat hand in hand met de toenemende behoefte aan rust en natuur²⁶. Het buitengebied kan zich bij inbreiding dus onverstoord blijven ontwikkelen. Dat komt de (natuur)landschappelijke, cultuurhistorische en economische waarde van het buitengebied ten goede.

Anderzijds dient bij inbreiding wel aandacht te zijn voor verzwaring van de druk op ruimte binnen het bestaande stedelijk gebied. Daarbij is aandacht voor inbreiding van niet-woonfuncties ook belangrijk. De keuze voor inbreiding van bedrijven(terreinen), zoals bijvoorbeeld op de bedrijventerreinen ten oosten van Uden mogelijk is, zorgt ook voor een verzwaring van de druk op de ruimte.

²³ Informatiepunt Leefomgeving, <https://iplo.nl/thema/ruimtelijke-ontwikkelingen/bijzondere-onderwerpen/ladder/>.

²⁴ Stuurbaarheid van woonvoorkeuren, PBL, 2021.

²⁵ O.a. uit het woningbehoefteonderzoek in Uden en Meijerijstad (RIGO BV, 2021, <https://www.rigo.nl/wp-content/uploads/2021/10/De-woningbehoefte-in-Uden-en-Meierijstad.pdf>) komt naar voren dat het Volkel en Odiliapeel sterk afwijken van Uden in het aandeel koopwoningen versus huurwoningen.

²⁶ Berenschot (2021). Eindrapportage Economische analyse Gemeente Maashorst.

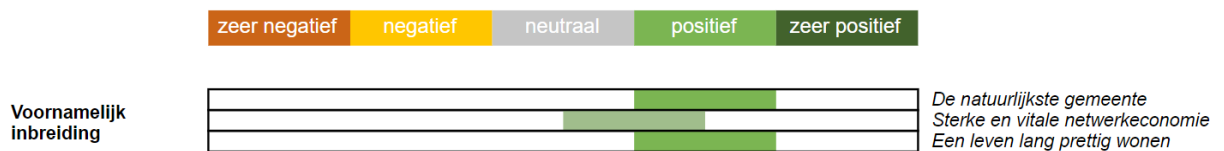
Concluderend

Al met al houdt inbreiding de scheiding tussen buitengebied en kernen in stand en zorgt het mogelijk voor een versterking hiervan. De focus komt te liggen op de al voor woningbouw geschikt geachte kernen, terwijl het grote buitengebied van Maashorst gespaard wordt en zich voor andere doelen kan ontwikkelen.

Beoordeling

De keuze om voornamelijk op inbreiding in te zetten heeft per saldo vooral positieve effecten op de drie domeinen.

- *De natuurlijkste gemeente*: Inbreiding laat de natuur in het buitengebied ongeroerd. De waarden daar kunnen dus behouden en versterkt worden. In de kernen kan groen wel onder druk komen te staan. Dat kan plaatselijk negatieve effecten hebben op de klimaatbestendigheid van de leefomgeving. De negatieve effecten in de kern worden minder ingrijpend beoordeeld dan het positieve gevolg in het buitengebied. Daarom krijgt dit domein de beoordeling 'positief'.
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: Inbreiding kan leiden tot extra verkeer in de bestaande woonkernen. De inrichting van mobiliteit is hierbij dus van belang. Daarnaast versterkt de goede aansluiting op voorzieningen de economische functie van de kern. De netwerkeconomie wordt hier 'licht positief' beoordeeld.
- *Een leven lang prettig wonen*: Inbreiding betekent woningbouw in de bestaande kernen, nabij voorzieningen. Dat is prettig wonen. Andere functies in de kernen kunnen echter onder druk komen te staan. Al met al is de beoordeling 'positief'.

Samenhang en onzekerheden

De woningbouwopgave hangt samen met ontwikkelingen op verschillende terreinen. Mobiliteit is hier een voorbeeld van. Inbreiding kan tot meer verkeer in de kern leiden, maar dat hoeft niet. De keuze voor minder nadruk op auto's en de komst van mobiliteitshubs zou namelijk bij inbreiding aansluiten. Zo wordt ruimte bespaard. Welke vorm inbreiding precies krijgt en hoe woningen over de Uden en de andere kernen verspreid worden is nog onzeker. Dat zorgt ervoor dat de uiteindelijke effecten van de uitvoering van dit alternatief lastig exact in kaart te brengen zijn.

4.1.4 Beleids optie 3: Gebiedsgerichte benadering aan de hand van landschappelijke kernkwaliteiten

Essentie van de beleids optie.

Bij een gebiedsgerichte benadering wordt allereerst een kader van randvoorwaarden opgesteld. Iedere potentiële ontwikkeling – zowel inbreiding als uitbreiding – wordt aan het kader getoetst. De gemeente stuurt niet op voorhand op wat wel en niet mag op welke locatie. Afhankelijk van de lokale landschappelijke waarden kan op verschillende plekken voor verschillende typen woningbouwontwikkelingen worden gekozen. Hierbij is het denkbaar dat woningbouw op verschillende locaties door de gemeente mogelijk is, niet per sé gekoppeld aan de bestaande kernen.

Effecten

Gebrek aan stedenbouwkundige visie – risico op versplintering

Binnen dit alternatief wordt er vooraf geen keuze gemaakt voor in- of uitbreiding. Hier wordt per locatie gekeken wat er mogelijk is. Keuzes voor woningbouw, in- of uitbreiding, moeten dus per specifieke locatie goed te verantwoorden zijn. Verschillende bouwvormen kunnen op verschillende plekken in Maashorst gerealiseerd worden. Dat zorgt gebiedsspecifiek voor een passende inrichting, maar kan kijkend naar de gemeente als geheel voor versplintering zorgen.

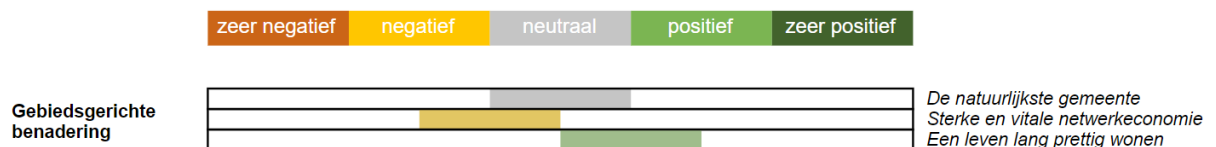
Het ontbreken van een eenduidige stedenbouwkundige ambitie voor de gemeente als geheel kan negatieve gevolgen hebben. Binnen dit alternatief is een wildgroei van uitbreiding en nieuwe initiatieven namelijk een van de risico's. Alle deuren staan in beginsel namelijk open voor ontwikkelingen van welke aard dan ook. Het maken van een expliciete keuze voor in- of uitbreiding zorgt over het algemeen voor een vergroting van de slagvaardigheid in het oplossen van de woningbouwopgave. Dit alternatief bevat minder leidende stedenbouwkundige handvatten en daarmee mogelijk minder aanknopingspunten voor de realisatie. De bij alternatief 2 (uitbreiding) genoemde risico's van landschappelijke aantasting (buitengebied) en een gebrek aan integraliteit, gelden bij dit alternatief nóg sterker.

Voor dit alternatief dient er een kader van randvoorwaarden opgesteld te worden. Op basis daarvan kunnen alle geschikte mogelijkheden onderzocht worden. Het alternatief maakt het dus mogelijk om de woningbouwopgave vanuit een breed perspectief te benaderen. Daarbij kunnen combinaties van in- en uitbreiding en creatieve woonoplossingen gekozen worden. Een voorbeeld dat binnen dit alternatief zou passen, is de realisatie van de Peelnatuurdorpen. Daarbij wordt met een brede blik naar natuur, landbouw en wonen gekeken. De landbouwtransitie gaat dan hand in hand met de woningbouwopgave. Ook Creabitat, een initiatief waarbinnen een coöperatieve gemeenschap gevormd wordt, past binnen dit alternatief.²⁷ Daarnaast kan ook woningbouw op bedrijventerreinen in dit alternatief tot de opties behoren. Wellicht is daar gestapelde bouw mogelijk en kan er geëxperimenteerd worden met innovatieve toevoegingen, zoals collectieve tuinen. Zo kan er binnen dit alternatief door middel van creatieve, nieuwe ideeën een bijdrage geleverd worden aan verschillende opgaven. Landschap en natuur komen volwaardig op tafel te liggen als ontwerpopgave.

Beoordeling

De keuze om voor een gebiedsgerichte benadering heeft effecten op de drie domeinen.

- *De natuurlijkste gemeente*: Het is binnen dit alternatief mogelijk om waarde toe te kennen aan de natuurlijke kernkwaliteiten van het landschap. Het alternatief bevat echter nog te veel onduidelijkheden voor een uitgesproken score op dit onderdeel. De beoordeling is neutraal en sterk afhankelijk van verdere uitwerking.
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: Hoewel er in theorie veel mogelijk is, biedt dit alternatief geen eenduidig perspectief op de economische vitaliteit. Die grote mate van onduidelijkheid zorgt voor een licht negatieve beoordeling.
- *Een leven lang prettig wonen*: Ook bij deze beoordeling zorgt het gebrek aan een eenduidige stedenbouwkundige ambitie voor onduidelijkheid. Al met al kan er met ruimte voor creatieve wooninitiatieven wel worden voldaan aan de ambitie op dit domein. De beoordeling is licht positief.

Samenhang en onzekerheden

Het brede perspectief van dit alternatief zorgt ervoor dat er samenhang met andere opgaven is. Zo kan de integraliteit met bedrijventerreinen gezocht worden en is het mogelijk om woonfuncties te combineren met de aanpak van de transitie naar duurzame landbouw. Wel leidt de keuze voor dit alternatief tot veel onzekerheid. Daarbij gaat het ten eerste om onzekerheid wat betreft de inrichting van de openbare ruimte – er wordt immers geen eenduidige ambitie gekozen. Daarnaast leidt dit alternatief ook tot onzekerheid met het oog op de realisatie van de woonopgave an sich. De keuze vertraagt de realisatie van woningen namelijk mogelijk.

Intermezzo: Wonen nabij Vliegbasis Volkel

Vliegbasis Volkel ligt in het buitengebied van de gemeente Maashorst, ten noorden van de kern Odiliapeel en ten noordoosten van de kern Volkel. De komst van de luchtmachtbasis heeft een grote impact op de ontwikkeling van de omgeving gehad. De vliegbasis zorgde vanaf de jaren '50 van de vorige eeuw bijvoorbeeld voor veel werkgelegenheid.

²⁷ Zorgbelang en Creabitat: <https://zorgbelang-brabant.nl/projecten/creabitat-zorgzame-gemeenschappen/>.

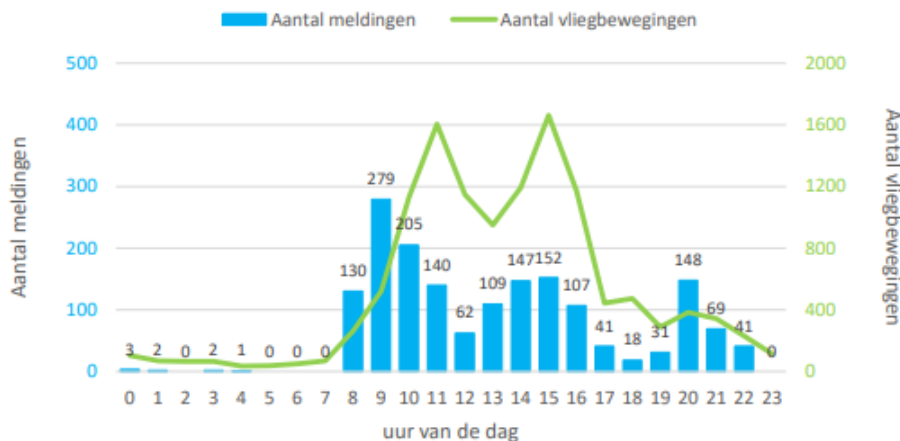
Vliegbasis Volkel heeft een start- en landingsbaan die van noordoost naar zuidwest ligt. Naast de hoofdbaan ligt een parallelbaan. Omdat de vliegtuigen zoveel mogelijk tegen de wind in opstijgen, stijgen ze meestal richting het zuidwesten op. Op Vliegbasis Volkel staan F-35's en F-16's. Op den duur zullen de F-35's alle F-16's vervangen.²⁸ De belangrijkste taak van de vliegbasis is het leveren van luchtsteun en luchtverdediging. De eerste F-35-gevechtstoestellen kwamen in juni 2022 op de vliegbasis aan. Vanaf juli begonnen ze met vliegen. In 2024 moeten er dertig F-35's gestationeerd zijn.²⁹ De F-35's en F-16's vliegen elke werkdag en van oktober tot en met maart regelmatig 's avonds. In de weekenden zijn vlieg oefeningen niet toegestaan.

In 2020 en 2021 is het aantal meldingen van geluidsoverlast door Vliegbasis Volkel sterk toegenomen. Dit is een trend die in deze coronaperiode in heel Nederland zichtbaar was. Doordat buitenlandse trainingen verminderd mogelijk waren, oefende Defensie meer in Nederland en nam daardoor het aantal vliegbewegingen over de gehele dag toe. Ook waren mensen meer thuis (aan het werk), waardoor er meer geluidsoverlast werd ervaren. Het totaal aantal meldingen in 2021 was 1687. In 2017 betrof het 289 meldingen.

Tabel 0.1: Aantal meldingen van geluidsoverlast per jaar

Jaar	Meldingen	Stijging/daling
2017	289	+ 41,7%
2018	210	- 27,3%
2019	315	+ 50,0%
2020	1277	+ 305,4%
2021	1687	+ 32,1%

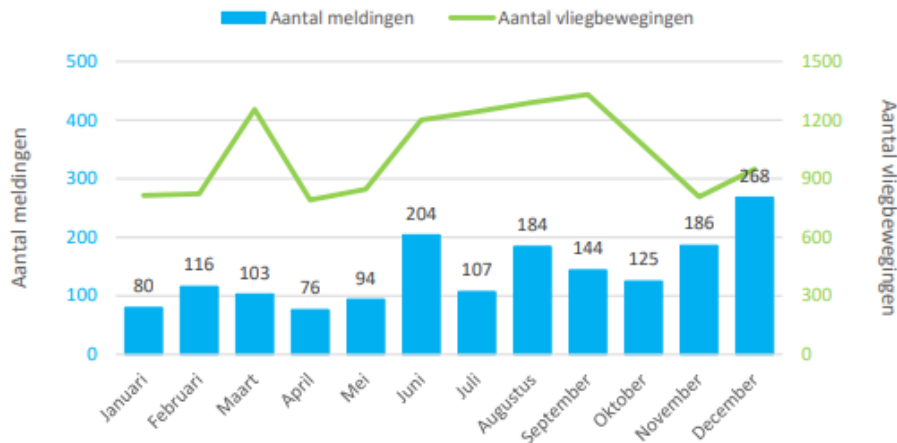
De meldingen zijn voornamelijk reacties op militaire vliegtuigen die overvliegen. Op vliegbasis Volkel worden er in verhouding tot het aantal vliegbewegingen veel meldingen gedaan over geluidsoverlast bij het vliegen in de ochtend (tussen 08:00 en 10:00 uur) en in de avond (tussen 20:00 en 21:00 uur). De meldingen worden voornamelijk op weekdays gedaan, maar ook in het weekend komen er meldingen binnen. In december worden er in verhouding tot het aantal vliegbewegingen veel meldingen gedaan over geluidsoverlast.

Figuur 0.2: Meldingen en vliegbewegingen over het etmaal

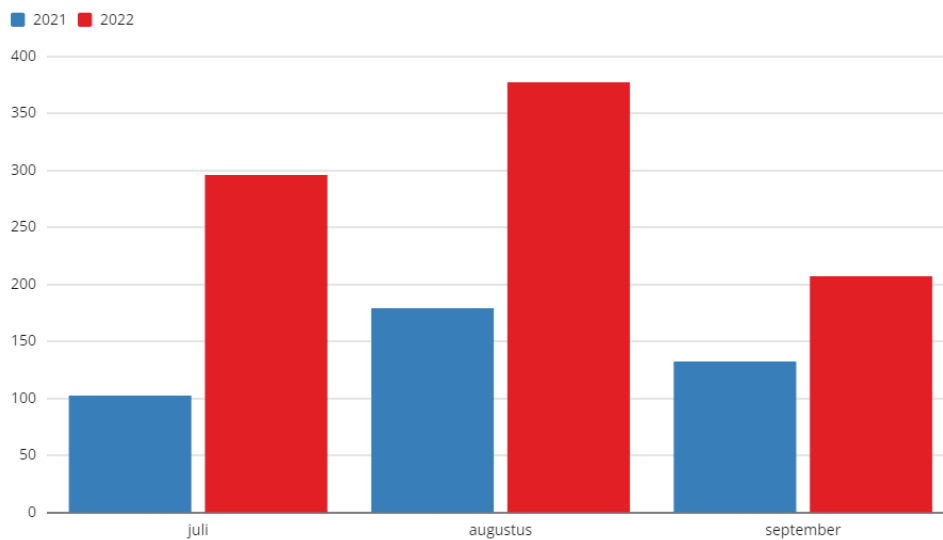
²⁸ Vliegbasis Volkel, Defensie, <https://www.defensie.nl/organisatie/luchtmacht/vliegbases-en-luchtmachtonderdelen/volkel>.

²⁹ Forse stijging klachten over F-35 bij Volkel: 'Zelfs bellen lukt niet meer', NOS.

Figuur 0.3: Meldingen en vliegbewegingen per maand

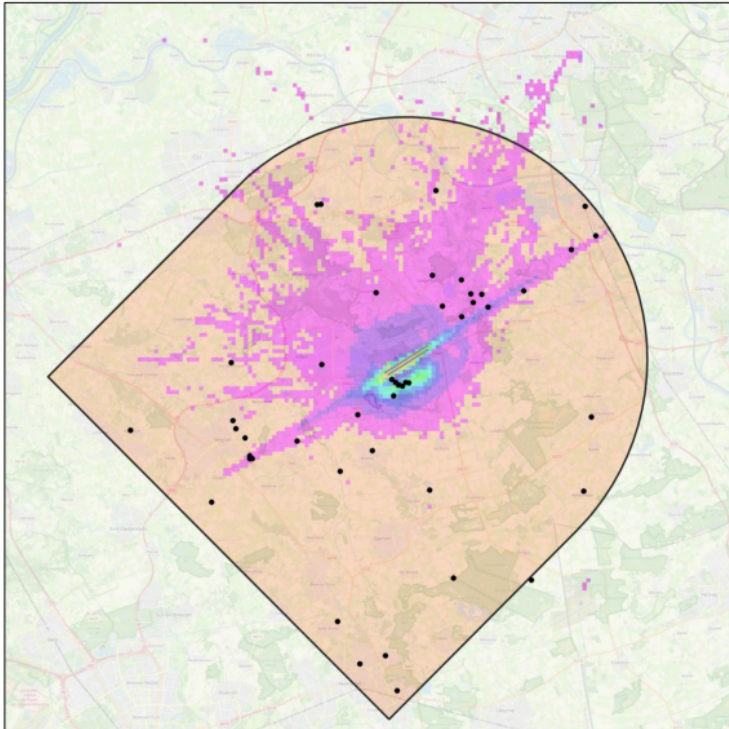
Sinds de nieuwe F-35 vanaf vliegbasis Volkel vliegt, wordt nóg weer flink vaker geklaagd over geluidsoverlast. De F-35 maakt namelijk meer geluid dan de F-16. In de maanden juli, augustus en september kreeg de vliegbasis Volkel twee keer zoveel klachten binnen als in dezelfde periode vorig jaar (Figuur 0.4). Bijna allemaal gaan ze over te veel geluid.

Figuur 0.4: klachten per maand in 2021 en 2022 (bron: Kwartaalrapportages meldingen geluidhinder vliegbasis Volkel)

Op Figuur 0.5 is het militair en het civiel vliegverkeer van en naar de vliegbasis te zien. Ook de Control Traffic Zone (CTR) is te zien. De figuur geeft inzicht in hoe de meldingen geografisch verdeeld zijn over de regio. Elke zwarte stip op de kaart geeft de positie (per 6-positie postcode) weer van waaraf meldingen zijn gedaan. In het tweede kwartaal van 2022 kwamen de meeste melders uit Veghel. De meeste meldingen werden vanuit de kern Volkel gedaan.³⁰

³⁰ Kwartaalrapportage meldingen geluidhinder vliegbasis Volkel tweede kwartaal 2022.

Figuur 0.5: Dichtheid van militair en civiel vliegverkeer van en naar de vliegbasis, gecombineerd met de locaties van melders (Q2 2022)

Al met al neemt het aantal gemelde klachten dus al jaren toe. Plausibele verklaringen zijn corona, intensiever oefenen en ander materieel. Daarnaast verwacht Defensie een grotere belasting op terreinen. Nederland investeert de komende jaren namelijk fors in Defensie.³¹ Deze ontwikkelingen vragen om keuzes: *wat vinden we acceptabel in en om Vliegbasis Volkel?*

Effecten vanuit Vliegbasis Volkel op de leefomgeving van Maashorst

In dit OER wordt niet vooruitgelopen op mogelijke scenario's ten aanzien van de ontwikkeling van de vliegbasis. Vliegbasis Volkel wordt vooral beschouwd als 'bron'. De vliegbasis heeft een prominent effect op de beoordeling van verschillende kernwaarden, zoals milieukwaliteit (geluid) en veiligheid (mogelijke risico's).

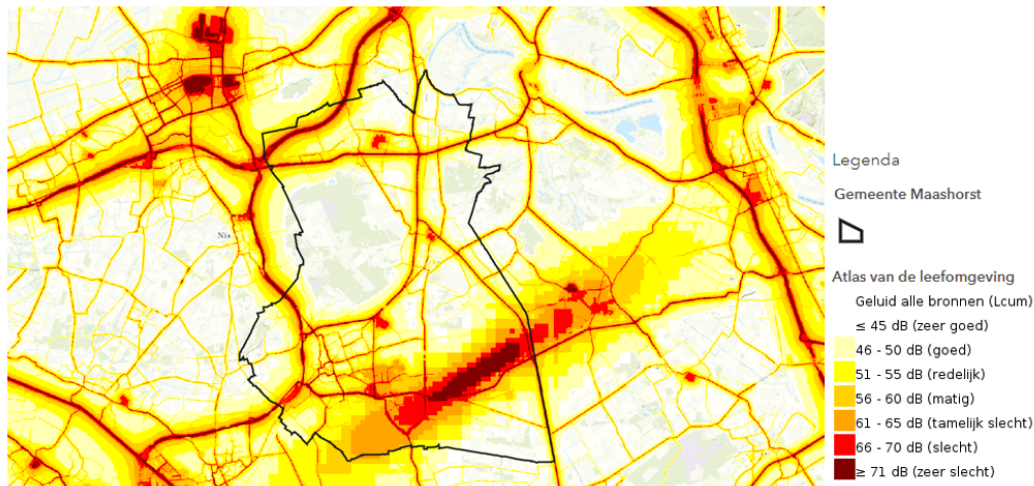
Effecten op geluid

De geluidbelasting op en om de vliegbasis is groot. Geluid is de voornaamste reden van de gemelde klachten. De totale geluidbelasting op het terrein van de vliegbasis bedraagt meer dan 71 dB (Figuur 0.6).³² Volgens de data van het RIVM is de geluidbelasting op de kernen Volkel en Odiliapeel is tamelijk slecht tot slecht te kwalificeren. De gemeente dient afgewogen keuzes te maken en rekenschap te geven van aanwezige risico's en geluidbelasting in dit gebied. Bij de uitbreiding van woningen ten oosten van Uden en rond Volkel is de geluidbelasting van de vliegbasis een belangrijk effect om mee te wegen. Een hoge geluidbelasting heeft namelijk een sterk negatief effect op de gezondheid van inwoners.³³

³¹ Defensienota. <https://www.defensie.nl/onderwerpen/defensienota-2022/lezen>.

³² Geluid in Nederland (LCum), RIVM, 2017.

³³ Effecten van geluid, RIVM, 2021.

Figuur 0.6: Geluid, alle bronnen (bron: RIVM, 2017)

Effecten op luchtkwaliteit

Het effect van Vliegbasis Volkel op de luchtkwaliteit is zeer gering.³⁴ De vliegbasis draagt nauwelijks bij aan concentratie van fijnstof- en stikstofdioxide. Deze situatie is ten opzichte van de brondatum niet wezenlijk veranderd (bijvoorbeeld door de komst van de F-35).

Effecten op veiligheid

Gekoppeld aan de vliegbasis is de opslag van munitie. Aan die munitieopslag zijn veiligheidszonerings gekoppeld die belemmeringen voor het vestigen van kwetsbare objecten opleveren. Binnen die zones is het niet zonder meer mogelijk ontwikkelingen te ontplooiën. Voor de milieusituatie in de kernen heeft externe veiligheid geringe relevantie.

Radarverstoring

Hoge gebouwen kunnen de radarsystemen van Vliegbasis Volkel mogelijk verstoren. Daarom dient bij nieuwe ontwikkelingen te worden getoetst maatregelen met betrekking tot radarverstoring.

Impact Vliegbasis Volkel op de omgevingsvisie

De aanwezigheid van Vliegbasis Volkel heeft een grote impact op het karakter van de omgeving. De basis heeft in het verleden voor ontwikkeling en werkgelegenheid gezorgd – en doet dat nog steeds. Wel heeft de vliegbasis een negatief effect op de geluidbelasting. Dat is een beperkende factor voor de gezondheid van inwoners in het gebied om de vliegbasis. Met name de geluidbelasting op de kernen Volkel en Odiliapeel is groot. Het is de vraag in hoeverre hier een woon- en leefklimaat gecreëerd kan worden dat voldoet aan de ambitie ‘een leven lang prettig wonen’. In de recente jaren zien we dat de oefenfrequentie van straaljagers hoger is geworden en de overlast gestegen. Op basis van de Defensienota 2022 waarin strategische actielijnen als “het verbeteren van de gereedheid en inzetbaarheid: Defensie moet sneller en vaker kunnen worden ingezet en moet een inzet langer vol kunnen houden”. Naar verwachting zal het gebruik van Vliegbasis Volkel onverminderd intensief blijven.³⁵ Het is dus nog onduidelijk wat de exacte impact ervan wordt. Het is van belang om dit te blijven monitoren. In de omgevingsvisie dient in elk geval een afweging ten aanzien van woningbouw in de kernen Volkel en Odiliapeel opgenomen te worden in relatie tot de aanwezigheid van de vliegbasis.

4.1.5 Optimalisaties en aanbevelingen

De drie beleidsopties presenteren twee ‘uitersten’ en één beleidsoptie die ruimte voor beide uitersten overlaat. De gemeente hoeft geen harde keuze tussen de twee uitersten te maken. In theorie kan er, zoals in beleidsoptie 3, per locatie afgewogen wordt hoe de woningbouwopgave het best aangepakt kan worden. Echter, bij de beoordeling van beleidsoptie 3 is gebleken dat deze ‘maatwerkpaak’ ook negatieve effecten heeft.

³⁴ Luchtkwaliteit rond de militaire luchthaven Volkel, MER militaire luchthaven Volkel 2012.

³⁵ Defensienota. <https://www.defensie.nl/onderwerpen/defensienota-2022/lezen>.

De aanbeveling is dan ook om één stedenbouwkundig uitgangspunt centraal te laten staan: inbreiden of uitbreiden. Zo wordt een algemeen perspectief geschetst, dat handvatten biedt voor de realisatie van de woningbouwopgave. Binnen de keuze voor één uitgangspunt is vervolgens uiteraard nuance mogelijk, bijvoorbeeld door per kern uitgangspunten in de omgevingsvisie vast te leggen. Zoals beoordeeld kan het voor kleine kernen juist lonen om wél voor uitbreiding te kiezen, terwijl dat in Uden minder voor de hand ligt. Het wordt aanbevolen om duidelijke kwaliteiten en kernwaarden op kernniveau te formuleren die van belang zijn voor de leefomgeving van Maashorst. Daarnaast is het van belang om aandacht te hebben voor de overige wensen: wat wil de gemeente op het gebied van sociale voorzieningen, kleinere woningen of innovatieve woonconcepten? Na de keuze voor één uitgangspunt kunnen kaders voor flexibiliteit geboden worden. Gekoppeld aan de beleidskeuze voor (een hybride vorm van) de beleids optie dient een breder perspectief op verstedelijking geschetst te worden: op welke wijze 'groeit het groen mee', of wordt omgegaan met parkeernormen of mobiliteitsconcepten?

Kijkend naar de drie centrale domeinen wordt inbreiding positiever beoordeeld dan uitbreiding. De beoordelingen van gezondheid en natuur maken het grootste verschil.

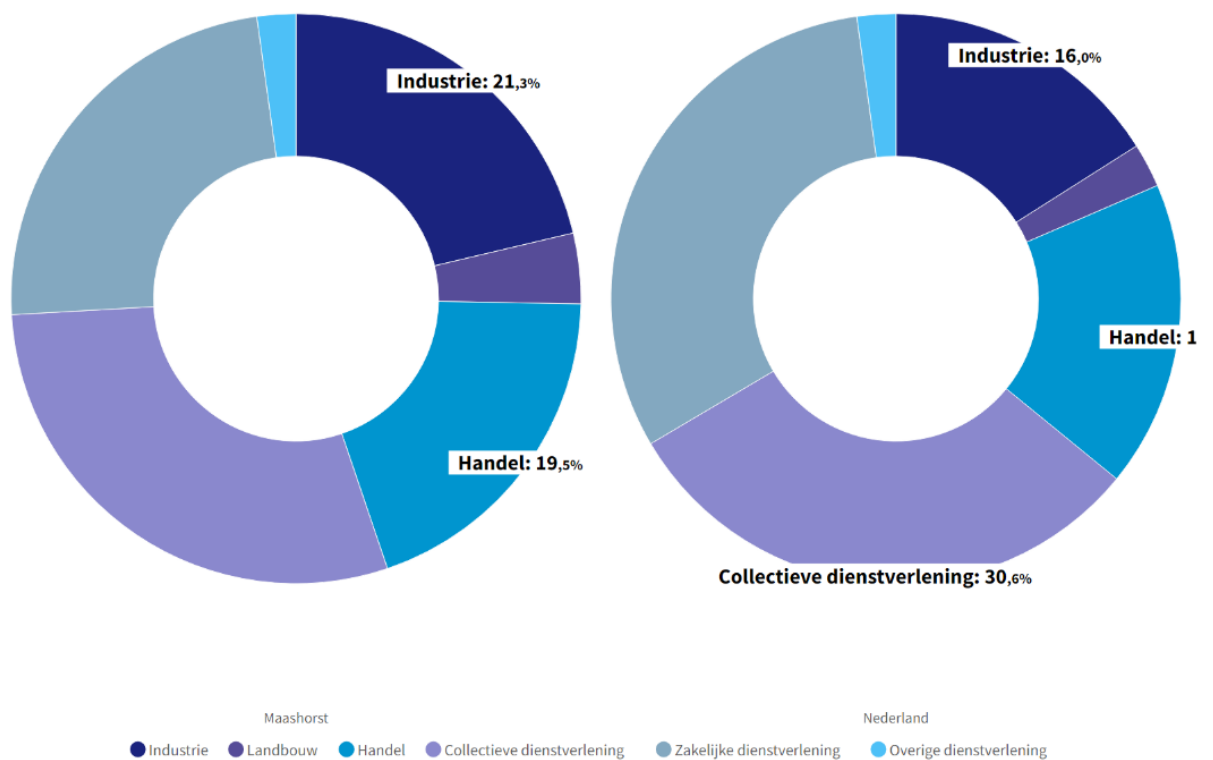
4.2 Opgave 4: Bedrijventerreinen

4.2.1 Context opgave

Maashorst biedt ook ruimte aan bedrijvigheid op bedrijventerreinen. Zo blijft de gemeente interessant voor ondernemingen en hun werknemers. Voldoende vestigingsmogelijkheden voor bedrijven dragen hieraan bij. In de gemeente zijn momenteel relatief veel ondernemers actief en de gemeente heeft veel MKB. Maar, hoe stuurt de gemeente hier in de toekomst op, en welke waarde wordt daarbij aan niet-economische belangen gehecht? Worden er nieuwe, aanvullende bedrijventerreinen ontwikkeld, of zal Maashorst het moeten doen met de bestaande beschikbare capaciteit?

Huidige situatie

De gemeente Maashorst is ondernemend en maakt als onderdeel van de AgriFood-regio deel uit van een sterk economisch netwerk. In Figuur 0.7 is een overzicht van de sectoren weergegeven waarin de beroepsbevolking in Maashorst werkzaam is en in welke sectoren met name baankansen liggen. Te zien is dat met name de dienstverlening en industrie een groot aandeel hebben in de gemeente. De landbouwsector scoort hier relatief laag, omdat het niet veel banen genereert. Het aandeel ligt wel bijna 2 keer zo hoog als gemiddeld in Nederland en de sector zelf is aanzienlijk ten opzichte van het landelijk gemiddelde. De banen in deze sector nemen echter gestaag af.

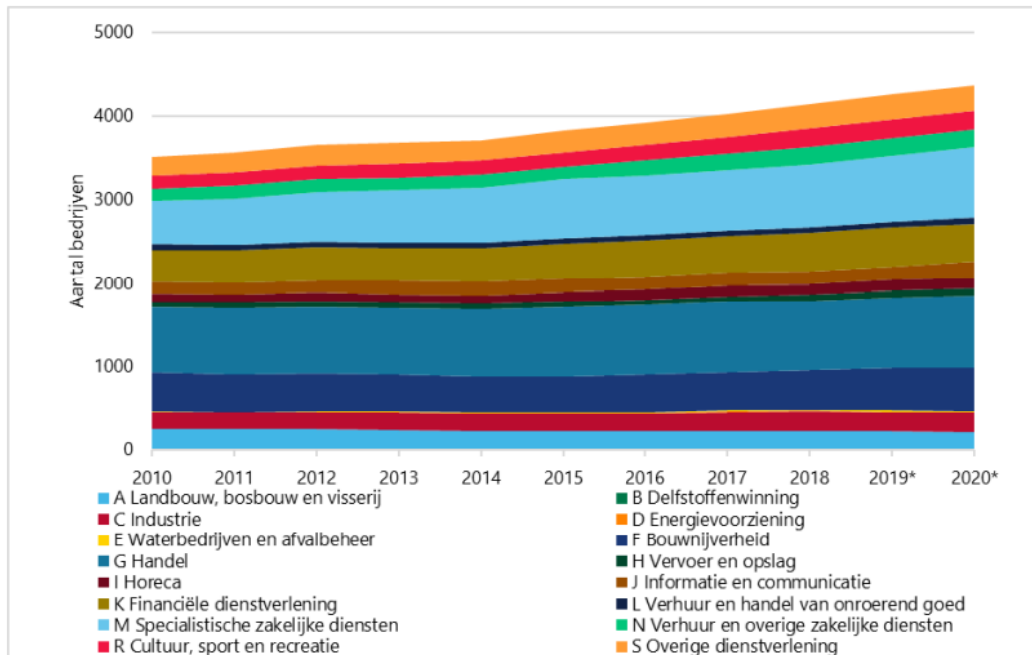

Figuur 0.7: Banen naar sector (bron: waarstaatjegemeente.nl)

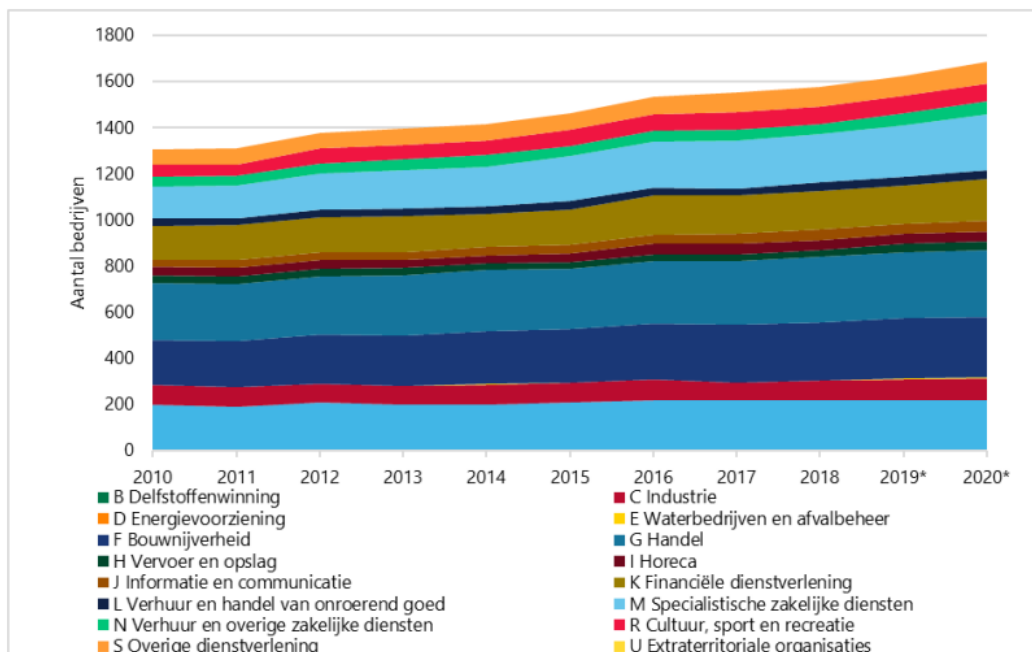
De voormalige gemeente Landerd wordt gekenmerkt door een grote variëteit aan sectoren en een divers bedrijfsleven met niches als AgriFood, specifieke zorg-dienstverlening en tech. Ook zijn er veel kleine industriële bedrijven en is de bouwsector relatief groot. Er zijn relatief weinig echt grote bedrijven in Landerd en er zijn met name kleine bedrijven gevestigd, die veelal vanuit huis zijn gestart. In de oude gemeente Uden is de dienstverlenende sector groot, maar over het algemeen worden er zaken in verschillende sectoren bedreven. De

militaire vliegbasis Volkel heeft van oudsher een economische aantrekkingskracht. Er is verder een aantal grote transportbedrijven gevestigd, er zijn beddenzaken en er is een woonboulevard. Er vestigen zich relatief weinig nieuwe bedrijven van buiten de regio in Uden, maar er is een sterke onderlinge samenhang, die resulteert in verschillende samenwerkingsverbanden.

In onderstaande grafieken zijn de bedrijven per sector in de voormalige gemeenten Uden en Landerd weergegeven. De groei die sinds 2010 is doorgemaakt is hier te zien. Over het algemeen is te zien dat de handel, bouw, landbouw en specialistische zakelijke diensten de grote sectoren betreffen in de gemeente Maashorst. Het aantal bedrijven is in de afgelopen jaren toegenomen en er zijn geen sectoren die gekrompen zijn. De twee grootste groeisectoren zijn de specialistische zakelijke diensten en informatie en communicatie.

Figuur 0.8: Ontwikkeling in aantal gevestigde bedrijven per sector in Uden (2010-2020) (bron: Berenschot, 2021)

Figuur 0.9: Ontwikkeling aantal gevestigde bedrijven per sector in Landerd (2010-2020) (bron: Berenschot, 2021)

Kwantiteit werklocaties

De gemeente Maashorst kent een aantal bedrijventerreinen. De voormalige gemeente Landerd heeft vijf bedrijventerreinen: De Roskam, De Louwstraat, Voederheil, Reek-Zuid en Voederheil II. De totale netto oppervlakte bedraagt 37,3 ha, waarvan 32,4 ha is uitgegeven. Op Voederheil II is nog 1,9 ha uit te geven, op Reek-Zuid is nog 2,7 ha beschikbaar. De voormalige gemeente Uden kent zes bedrijventerreinen: Goorkers, Hoogveld, Hoogveld-Zuid, Loopkant-Liessent, Vluchtoord en Volkel. Hiervan bevindt Hoogveld-Zuid zich in de ontwerpfase. De totale netto oppervlakte bedraagt 259 ha, waarvan 234 ha is uitgegeven. Het resterende aantal in te richten hectare bedraagt 2,5. Geconcludeerd kan worden dat de uitbreidingsruimte voor de bedrijventerreinen is beperkt en het overgrote deel van de locaties al is uitgegeven.

Kwaliteit werklocaties

De ligging van de gemeente Maashorst is geografisch gunstig: tussen Den Bosch, Nijmegen en Eindhoven. Mede door de nabijheid van natuurgebied De Maashorst, is de gemeente in beginsel een kwalitatief goede vestigingsplek voor bedrijven. Echter, het gebrek aan woningen, vestigingsplaatsen en beroepsonderwijs, en de beperkte bereikbaarheid, raken de aantrekkelijkheid van Maashorst als aantrekkelijke vestigingsplaats. De externe bereikbaarheid van de bedrijventerreinen in de voormalige gemeente Landerd is slecht. Geen van de terreinen wordt ontsloten via het spoor of het water en er is ook geen goede OV-verbinding aanwezig, waardoor het voor werknemers lastig is om met het OV op het werk te komen. Dit geldt ook voor de bedrijventerreinen die in de voormalige gemeente Uden gelegen zijn. Ook liggen de bedrijventerreinen in Uden ongunstig ten opzichte van snelwegen en zichtlocaties.

Toekomstige situatie

De toekomst van de bedrijvigheid in de gemeente Maashorst is lastig te visualiseren. Het is aannemelijk dat nationale trends ook op deze gemeente van toepassing zijn. Zo hebben ook ondernemers in Maashorst bijvoorbeeld te maken met de gevolgen van de coronapandemie.

De gemeente heeft wel al capaciteit voor uitbreidingen van bedrijventerreinen gereserveerd³⁶. Het is de vraag hoe de gemeente hiermee omgaat. Welke bedrijven zijn er nog welkom? En hoe worden bedrijventerreinen ingericht?

De demografische druk, de mate waarin de werkenden moeten voorzien in het onderhoud van niet-werkenden, neemt langzaam toe in de gemeente. Ten opzichte van de 20-64-jarigen wordt het aandeel jongeren en ouderen dus steeds groter.³⁷ Die trend sluit vooral aan bij de vergrijzing, die nationaal zichtbaar is.

4.2.2 Beleids optie 1: De bedrijventerreinen in ontwikkeling verder oppakken en verder geen nieuwe bedrijfsgrond uitgeven

Essentie van het alternatief

De gemeente heeft nog voldoende bestaande capaciteit voor uitbreiding van/nieuwe bedrijventerreinen. Die bedrijventerreinen ontwikkelen we, zodat we andere plekken ontzien.

Effecten

Beperking effecten op landschap, natuur en cultuurhistorie door limiteren van de groei

In dit alternatief wordt het bedrijsvennetwerk van Maashorst versterkt door reeds aangewezen capaciteit te benutten. Uitbreiding van bestaande bedrijventerreinen gaat voor de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen. Dat betekent dat er geen nieuwe locaties voor bedrijventerreinen worden aangewezen. Wel heeft dit alternatief gevolgen voor het ruimtebeslag, de hoeveelheid verkeer en de milieucontouren rond bedrijven. De specifieke gevolgen zijn gerelateerd aan de mate van ontwikkeling en het type nieuwe bedrijven dat zich op de al aangewezen plekken vestigt. Hierbij speelt mee dat de uitbreidingsruimte voor de bedrijventerreinen beperkt is en het overgrote deel van de locaties reeds uitgegeven is.

³⁶ Economische analyse Gemeente Maashorst, Berenschot, 2021.

³⁷ Economische analyse Gemeente Maashorst, Berenschot, 2021.

De gevolgen van uitbreiding van het ruimtebeslag van bedrijven voor de leefomgeving zijn in de basis negatief. Bestaande landschappelijke en natuurlijke waarden kunnen worden aangetast en verloren gaan. Binnen dit alternatief blijft uitbreiding echter bij de reeds aangewezen capaciteit. Zo wordt er slechts beperkt extra ruimte ingeleverd voor nieuwe bedrijvigheid. Dat is enigszins positief voor de kwaliteit van het landschap van de gemeente – ten opzichte van het aanwijzen van nieuwe locaties voor bedrijven. Buitengebied en bestaande landschapsfuncties kunnen namelijk grotendeels behouden en versterkt worden. Ook voor cultuurhistorische waarden in de gemeente is dit positief. Die zullen niet worden opgeofferd voor bedrijventerreinen.

Risico op verslechteren klimaatrobustheid

De klimaatrobustheid op bestaande bedrijventerreinen is over het algemeen al beperkt. Een toename van verharding kan er hier voor zorgen dat het waterbergend vermogen van de ondergrond verder afneemt. Dat leidt tot hittestress, droogte en wateroverlast. Daarom is het van belang om hier bij de keuze voor dit alternatief aandacht aan te besteden. Binnen dit alternatief kan ingezet worden op een kwaliteitsverbetering van de bestaande terreinen, in brede zin. Inzet op klimaatadaptatie en energieopwekking zijn hier voorbeelden van. Door in te zetten op kwaliteitsverbetering kunnen bedrijventerreinen een sterkere relatie krijgen met de kernen en kan de identiteit van de lokale bedrijvigheid versterkt worden. Een belangrijke nuance hierbij is dat dit vraagt om investeringen en om initiatieven uit de markt om de mogelijkheden aan te grijpen.

Verkeersknelpunten op bestaande locaties

Gezien uitbreiding en ontwikkeling binnen de bestaande capaciteit plaatsvindt, is een significante toename van milieuhinder in de kernen niet te verwachten. De ontwikkeling kan wel tot een beperkte toename van verkeersstromen rond de bedrijventerreinen leiden. Daarbij moet vermeld worden dat de bereikbaarheid van de bestaande bedrijventerreinen al beperkt is. Dat is vooral het geval voor niet-autoverkeer. Het verkeer vraagt dus om aandacht in eventuele planvorming. De integrale ontwikkeling van Uden-Oost past bij dit alternatief. De ruimtelijke kwaliteit en het vestigingsklimaat kunnen zo versterkt worden.

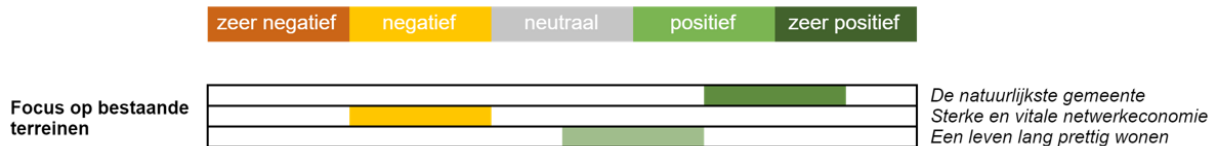
Balans tussen potenties voor economische groei en omgevingskwaliteit

Verder betekent dit alternatief dat de groei van bedrijvigheid begrensd is. Daarbij gaat het dus om ruimtelijke groei, maar ook om economische groei. De keuze voor dit alternatief betekent dat bedrijventerreinen niet buiten de bestaande capaciteit uitbreiden en dat limiteert de groei van werkgelegenheid in de gemeente. Momenteel is het voor veel bedrijven echter lastig om geschikt personeel te vinden. Wanneer meer ruimte voor nieuwe bedrijven wordt gecreëerd, zal het vinden van geschikt personeel mogelijk nog lastiger worden. De mismatch tussen vraag en aanbod van personeel wordt dan namelijk groter.

Beoordeling

Uitbreiding en ontwikkeling van bestaande bedrijventerreinen, binnen de huidige capaciteit, heeft positieve en negatieve effecten.

- *De natuurlijkste gemeente*: Binnen dit wordt nieuwe bedrijvigheid enkel gerealiseerd op de al daarvoor aangewezen plekken. Hierbuiten wordt natuur dus niet belemmerd. Dit heeft positieve effecten voor natuur- en klimaatwaarden in de kernen en in het buitengebied. Wanneer de ontwikkeling van bedrijvigheid daarnaast hand in hand gaat met een kwaliteitsimpuls van klimaatadaptatie en energieopwekking, heeft dit alternatief ook op de bedrijventerreinen zelf een positief effect op dit domein. De beoordeling is 'zeer positief'.
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: Dit alternatief begrenst de kwantitatieve groei van bedrijventerreinen in de gemeente. Dit beperkt ook de groei van de werkgelegenheid, maar de arbeidsmarkt is momenteel zeer krap. Ontwikkeling en uitbreiding bij de bestaande bedrijventerreinen betekent daarnaast dat de bereikbaarheid (vooral voor niet-autoverkeer) beperkt is. Het effect van dit alternatief is 'negatief'.
- *Een leven lang prettig wonen*: De beperkte groei van bedrijventerreinen zorgt ervoor dat het verblijfsklimaat in relatief geringe mate ingeperkt wordt. De toename van milieuhinder is naar verwachting niet significant. Daarom is de beoordeling van dit alternatief op dit domein 'licht positief'.

Samenhang en onzekerheden

Deze beleidsoptie biedt ruimte voor een nieuw perspectief voor bedrijven(terreinen), maar limiteert de mogelijkheden voor ontwikkeling van bedrijven enigszins. De beleidsoptie richt zich enkel op de locaties voor bedrijventerreinen, maar het aspect economie is breder dan dat. Dat betekent dat de effecten op de vitale netwerkeconomie in zijn geheel lastig exact in te schatten zijn. Ook effecten op andere aspecten zijn afhankelijk van factoren die geen duidelijke plek binnen deze beleidsoptie hebben. De beoordeling van de andere twee domeinen, 'de natuurlijkste gemeente' en 'een leven lang prettig wonen' is voor een groot deel afhankelijk van variabelen die niet in deze beleidsoptie vastgelegd zijn. De vraag hoe om te gaan met niet-bedrijventerreinen is bijvoorbeeld van groot belang. Dat zorgt voor onzekerheid.

4.2.3 Beleidsoptie 2: Nieuwe, aanvullende locaties aanwijzen

Essentie van de beleidsoptie

De huidige capaciteit is niet voldoende en niet iedere kern is bedeed. We zijn genoodzaakt nieuwe bedrijfsgrond aan te wijzen. Dat kunnen we op verschillende locaties doen. Uitgangspunt is dat er in iedere kern ruimte is voor uitbreiding.

Effecten

Effecten door ruimtebeslag

Het aanwijzen van nieuwe bedrijfsgrond heeft gevolgen voor het ruimtebeslag. Deze gevolgen zijn in grote mate afhankelijk van de omvang van nieuwe bedrijventerreinen en het type bedrijven dat zich er zal vestigen. Een bijkomend effect van uitbreiding kan zijn dat zittende bedrijven zich binnen de gemeente verplaatsen en/of uitbreiden.

Afhankelijkheden van beschikbaarheid personeel

Nieuwe bedrijventerreinen zorgen voor economische groei in Maashorst. Er ontstaat meer werkgelegenheid in de gemeente. Bij het vorige alternatief is echter al vastgesteld dat de arbeidsmarkt momenteel krap is; de vraag naar werk is groter dan het aanbod. Een groei van de werkgelegenheid door de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen vraagt enerzijds om investeringen in opleidingen en omscholing van personeel en/of het aantrekken van dit personeel. Anderzijds moet geïnvesteerd worden in een fijne en gezonde woonomgeving om (potentiële) werknemers naar de gemeente te trekken. De verwachting is dat de inzet op kwantitatieve versterking van het vestigingsklimaat alleen positieve economische effecten teweegbrengt als ook wordt geïnvesteerd in geschikt personeel.

Gevolgen voor omgevingskwaliteit

De gevolgen van uitbreiding van het ruimtebeslag van bedrijven voor de leefomgeving zijn in de basis negatief. Bestaande landschappelijke en natuurlijke waarden kunnen worden aangetast en verloren gaan. Dit kan gevolgen hebben voor de recreatieve waarde en de aantrekkelijkheid van de gemeente als woonplaats. Daarnaast zal de omvang van het landbouw- en/of natuurareaal afnemen en verharding toenemen. Dat beperkt mogelijk ook de ruimte voor recreatieve functies. De toename van verharding beperkt de klimaatrobustheid van het huidige buitengebied. Op veel plekken in de gemeente is het waterbergend vermogen al beperkt. Bij de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen worden de risico's van hittestress en wateroverlast versterkt.

Wel biedt de ontwikkeling van nieuwe terreinen de kans om klimaatadaptatie vanaf het begin van de realisatie mee te nemen. Ook aan andere aspecten van een 'goede' inrichting kan aandacht besteed worden. Bereikbaarheid is hier een belangrijk voorbeeld van.

De keuze voor bedrijvigheid op nieuwe plekken zorgt daarnaast voor een milieubelasting op bepaalde plekken in het buitengebied. Afhankelijk van de schaal en het type van de ontwikkeling is hinder op het gebied van geluid,

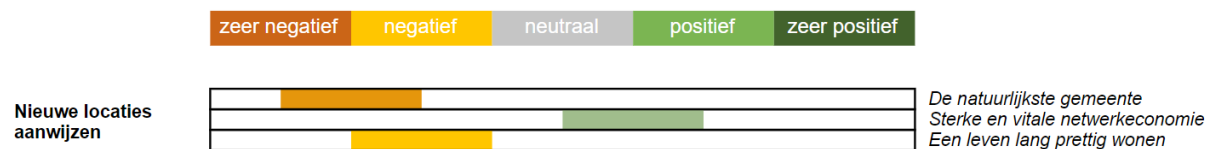
geur en luchtkwaliteit niet uit te sluiten. Hoewel de ontwikkeling aan de geldende wet- en regelgeving moet voldoen, is het van belang om dit aspect mee te nemen in de afweging.

Nieuwe ruimte voor bedrijventerreinen wordt voornamelijk rond Uden en Schaijk gezocht. Hierbij gaat het vooral om ruimte voor het MKB: over het algemeen bedrijvigheid tot en met milieucategorie 3.2. Zeeland heeft met de uitbreiding van Voederheil voldoende ruimte voor MKB de komende jaren.

Beoordeling

De uitbreiding van bedrijventerreinen biedt ruimte voor nieuwe werkgelegenheid, maar kent diverse negatieve effecten.

- *De natuurlijkste gemeente*: Uitbreiding van de bedrijventerreinen gaat gepaard met verlies van landschappelijke en natuurlijke waarden en doorsnijdt mogelijk waardevolle gebieden. Dit leidt tot een negatieve tot zeer negatieve beoordeling.
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: Het bieden van uitbreidingsruimte draagt bij aan de werkgelegenheid en de mogelijkheden voor bedrijventerreinen. Wel gaat uitbreidingsruimte ten koste van landbouwareaal en van waarden die belangrijk zijn voor recreatie. Daarom is de beoordeling licht positief tot positief.
- *Een leven lang prettig wonen*: Uitbreiding van bedrijventerreinen leidt tot een toename van factoren die de kwaliteit van het leefmilieu – en daarmee de gezondheid van inwoners – beperken. Milieuhinder (geluid, geur en/of lucht) neemt toe door de komst van bedrijven. Hoewel bedrijvigheid (voorzieningen bijvoorbeeld) een positief effect op de leefomgeving hebben, is de beoordeling van dit alternatief op dit domein overall negatief. Met name de beperking van de gezondheid geeft de doorslag.

Samenhang en onzekerheden

In de effectbeschrijving is gesteld dat de groei van werkgelegenheid hand in hand moet gaan met de ‘groei’ van de leefomgeving. Dat betekent dat voor de groei van werkgelegenheid meer nodig is dan extra bedrijvigheid. Om werknemers aan te trekken moet er geïnvesteerd worden in opleidingen en is de kwaliteit van de gemeente – op alle aspecten – van belang. Zo hangt dit alternatief dus sterk samen met andere opgaven en keuzes voor de leefomgeving.

Omdat de ruimte voor uitbreiding van bedrijventerreinen in het buitengebied gevonden zal moeten worden, is er een samenhang met de aanpak van de opgaven in het buitengebied. De ruimte voor landbouw en natuur zijn afhankelijk van de keuze die hier gemaakt wordt. Mogelijk ligt er een koppeling met vrijkomende agrarische bebouwing (VAB), die een nieuwe (bedrijfs)functie kan krijgen.

Op hoofdlijnen zijn de beoordelingen van dit alternatief gegeven aan de hand van de indicatieve ontwikkelrichtingen. Hoewel de geformaliseerde natuur- en landschapswaarden (zoals het Brabants Natuurnetwerk) en bestaande infrastructuur (zoals de A50 en de drie N-wegen) vaak leidend zijn voor de uitbreidingsrichting, kunnen de negatieve effecten sterk gemitigeerd worden door de meest waardevolle gebieden te vrijwaren. Ook een prioritering van de verschillende bedrijfslocaties is denkbaar. Als voor alle bedrijventerreinen uitbreidingsruimte wordt geboden, zullen de negatieve effecten het grootst zijn, terwijl het risico op overschot aan plancapaciteit en verrommeling dan ook groeit.

4.2.4 Optimalisaties en aanbevelingen

Kijkend naar de twee alternatieven blijkt dat de keuze om geen nieuwe bedrijfsgronden uit te geven de meest positieve beoordeling krijgt. Uitbreiding van bedrijventerreinen heeft meer negatieve effecten. Desalniettemin kan het wenselijk zijn om uitbreidingsruimte beschikbaar te hebben. Ten eerste is strategische uitbreidingsruimte voor de lange termijn waardevol om achter de hand te houden, mocht de plancapaciteit “op” raken. Ten tweede

is het voor bestaande bedrijven wenselijk om te kunnen uitbreiden op of nabij hun bestaande vestiging, vanwege de binding met de locatie en de waarde voor de lokale werkgelegenheid. Ten derde is, voor het aantrekken van specifieke bedrijvigheid die aansluit bij het lokale profiel (MKB bijvoorbeeld), goed om een aantrekkelijke locatie te kunnen bieden.

Bij het maken van een keuze tussen de twee alternatieven speelt de financiering ook een rol. Met die overweging in het achterhoofd wordt aanbevolen om:

- In te zetten op de kwalitatieve verbetering van bestaande bedrijventerreinen, met een profilering per bedrijventerrein als toekomstperspectief om geleidelijk naartoe te werken.
- In deze profilering het beoogde vestigingsklimaat in de breedte uit te werken, met aandacht voor bedrijfstype, sectoren, (multimodale) bereikbaarheid, verduurzaming, klimaatadaptatie en ruimtelijke kwaliteit.
- Met bedrijven die niet goed passen binnen het toekomstperspectief, bijvoorbeeld vanwege de milieubelasting, het bedrijfstype of de benodigde ruimte, te zoeken naar mogelijkheden om te verplaatsen naar een beter passende locatie.
- In het kader van zorgvuldig ruimtegebruik de bedrijventerreinen vooral te benutten voor functies die alleen op bedrijventerreinen kunnen plaatsvinden. Andere bedrijvigheid kan een plek in gemengd gebied krijgen.
- Als er behoefte is aan meer plancapaciteit, de uitbreidingsruimte slechts op één locatie te bieden, om de gevolgen voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken.
- Bij nieuwe ontwikkelingen inzetten op intensief ruimtegebruik door bijvoorbeeld bedrijfsruimten te stapelen en in meerdere lagen te ontwikkelen – als de landschappelijke inpassing het toelaat.
- De mogelijkheid om VAB-locaties te benutten voor kleinschalige bedrijvigheid en hiervoor een afwegingskader te ontwikkelen.
- Bij nieuwe ontwikkelingen ook mogelijkheden te verkennen tot het koppelen van mobiliteitsconcepten aan uitbreidingen.

4.3 Opgave 5: Mobiliteitstransitie

4.3.1 Context opgave

Binnen de wereld van de mobiliteit verandert er in Nederland veel. De auto verliest over het algemeen terrein en de nadruk komt op duurzame en slimme initiatieven te liggen. Voor Maashorst is en blijft het echter belangrijk om de gemeente en de regio goed bereikbaar te houden. Welke keuze maakt Maashorst, om in te spelen op de mobiliteitstransitie en de bereikbaarheid van de gemeente te behouden en te versterken?

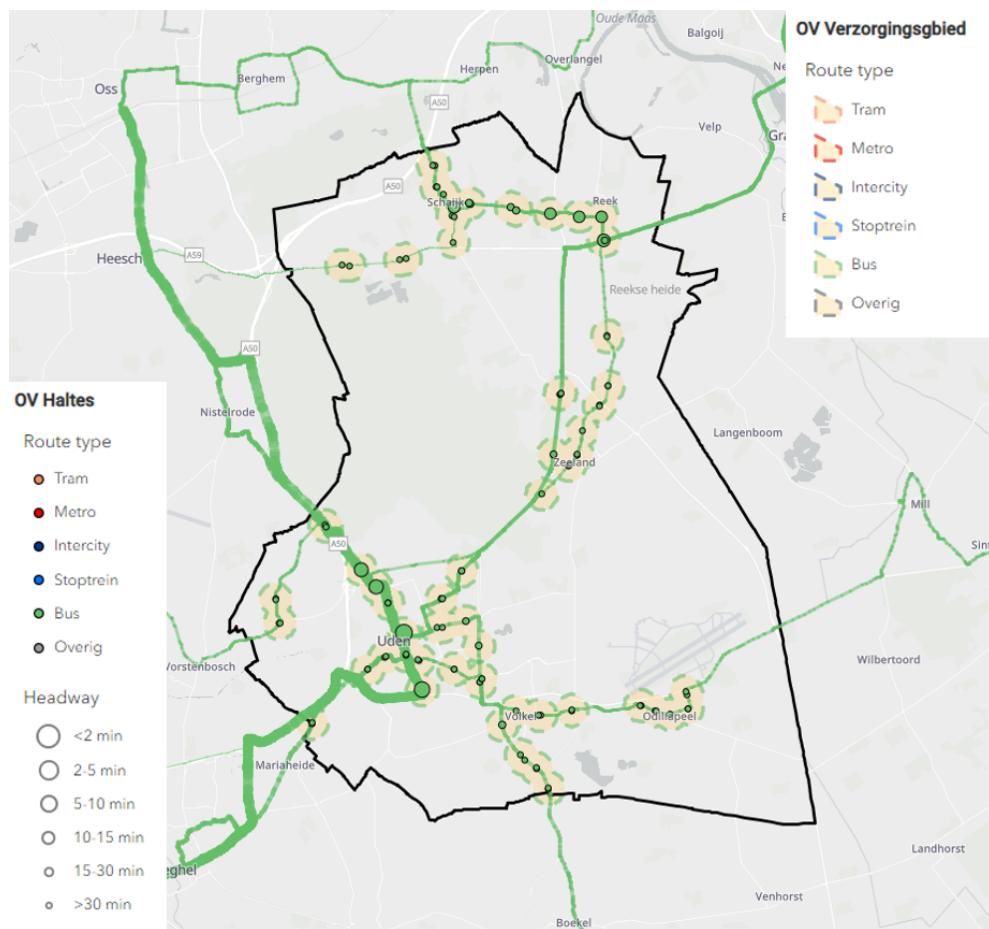
Huidige situatie

De gemeente Maashorst is voornamelijk gericht op de auto. De belangrijkste wegen in de gemeente zijn de A50 en de N277. Nijmegen, 's-Hertogenbosch en Eindhoven zijn binnen 30 minuten te bereiken. De A50 vormt de verbinding met de omliggende grote steden, maar is echter wel een barrière in het landschap, die beperkt te overbruggen is.

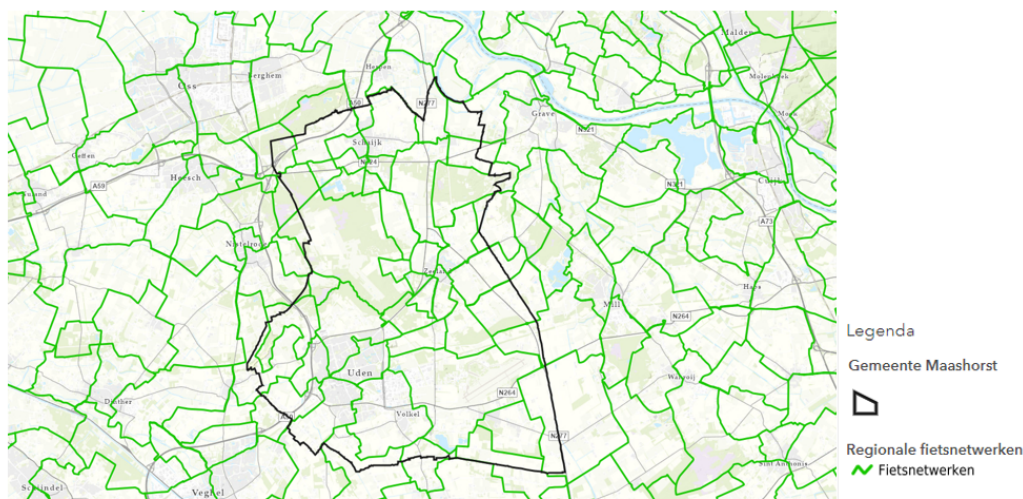
Figuur 0.10: Autosnelweg (groen) en provinciale wegen (rood)

De OV-bereikbaarheid is beperkt. De gemeente heeft geen treinstation. Daardoor is de gemiddelde afstand tot het dichtstbijzijnde treinstation van de gemeente bijna drie keer zo hoog als het gemiddelde in Nederland: ruim 14 kilometer. Op de figuur hieronder is de OV-dekkingsgraad binnen de gemeente te zien. De bus is de enige vorm van openbaar vervoer in Maashorst. Er zijn haltes in alle zes de kernen.

Figuur 0.11: OV-dekkingsgraad gemeente Maashorst (bron: Antea Group)

De gemeente Maashorst kent een regionaal netwerk van fiets- en wandelpaden. Ook loopt er een landelijke wandelroute door de gemeente. Deze loopt vlak langs Uden en doorkruist Odiliapeel. De elektrische auto en de laadvoorzieningen zijn ook in de gemeente Maashorst met een opmars bezig.

Figuur 0.12: Regionaal fietsnetwerk (bron: Atlas van de Leefomgeving)

Om in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen als internetwinkelen en toename in thuiswerken is het van belang om ook aandacht te schenken aan digitale bereikbaarheid. De inwoners in het buitengebied van de gemeente Maashorst hebben lang gewacht op een aansluiting op glasvezel en goede internetverbinding. In 2021

is een groot deel van deze inwoners een aansluiting gekregen, maar er zijn een aantal witte vlekken ontstaan en huishoudens die geen aansluiting hebben gekregen.³⁸

Toekomstige situatie

Maashorst staat voor verschillende keuzes op het gebied van mobiliteit. Breekt de gemeente met het autogerichte karakter, of wordt ervoor gekozen om de ruimte voor de auto te behouden? De gemeente zou in ieder geval graag in de toekomst inzetten op het verkrijgen van een treinverbinding naar de gemeente. Ook wil de gemeente inzetten op een betere (HOV) verbinding tussen Uden en de drie grote steden ('s-Hertogenbosch, Eindhoven en Nijmegen).³⁹

Verder heeft Maashorst ook met de nationale trends op het gebied van mobiliteit te maken. Zo speelt de gemeente onder andere in op de opkomst van elektrisch rijden en is er aandacht voor flexibelere mobiliteitskeuzes.

4.3.2 Beleids optie 1: Optimalisatie van bestaand netwerk met auto en OV, gericht op bestaande modaliteiten

Essentie van de beleids optie

Maashorst is goed bereikbaar, maar van oorsprong een traditionele mobiliteitsgemeente: het OV-netwerk is beperkt en de auto staat centraal. Om onze inwoners optimaal te faciliteren, zet de gemeente in op verdere ontwikkeling van ons (bestaande) mobiliteitsnetwerk. Hierbij hoort de doortrekking van de N605 en op termijn de ondertunneling van de N624 ter hoogte van Uden.

Effecten

Binnen dit alternatief wordt de mobiliteit voor de bestaande modaliteiten versterkt. De bestaande modaliteiten zijn de auto, bus en het langzaam verkeer (niet-motorvoertuigen, zoals fietsers en voetgangers). De optimalisatie van deze modaliteiten betekent dat de bereikbaarheid van de gemeente in het algemeen positief beïnvloed wordt. Er worden in dit alternatief geen nieuwe modaliteiten voorzien. Duurzame, alternatieve vormen van vervoer, die nu nog geen plek hebben in de gemeente, hebben dus ook geen prominente plek binnen dit alternatief.

Lastig bij de optimalisatie van het bestaande netwerk van modaliteiten, is dat de verschillende modaliteiten elkaar soms 'bijten'. Het autoverkeer vormt namelijk geregeld een belemmering voor het fiets- en wandelverkeer. Bij een optimalisatie van het bestaande netwerk moet er dus lokaal de keuze gemaakt worden welke modaliteit prevaleert. Een voordeel in dit alternatief is dat de bestaande infrastructuur voor een groot deel gebruikt kan blijven. Bedrijventerreinen blijven (met de auto) bereikbaar en wijken en kernen hoeven niet op een geheel nieuw mobiliteitssysteem aangesloten te worden.

De optimalisatie van het autoverkeer is ambigu. De realisatie van meer weggoppervlak gaat namelijk eigenlijk altijd gepaard met een toename van het wegverkeer. Deels komt dat door autonome ontwikkelingen; deels door de wegwitbreidingen.⁴⁰ Het effect van een uitbreiding op verkeersdrukke is meestal binnen een paar jaar tenietgedaan door deze toename. Er is in de praktijk vaak sprake van een zichzelf in stand houdende cyclus waarbij een nadruk op het wegverkeer leidt tot meer behoefte aan asfalt, wat vervolgens weer leidt tot meer wegverkeer. De optimalisatie van het autoverkeer betekent dus niet dat het weggoppervlak vergroot moet worden. Wel betekent de keuze voor dit alternatief dat er rekening gehouden moet blijven worden met een groot aantal parkeerplaatsen. De gedeelde focus op de auto behelst in dat opzicht dus ook een ruimteclaim.

Wegverbredingen en aanpassingen aan kruisingen kunnen grote gevolgen hebben voor het landschap, wanneer sprake is van historische structuurlijnen. Dit is in het bijzonder het geval wanneer een weg wordt geflankeerd door (oude) bomenrijen, die voor de verbreding moeten worden gekapt. Bij de aanleg van nieuwe wegen spelen

³⁸ Brabants Dagblad (4 november 2021). Raad Uden: toch steun voor de groep zonder glasvezel. Raad Uden: toch steun voor de groep zonder glasvezel | Uden, Veghel e.o. | bd.nl

³⁹ Gemeente Maashorst (2021). Toekomstvisie.

⁴⁰ Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (2018). *Van B naar Anders, investeren in mobiliteit voor de toekomst.*

ook doorsnijding van het landschap, horizonvervuiling en het ontstaan van een nieuwe verstoringszone vanwege verschillende vormen van hinder op bewoners, natuur en recreanten. Een hoog geluidniveau als gevolg van autoverkeer kan namelijk sterk negatieve gevolgen hebben op de gezondheid van omwonenden.⁴¹ Voor de recreatiesector is een nadruk op het wegverkeer zowel waardevol, door een betere bereikbaarheid, als riskant vanwege de toename van verstoring. Daardoor kan de kwaliteit van (De) Maashorst als recreatiegebied worden beïnvloed.

De bus- en de fiets- en wandelverbindingen worden in dit alternatief wel versterkt. Dat heeft, gezien de blijvende rol van de auto, naar verwachting een licht positief gevolg op het milieu. Goede fiets- en wandelverbindingen dragen daarnaast bij aan de mate waarin landschap, natuur en recreatie in de gemeente beleefd worden.

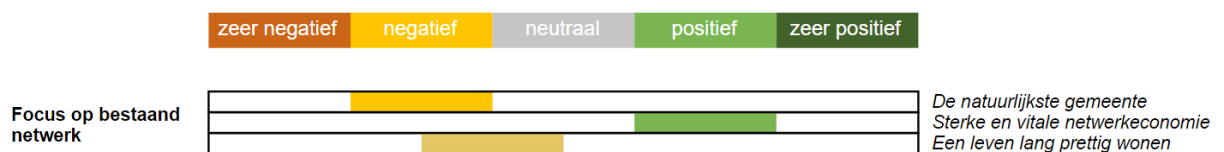
De keuze voor dit alternatief optimaliseert de bestaande situatie weliswaar, maar bevat geen helder langetermijnperspectief dat aansluit bij de ambitie om te verduurzamen. Door de auto ruim baan te blijven geven, worden ook de negatieve gevolgen van de auto op het milieu in stand gehouden. Hoewel er niet per se een significante toename van lucht- en geluidhinder verwacht wordt, wordt milieuhinder van deze bronnen in dit alternatief slechts in geringe mate beperkt. Autonoom verduurzaamt het autoverkeer wel, door de opkomst van elektrisch rijden.

De ruimtelijke visie N605 past binnen dit initiatief. In deze visie wordt de weg bij Volkel 'omgeklapt'. Ook initiatieven als buurtbussen door vrijwilligers en fietslessen voor migranten passen binnen dit alternatief.

Beoordeling

De effecten van dit alternatief hangen deels af van de precieze uitwerking van de optimalisatie van het bestaande netwerk van modaliteiten.

- **De natuurlijkste gemeente:** De versterking van fiets- en wandelverbindingen maakt onderdeel uit van dit initiatief. Dat komt de omgevingskwaliteit en de belevingswaarde van de natuur ten goede. De auto blijft in dit alternatief echter een belangrijke rol vervullen – de ruimteclaim daarvan is groot. Dat gaat ten koste van natuur en landschap. De beoordeling is hier daarom 'negatief'.
- **Sterke en vitale netwerkeconomie:** De optimalisatie van de modaliteiten heeft een positieve invloed op de bereikbaarheid van Maashorst. De blijvende focus op auto's houdt de bedrijventerreinen bereikbaar. De beoordeling is daarom 'positief'.
- **Een leven lang prettig wonen:** De optimalisatie van het bestaande mobiliteitsnetwerk leidt niet tot significante veranderingen in de woonomgeving. Er blijft ruimte voor de auto en parkeerplaatsen en de auto blijft voor milieuhinder zorgen. De beoordeling is daarom 'neutraal tot licht negatief'.

Samenhang en onzekerheden

Dit alternatief hangt samen met de keuze die de gemeente maakt bij de woningbouwopgave. De keuze voor inbreiding van woningen en voorzieningen – die een relatief goede beoordeling krijgt – sluit namelijk niet aan bij dit alternatief. De keuze voor optimalisatie van de huidige mobiliteitsvormen zorgt ervoor dat de auto om een grote ruimteclaim blijft vragen. Die ruimte moet er bij de keuze voor dit alternatief dus zijn en blijven. Verder heeft deze opgave raakvlakken met de (huidige) bedrijventerreinen, die enkel met de auto goed te bereiken zijn.

4.3.3 Alternatief 2: Verbrede inzet op mobiliteitshubs

Essentie van het alternatief

We sturen als gemeente actiever op de mobiliteitstransitie, door in te zetten op snelfietsroutes en deelmobiliteit. In elke kern maken we ruimte voor een mobiliteitshub. In aanvulling daarop realiseren we een BRT-hub in Uden.

⁴¹ Effecten van geluid, RIVM, 2017.

Daarvoor zijn er twee potentiële locaties: A50-afslag 13 (aan de noordkant van Uden, bij ziekenhuis Bernhoven) en A50-afslag 14 (aan de zuidkant van Uden).

Effecten

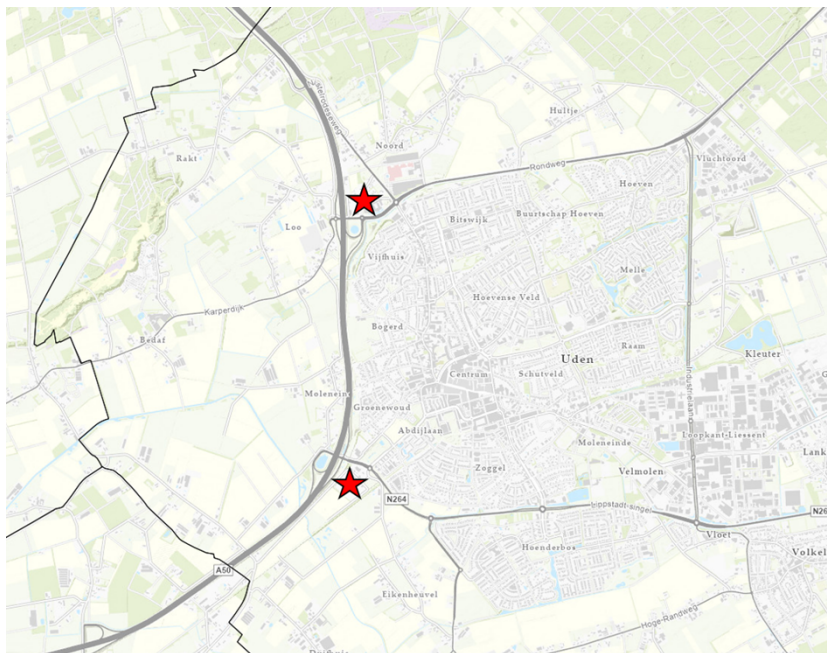
In dit alternatief verandert het mobiliteitsnetwerk van de gemeente Maashorst in grote mate. De auto krijgt significant minder ruimte en nieuwe modaliteitsvormen kunnen worden geïntroduceerd.

Dit alternatief sluit aan bij de duurzaamheidsdoelen van Maashorst (op gemeentelijk, regionaal en nationaal niveau). De uitstoot van brandstofauto's neemt namelijk af. Zo wordt een stap richting klimaatneutraliteit gezet. De vermindering van het autogebruik zorgt er ook voor dat milieuhinder afneemt. Dat komt de gezondheid van de inwoners van de gemeente ten goede. Een afname van het autoverkeer kan ook tot veiligere verkeerssituaties leiden – bij veel (dodelijke) ongelukken zijn namelijk auto's betrokken.⁴² Bewoners zullen wel moeten wennen aan de beperking van de rol van de auto. Mensen zijn over het algemeen aan hun auto en parkeerplaats gehecht.

Voor de aanleg van een nieuw mobiliteitsnetwerk, waarin een BRT-hub en eventuele kleinere hubs centraal staan, zal op plaatsen een nieuwe gebiedsinrichting nodig zijn. Er dient mogelijk nieuwe infrastructuur aangelegd te worden. Daaraan zijn niet alleen kosten verbonden, maar dat heeft mogelijk ook impact op de bestaande waarden in het landschap. Onder de streep zal dit alternatief echter ruimte opleveren, omdat het autogebruik afneemt. De mobiliteitstransitie leidt dus tot extra ruimte, omdat autovervoer (in vergelijking met andere modaliteiten) momenteel verreweg de meeste ruimte inneemt. Er zullen op termijn bijvoorbeeld minder parkeerplaatsen nodig zijn. Zo leidt de keuze voor dit alternatief dus tot ruimte die opnieuw ingericht kan worden. Dat kan groen in de kernen ten goede komen. Daarmee kan de gemeente klimaatadaptatie bevorderen.

De bedrijventerreinen zijn momenteel alleen (enigszins) goed bereikbaar met de auto. De keuze voor dit alternatief betekent dus dat bedrijventerreinen anders ontsloten zullen moeten worden om de bereikbaarheid te waarborgen. Dat vraagt om een investering in de inrichting van de ruimte.

Centraal in dit alternatief staat de BRT-hub. Zo blijft niet alleen de gemeentelijke bereikbaarheid op peil, maar wordt de gemeente ook met kwalitatief goed openbaar vervoer met de rest van de regio verbonden. Er zijn twee potentiële locaties voor de BRT-hub: A50-afslag 13 (aan de noordkant van Uden, bij ziekenhuis Bernhoven) en A50-afslag 14 (aan de zuidkant van Uden). Hieronder zijn de effecten van beide locatiekeuzes uiteengezet.

Figuur 0.13: Indicatieve potentiële locaties voor de mobiliteitshub (bron: Antea Group AGODP)

⁴² CBS, 2021. Hoeveel mensen komen om in het verkeer?

A50-afslag 13 (Uden-Noord – Zeeland)

De locatie bij A50-afslag 13 is geschikt voor de mobiliteitshub. Hier is voldoende ruimte beschikbaar om verschillende modaliteiten bij elkaar te brengen. Nijmegen, 's Hertogenbosch en Eindhoven zijn goed bereikbaar, evenals de kernen van de voormalige gemeente Landerd. De hub bevindt zich hier tussen verschillende functies. Er zijn restaurants en er is een hotel, er zijn bedrijven, er wordt gewoond en ziekenhuis Bernhoven is nabijgelegen. Een toevoeging van infrastructuur in de vorm van een hub zou hier passen.

A50-afslag 14 (Uden-Zuid – Volkel)

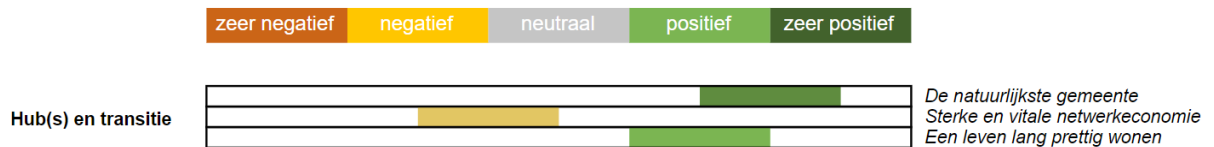
De zuidelijke locatie is mogelijk ook geschikt voor de mobiliteitshub, maar is dat in mindere mate dan de noordelijke locatie. Er is hier weliswaar ruimte voor een hub, maar het karakter van de omgeving verschilt met dat van de noordelijke locatie. Er zijn hier weinig voorzieningen en er is hier in mindere mate sprake van functiemenging. De voornaamste gevestigde partij op deze locatie is momenteel een auto-onderdelenbedrijf. De komst van de hub vraagt hier om een grotere toevoeging van voorzieningen dan bij afslag 13.

Afslag 13 (Uden-Noord – Zeeland) is het meest geschikt als locatie voor de mobiliteitshub.

Beoordeling

De keuze voor dit alternatief heeft verschillende gevolgen.

- **De natuurlijkste gemeente:** Er is geconcludeerd dat de mobiliteitstransitie die in dit alternatief gerealiseerd wordt ruimte oplevert. Daardoor is er extra groen in de kernen te realiseren. Dat komt de natuurlijke leefomgeving en de mate van klimaatadaptatie ten goede. De beoordeling op dit domein is dus 'positief tot zeer positief'.
- **Sterke en vitale netwerkeconomie:** De keuze voor dit alternatief betekent dat het autogebruik afneemt. Bedrijventerreinen zullen daarom ook op andere manieren bereikbaar moeten zijn. Hoewel andere vormen van bereikbaarheid opbloeien, kan de bereikbaarheid van de bedrijventerreinen (op korte termijn) onder druk komen te staan. De beoordeling is 'licht negatief'.
- **Een leven lang prettig wonen:** De woonomgeving wordt groener, veiliger en de milieukwaliteit verbetert als gevolg van een afname van het autogebruik. De beoordeling op dit domein is dus 'positief'.

Samenhang en onzekerheden

Als het beleid een aanzienlijke vermindering in het aantal autoverkeersbewegingen kan realiseren zullen de effecten veel positiever uitvallen dan wanneer dit maar in beperkte mate gebeurt. De gegeven beoordeling gaat uit van een succesvol beleid waarin de genomen maatregelen zorgen voor een verschuiving van op auto gerichte mobiliteit naar een multimodale mobiliteit waarbij er veel gebruik gemaakt wordt van langzaam verkeer en het openbaar vervoer. De uiteindelijke effecten van het beleid hangen wel af van de mate waarin deze mobiliteitsverandering plaatsvindt en in hoeverre de ruimte voor auto's beperkt wordt.

Inzet op nieuwe mobiliteit betekent dat bedrijventerreinen opnieuw ontsloten moeten worden. De komst van een mobiliteitshub sluit sterk aan bij alternatief 1 van de woningbouwopgave: inbreiden boven uitbreiden. De ruimteclaim van de auto neemt in verstedelijkte gebieden namelijk af door de hub. Hierdoor ontstaat er inbreidingsruimte.

4.4 Optimalisaties en aanbevelingen

Beide beleidsalternatieven hebben positieve effecten op de bereikbaarheid. De inzet op de verschillende modaliteiten en de hub heeft echter overwegend positieve gevolgen op de fysieke leefomgeving. Dat is bij de optimalisatie van het huidige aanbod aan modaliteiten niet het geval. Desalniettemin is het belang van de auto voor de mobiliteit en daarmee het vestigingsklimaat, de toegankelijkheid van voorzieningen en de maatschappij als geheel (nog) evident. Een combinatie van beide alternatieven wordt daarom aanbevolen, waarbij de nadruk

komt te liggen op de realisatie van een goede multimodale bereikbaarheid, die in de toekomst verder versterkt kan worden.

Hierin wordt een balans aanbevolen tussen:

- het behoud van de autobereikbaarheid;
- de versterking van het ov en het fiets- en wandelnetwerk;
- de komst van een BRT-hub bij A50-afslag 13;
- het beperken van de ruimte die de auto inneemt ten behoeve van langzaam verkeer, aantrekkelijke verblijfsplekken en klimaatadaptatie.

5 Landbouwtransitie

5.1 Opgave 6: Landbouw

5.1.1 Context opgave

Onder meer door de afname van het aantal agrarische bedrijven, schaalvergroting, leegstand van gebouwen, de toename van het aantal burgerwoningen en klimaatverandering, zal het aanzien van het buitengebied in heel Nederland ingrijpend veranderen. Er zijn drie alternatieven te onderscheiden om met deze transitie om te gaan.

5.1.2 Beleids optie 1: Primaat landbouw: “business as usual”

Essentie van deze beleids optie

Bij de optie ‘primaat landbouw’ ligt de focus voor de landbouw op de huidige trend in Maashorst. Er is namelijk een afname van landbouwbedrijven door onder andere schaalvergroting, de invloed van stikstofdepositie en een gebrek aan bedrijfsopvolging. Schaalvergroting blijft ook in de toekomst aan de orde door technologische ontwikkelingen in de landbouw. Het bestaande landbouwareaal blijft behouden. Wel wordt er een maximum gesteld aan de schaalvergroting. Dit maximum heeft betrekking op het huidig beleid ten aanzien van bijvoorbeeld geur, Natura 2000-gebieden, waterkwaliteit, etc. Daarnaast wordt het maximum ook in belangrijke mate bepaald door de maximale maatvoering van de bouwvlakken en bijvoorbeeld het omschakelverbod naar intensieve niet-grondgebonden veehouderij.

Effecten

Alternatief 1 is min of meer een voortzetting van het huidige beleid, en daarmee kan de autonome ontwikkeling als een leidraad voor de effectbeschrijving gebruikt worden. De daar getrokken conclusie is dat de biodiversiteit nog altijd achteruit blijft gaan, de bodem verder verdicht raakt en de belangrijke fauna af blijft nemen. Zonder beleidswijziging kan schaalvergroting (en in mindere mate intensivering) nog altijd door blijven gaan. Dit heeft negatieve effecten op de gezondheid (door schadelijke stoffen), natuur (door o.a. stikstofdepositie), ruimtelijke kwaliteit (het wegvagen van landschapselementen ten behoeve van efficiënt ingerichte percelen en klimaatadaptiviteit (door het verder verdichten van de bodem).

Belangrijk hierbij is dat een verdere achteruitgang van deze waarden in de toekomst ook verder doorgaat. Verder verlies van biodiversiteit heeft ronduit verwoestende gevolgen voor voorkomende diersoorten en leidt ertoe dat onmisbare ecosystemen ernstig verarmen. Daar komt bij dat verdere intensivering en schaalvergroting kan leiden tot een groei van de hoeveelheid dieren, zonder dat daar noodzakelijkerwijs een verbetering van stalsystemen tegenover staat. Dat kan negatieve gevolgen hebben voor natuurgebieden doordat stoffen voor stikstofdepositie zorgen in kwetsbare natuurgebieden. Ook voor geurhinder en luchtkwaliteit kan dit negatief uitpakken. Schaalvergroting kan leiden tot het verdwijnen van landschapselementen en het versralen van de bodem⁴³. Vanuit milieuperspectief is deze beleids optie dan ook zeer ongunstig

Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat ontwikkelingen in de landbouw, gegeven het groeiende maatschappelijke bewustzijn (bij agrariërs) ook tot veel positieve ontwikkelingen leidt. Zo heeft een omschakeling naar kringlooplandbouw potentieel gunstige effecten voor de bodemkwaliteit (zowel in fysische, chemische als biologische zin), o.a. door het stoppen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Anderzijds kan, mits de gemeente hier niet actief op stuurt, het gebruik van deze middelen (bijvoorbeeld glyfosaat) ongeremd voortgezet worden. Gebrek aan sturing kan ook leiden tot ‘onwenselijke teelten’ als de bollenteelt met bijbehorend gewasbeschermingsmiddelengebruik. Dit kan leiden tot negatieve effecten voor de bodemkwaliteit, maar ook op de kwaliteit van het oppervlaktewater, doordat dit nutriëntrijker wordt. Dit is zonder meer een risico van dit alternatief.

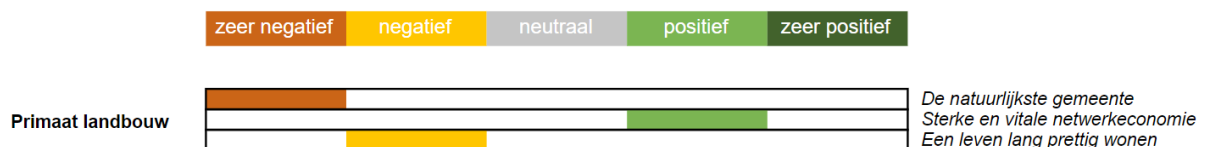
⁴³ Zie ook de studie “de bodem bereikt?” van de raad voor de leefomgeving en infrastructuur:
https://www.rli.nl/sites/default/files/advies_de_bodem_bereikt_-_def.pdf

Daar komt bij dat ook het economisch perspectief van de agrariër niet heel gunstig is. In toenemende mate worden agrariërs geconfronteerd met provinciale, nationale of Europese wet- en regelgeving. Zelfs al voert de gemeente een coulant beleid, is de ruimte voor traditionele agrarische bedrijfsmodellen in de toekomst beperkt. Met ruimte voor schaalvergroting en intensivering gaan deze bedrijven het alsnog niet redden. Zeker de kleinere familiebedrijven zullen het hoofd binnen steeds complexer wordende regelgeving niet boven water kunnen houden, hetgeen leidt tot opkoping door grotere boeren (die niet noodzakelijk gevestigd zijn in de gemeente). Hierbij dient wel benoemd te worden dat familiebedrijven sowieso vaak moeite hebben met de opvolging van het bedrijf. De vraag is dan wiens perspectief de gemeente wil dienen.

Beoordeling

De keuze voor dit alternatief heeft verschillende gevolgen.

- **De natuurlijkste gemeente:** De in de leefomgevingsfoto beschreven trends en ontwikkelingen blijven problematisch voor de ambitie om de natuurlijkste gemeente van Noord-Brabant te worden.
 - o De kwaliteit van water en het organisch stofgehalte blijft op veel locaties onvoldoende. Mede door op intensief agrarisch grondgebruik afgestemd waterbeheer is er sprake van wateroverlast en langdurige en structurele verdroging in natuur en agrarisch gebied met gevolgen voor natuur en biodiversiteit.
 - o Ammoniakemissies hebben een vermestend en verzurend effect op de natuurgebieden in en om de gemeente. De Maashorst is geen voor stikstof beschermd natuurgebied, maar de voorkomende habitattypen zijn wel gevoelig voor de effecten van stikstofdepositie. Droog schraalgrasland en dennen-, eiken- en beukenbos, de meest voorkomende natuurdoeltypen op de Maashorst, zijn gevoelig voor een te hoge voedselrijkdom en verzuring van de bodem. Eutrofiëring en verzuring zijn vaak het gevolg van stikstofdepositie. Om deze ontwikkeling te keren is, naast intensief herstelbeheer, een vermindering van emissies noodzakelijk. Deze vermindering van emissies is specifiek nodig op korte afstand van natuurgebieden. Kansen daarvoor liggen binnen de gemeente in Slabroek.
 - o Landschap en biodiversiteit: uitstoot van tal van schadelijke stoffen en intensief landgebruik leiden ook tot vershraling van landschappen en een sterke reductie van de biodiversiteit.
- **Sterke en vitale netwerkeconomie:** In beginsel (en op korte termijn) positief. Agrariërs hebben ruimte om binnen hun eigen afwegingskader keuzes te maken voor de ontwikkeling van hun bedrijf. Op lange termijn zijn keuzes voor schaalvergroting ook economisch onrealistisch. Er wordt daarom slechts een licht positieve beoordeling gegeven.
- **Een leven lang prettig wonen:** Een tweetal zaken speelt hier meest nadrukkelijk:
 - o Volksgezondheid: met name de verspreiding van zoönosen, geur, fijnstof en endotoxinen hebben een negatieve impact op de gezondheid van burgers.
 - o Verrommeling van landelijk gebied: door onder meer schaalvergroting van de landbouw en door vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen staat de ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied onder druk.

5.1.3 Beleids optie 2: Primaat natuur: “het natuurbelang bepaalt alle beleidskeuzes”

Essentie van het alternatief

Bij alternatief 2 ligt de focus op natuurbehoud en -ontwikkeling. Hierbij gaat het onder andere om kringlooplandbouw, functieverandering, maar ook de vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) en de ontwikkelingsruimte binnen het NNB. Ontwikkelruimte voor de landbouw wordt sterk beperkt en is enkel mogelijk onder voorwaarde dat dit leidt tot verduurzaming van het productiesysteem, bijvoorbeeld omdat sprake is van natuurinclusieve en circulaire landbouw, waarbij er tevens koppelkansen zijn voor het vergroten van de biodiversiteit. Bij de VAB kan zo veel mogelijk bebouwing gesloopt worden om ruimte te geven aan de natuur.

Ook moet rekening gehouden worden met de ondergrond en het watersysteem, deze vormen de basis voor de ruimtelijke ontwikkeling van het buitengebied.

Effecten

Beleidsoptie 2 gaat het sterkst van de alternatieven uit van een actieve rol van de gemeente om de negatieve effecten van de landbouw op te lossen. Daarbij wordt een bronaanpak gekozen: boeren mogen niet uitbreiden, tenzij ze een positieve bijdrage leveren aan het ecologisch systeem. Bij “momenten van verandering” (zoals het stoppen van de agrarische activiteit) gaat de gemeente actief werken aan natuurontwikkeling of maatregelen die bijdragen aan ondergrond en het watersysteem.

Evident is dat deze beleidsoptie positieve effecten heeft op natuurwaarden en de klimaatadaptiviteit en kwaliteit van het landschap. Het “terugschroeven” van agrarische activiteiten heeft ook positieve effecten doordat schadelijke activiteiten (stalemissies bijvoorbeeld) in omvang afnemen. Dit heeft door het voorkomen van stikstofdepositie positieve effecten. De ruimte die vrijkomt kan gebruikt worden voor andere belangen. Op de horst en in de breukzones kan ingezet worden op wijstherstel om een bijdrage te leveren aan klimaatadaptatie en natuurwaarden. De keerzijde is dat het economisch perspectief voor boeren wel erg klein wordt doordat deze in belangrijke mate gehinderd worden in hun bedrijfsvoering. Iedere ondernemer in de gemeente moet daardoor afwegen of er binnen de gemeente nog ruimte is voor het bedrijf.

Deze beleidsoptie zal om die reden op weinig draagvlak in de agrarische sector kunnen rekenen. Dit roept ook de vraag op of een alternatief als deze voor het gemeentelijk belang wel effectief is. Immers kan een wezenlijke verandering in het ecosysteem van het buitengebied nagenoeg uitsluitend bereikt worden door een intensieve samenwerking van overheden, beherende organisaties en grondeigenaren/agrariërs. Met een alternatief dat de spanningen verder op scherp zet is mogelijk het natuurbelang ook niet gediend. Van belang hierbij is dat de gemeente dit alternatief uitwerkt en daar ook een economisch perspectief voor agrariërs in schetst. Welke plek is er voor agrariërs in een wereld waar de gemeente actief stuurt op het ontwikkelen van gronden die thans in agrarisch gebruik zijn? Welke hulp biedt de gemeente de agrariërs daarbij? Daar komt bij dat “de agrarische gemeenschap” onder druk staat. Door het stilleggen van agrarische activiteiten kunnen negatieve effecten als verrommeling optreden en ook boeren kunnen in de problemen komen bij het vinden van nieuw werk (stoppen is een beladen proces).

De gemeente is echter een primair agrarische gemeente, met relatief veel ruimte voor (intensieve) agrarische activiteiten. Die gebieden vertegenwoordigen in milieuopzicht relatief weinig waarde: er zijn geen stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in de nabijheid gelegen (wel is de Maashorst gevoelig voor effecten door stikstof, maar dit is in juridische zin geen relevant effect) en hebben de overwegend jonge ontginningen relatief weinig cultuurhistorische en ecologische waarde in de huidige situatie. De kwaliteit van de bodem is in de huidige situatie matig⁴⁴. Vergeleken met buurgemeenten met meer waardevolle natuur, waardevoller cultuurlandschap en een hogere biodiversiteit scoren vooral de primair agrarische gebieden Graspeel en Odiliapeel slecht. Binnen de context van het bieden van perspectief aan jonge boeren en voldoende en veilig voedsel⁴⁵ biedt juist de gemeente Maashorst nog kansen voor deze ambities. Van een realistisch perspectief in de Provincie Noord-Brabant voor de veehouderij is nauwelijks sprake als er uitgerekend in gemeenten als Maashorst geen ruimte meer is. Zeker als gerichte sanering in Maashorst leidt tot uitplaatsing naar elders leidt tot vervuiling op meer gevoelige locaties.

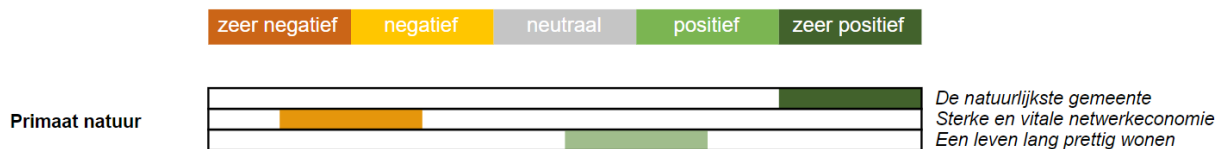
Beoordeling

Deze beleidsoptie kan positief uitpakken voor het natuurbelang en de kwaliteit van het landschap, de bodem en het watersysteem. Het beschreven draagvlak is wel randvoorwaardelijk voor het bereiken van de positieve effecten. In de beoordeling komt de tegenstelling voornamelijk tot uiting: een beleidsoptie waarbij de gemeente actief stuurt op natuurkwaliteit (en daarmee actief stuurt op veranderingen van agrariërs) biedt risico's voor de vitaliteit (bijvoorbeeld door verrommeling) van het platteland.

⁴⁴ Deze conclusies komen naar voren uit de leefomgevingsfoto (LOF), opgesteld in het kader van dit OER-traject.

⁴⁵ Twee van de ambities van de Provincie Noord-Brabant op zoek naar een “nieuwe balans tussen economie, maatschappij en ecologie”, als verwoord in het Beleidskader Landbouw en Voedsel (2022): [Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 - Provincie Noord-Brabant](#)

- *De natuurlijkste gemeente*: Het primaat op natuur leggen heeft evident positieve gevolgen voor natuur, bodem en waterkwaliteit.
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: De stringente inzet op natuurkwaliteit biedt grote risico's voor het economisch perspectief van agrariërs (en daarmee de vitaliteit van het platteland). Boeren worden direct gehinderd in hun bedrijfsvoering.
- *Een leven lang prettig wonen*: Verregaande sturing op natuurkwaliteit kan ertoe leiden dat het platteland sneller "leegloopt". Agrariërs zullen versneld stoppen. Dit kan de agrarische gemeenschap schaden en leiden tot verrommeling in het buitengebied. Anderzijds zijn de intensief agrarische gebieden sterk gebaat bij verbetering van de leefkwaliteit. Het woon- en leefklimaat verbetert het sterkst met deze grondhouding.

5.1.4 Beleids optie 3: Inzet op gebiedsgerichte differentiatie en innovatie volgens AgroProeftuin De Peel

Essentie van het alternatief

De transitie van de agrarische sector (richting kringlooplandbouw) wordt gestimuleerd door het initiatief AgroProeftuin de Peel. Dit initiatief is gericht op vernieuwing van de agrosector door middel van financiële en organisatorische ondersteuning van innovatieve projecten in de regio. Bij gebiedsgerichte differentiatie wordt de positie van de landbouwgebieden verder aangewend om landbouw verder te concentreren. Dat leidt tot een actieve inzet op de afname van landbouweffecten aan de randen van waardevolle natuur en verdere concentratie en ruimte voor ontwikkelingen in de landbouwgebieden.

Effecten

Alternatief 3 is een hybride optie van de twee eerdergenoemde beleids optie. Dat betekent dat de positieve en negatieve effecten ten opzichte van elkaar ook enigszins weggestreept kunnen worden. Het gunstige van bijvoorbeeld beleids optie 1 (het behoud van een goed economisch perspectief waarbinnen de agrariër zelf afwegingen kan maken) kan op sommige locaties gehandhaafd worden, terwijl op andere locaties juist actief ingezet kan worden op natuurontwikkeling. In enkele gebieden ontstaat dan ruimte voor nieuwe dragers terwijl er op andere plekken ruimte blijft voor gangbare landbouw.

Het grootste risico van deze beleids optie is dat er geen eenduidig beleid gevoerd wordt, en er dus per gebied een afzonderlijk afwegingskader nodig is voor het te voeren beleid. Daarbij horen vragen als "welke gebieden onderscheidt de gemeente", om duidelijke kaders voor te voeren beleid in een omgevingsplan te bieden. Het risico is dat er willekeur ontstaat binnen de gemeente: de ene agrariër mag bijvoorbeeld wel uitbreiden terwijl de andere dat niet mag. Een generiek beleid voorkomt dat risico op scheefheid. Een duidelijke afbakening van deelgebieden ("wat willen we waar?") en een aan de deelgebieden gekoppeld beleid ("wat willen we in welk deelgebied toestaan?") zijn randvoorwaardelijk voor dit alternatief.

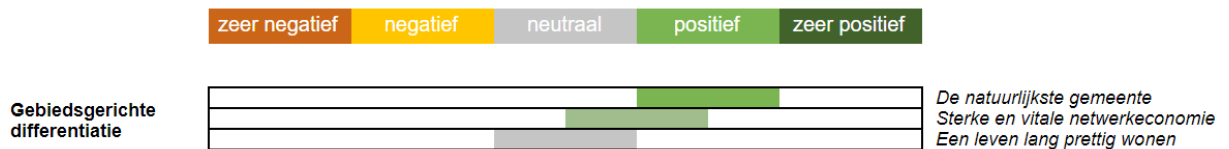
Voor de onderdelen van het beleidskader geldt dat de agrarische gemeenschap in belangrijke mate overeind blijft. Er is weinig sprake van gedwongen beëindiging van het agrarisch bedrijf. De concentratie van agrarische bedrijvigheid heeft ook voordelen voor gezondheid: in gebieden die "het goed kunnen verdragen" kunnen bedrijven met negatieve effecten gesitueerd worden. Dit heeft ook positieve gevolgen voor andere gebieden, waar nadrukkelijker ingezet kan worden op natuurwaarden en klimaatadaptiviteit. Wel kunnen effecten door stikstofdepositie groter worden. De vraag is of het verstandig is om gebieden met een hoge milieubelasting met primaat landbouw aan te wijzen. Met die opzet wordt voorbijgegaan aan het feit dat er in zo'n gebied ook andere functies (waaronder woningen) aanwezig zijn, zodat je wellicht juist niet de landbouw alle ruimte wil geven. Die situatie doet zich bijvoorbeeld voor in de Graspeel, waar met dit idee de agrarische sector

ontwikkelmogelijkheden gekregen heeft in het verleden. Ook hier is juist een verbetering van de milieusituatie wenselijk.

Beoordeling

Deze beleidsoptie sorteert de meest evenwichtige effecten binnen de gemeente, maar is niet geheel zonder risico's. In essentie geldt ook als ambitie dat "iedere inwoner van de gemeente recht heeft op een gezonde en veilige leefomgeving". Met beleid dat gebiedsgericht is wordt een wat hogere milieudruk in verschillende zones van de gemeente geaccepteerd om een verbetering in andere gebieden te realiseren. In geluidbeleid is dat bijvoorbeeld ook gebruikelijk (rondom de vliegbasis is de geluidbelasting hoger). Vooral relevant is dan de vraag in welke mate de gemeente andere functies in nabijheid van de sterkst milieubelaste gebieden toe wil staan.

- *De natuurlijkste gemeente*: Binnen de waardevolle gebieden verbetert de situatie duidelijk. In de kwetsbare (en reeds slechts scorende gebieden) is het resultaat minimaal.
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: In enkele gebieden ontstaat ruimte voor nieuwe dragers van het platteland. Daarbij komt ook dat er ruimte blijft voor wat grootschaligere, traditionele landbouw. Daarmee wordt een meer diverse landbouwsector ontwikkeld waarbij beide vormen van landbouw bestaansrecht hebben. Dit is zonder meer positief voor de vitaliteit van het buitengebied.
- *Een leven lang prettig wonen*: Doordat er binnen de gemeente ruimte blijft voor alle vormen van landbouw kan de agrarische gemeenschap overeind blijven.

5.2 Optimalisaties en aanbevelingen

De gemeente heeft beperkte beschikking over instrumenten om te sturen op de kwaliteit en vitaliteit van het buitengebied. De gemeente heeft weliswaar instrumenten als vergunningverlening, maar is gebonden aan regelgeving van andere overheden. Daar komt bij dat de gemeente vaak niets te zeggen heeft over *bestaande rechten* van agrariërs. Dat maakt dat actief sturen op het vergroten van natuurkwaliteit erg lastig is. Wanneer er vanuit de landbouwsector niets verandert, kan de gemeente niet eigenstandig aan natuurdoelen werken: samenwerking is noodzakelijk.

Daarbij is het relevant dat veranderingen in de agrarische sector een transitie zijn. Daarin heeft de gemeente een rol, maar heeft ze beperkt invloed op agrarische bedrijfsvoering. Alle schakels moeten daardoor meedoen. Het lijkt vanuit milieuperspectief zinniger om in te zetten op een gezamenlijke inzet voor een gebiedsproces, waarin alle betrokken partijen geïnteresseerd zijn aan de transitie. Daarvoor is structureel contact met agrarische ondernemers, natuurorganisaties en andere partijen noodzakelijk. Daarin kan de gemeente wel nadrukkelijk investeren.

Voor de omgevingsvisie verdient het aanbeveling om per deelgebied in elk geval doelen te benoemen, die bij momenten van verandering kunnen dienen als inspiratierichting voor in het gebied aanwezige ondernemers. Zodoende ontstaat perspectief én een duidelijk beeld van waar de gemeente heen wil. Nadrukkelijk onwenselijke initiatieven kunnen daarmee ook voorkomen worden.

6 Recreatie

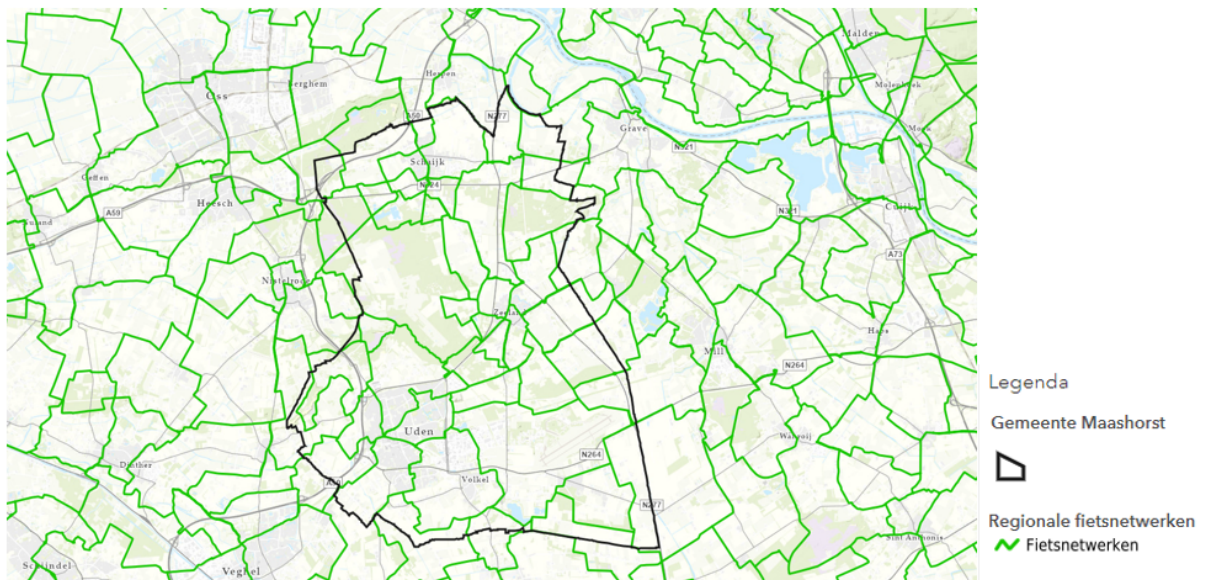
6.1 Opgave 7: Recreatie

6.1.1 Context opgave

De recreatieve belevingswaarde van (het buitengebied van) de gemeente Maashorst wordt goed beoordeeld. Maar ook in de gemeente Maashorst kan een strijd om de beschikbare ruimte uitgetekend worden. Welke plek krijgt recreatie hierin? Recreatie is waardevol voor de gemeente, maar kan in theorie ook tot een verstoring van andere functies in de leefomgeving leiden.

Huidige situatie

Recreatie heeft een belangrijke rol in de gemeente Maashorst. Er zijn extensieve recreatievormen, zoals fiets- en wandelpaden en B&B's, maar ook intensieve recreatievormen, zoals de vakantieparken nabij de Bedafse Bergen en in Schaijk en BillyBird Park Hemelrijk in Volkel. Recreatieve voorzieningen bevinden zich voor een deel nabij de natuurgebieden. Zo kun je in en om De Maashorst wandelen, mountainbiken, maar is er ook het bezoekerscentrum met een terras en speelplaats voor kinderen.

Figuur 0.1: Regionaal fietsnetwerk (bron: Atlas van de Leefomgeving)

Rondom De Maashorst bevinden zich meerdere recreatieve entrees: poorten naar de natuur, met daarbij soms een parkeerplaats, horecazaak en/of startpunt voor een fiets- of wandelroute. In Uden is een VVV-kantoor gevestigd.

Intensieve recreatie bevindt zich rond Volkel (Hemelrijk en Dierenpark). In het centrum van Uden bevinden zich ook veel recreatieve voorzieningen, zoals het theater en verscheidene horecazaken.

Toekomstige situatie

Het aantal recreanten dat de gemeente Maashorst weet te vinden groeit. In De Maashorst wordt het steeds drukker met fietsers en wandelaars bijvoorbeeld. Zo druk zelfs, dat verschillende inwoners van de gemeente het natuurgebied (zeker op een zondag met mooi weer bijvoorbeeld) vermijden.

6.1.2 Beleids optie 1: De recreatiefste gemeente van Noord-Brabant

Essentie van de beleids optie

Maashorst is al een sterke toeristische gemeente. Bij deze optie biedt de gemeente ruim baan voor de doornontwikkeling van recreatie en toerisme. Alle verzoeken die leiden tot een verbreding of intensivering van het aanbod worden positief ontvangen. Binnen deze beleids optie beperkt de gemeente de mogelijkheden van recreatie in het natuurgebied De Maashorst niet. Maashorst verwelkomt alle bezoekers die willen genieten van de gastvrijheid, cultuur, natuur en het rijke scala aan recreatiemogelijkheden.

Effecten

Kansen voor recreatieve initiatieven en ondernemingen

Deze beleids optie leidt tot maximalisatie van de recreatieve mogelijkheden. Dat betekent dat allerlei vormen van recreatie versterkt en gefaciliteerd worden. Dat trekt extra bezoekers, ondernemingen en werkgelegenheid. Het alternatief sluit aan bij de landelijke ontwikkeling, waarin het economisch belang van recreatie in de natuur toeneemt.⁴⁶ Na economisch uitdagende jaren door corona, kan dit alternatief de economische vitaliteit in de gemeente versterken. Extra recreatie kan op allerlei plekken in de gemeente landen. Zo kan De Maashorst een sterker recreatief karakter krijgen, maar dat geldt ook voor andere natuurgebieden, zoals de Bedafse Bergen en de Reekse Heide. In dit alternatief is er ruimte voor zowel intensieve als extensieve recreatie. Grote parken, zoals Hemelrijk en de vakantieparken worden verder gefaciliteerd, maar ook B&B's en 'kleinere' initiatieven worden gestimuleerd.

Milieueffecten van recreatie

Dit betekent wel dat de recreatiedruk op bepaalde delen van de natuur op kan lopen. Rond de Bedafse Bergen is er mogelijk al sprake van een te hoge recreatiedruk. In deze beleids optie wordt die niet beperkt. Sterker, de druk kan er oplopen. Recreatie heeft niet alleen een ruimtelijke impact, maar heeft ook een effect op het geluidniveau in een gebied. Zeker intensieve recreatie tot behoorlijke geluidhinder leiden. Dat is een belangrijk effect om rekening mee te houden. Geluid kan namelijk een sterk negatief effect op de gezondheid hebben.⁴⁷ Intensieve vormen van recreatie kunnen, afhankelijk van het type, ook invloed hebben op andere milieufactoren, zoals geur en luchtkwaliteit (bij bijvoorbeeld een crossbaan). Wanneer het primaat bij recreatie ligt, kan de focus in De Maashorst niet op het herstellen van het al verzwakte natuurlijke systeem liggen. Zo wordt de inzet op de vernatting van de bodem in De Maashorst bijvoorbeeld mogelijk belemmerd wanneer recreatieve voorzieningen zich er vestigen. Als de natuur kwetsbaarder wordt, heeft dat uiteindelijk ook invloed op de natuurbeleving. Dat is op lange termijn mogelijk nadelig voor de recreatiesector, die in de gemeente Maashorst voor een groot deel met natuurbeleving samenhangt.⁴⁸ De economische impuls van deze beleids optie kan op lange termijn dus voor een negatief economisch effect zorgen.

Binnen deze beleids optie wordt recreatie zo goed als overal toegestaan. Ook in de sterk agrarische gebieden (voormalig LOG) bijvoorbeeld. Dat zet landschapswaarden mogelijk onder druk en beperkt de ruimte voor andere functies in het buitengebied. Wel kan recreatie een koppelkans zijn voor een agrariër die op zoek is naar een nieuwe of aanvullende businesscase.

Beoordeling

Al met al leidt dit alternatief tot een economische impuls, maar kan overmatige recreatie de gemeente belasten. De domeinen worden zo beoordeeld:

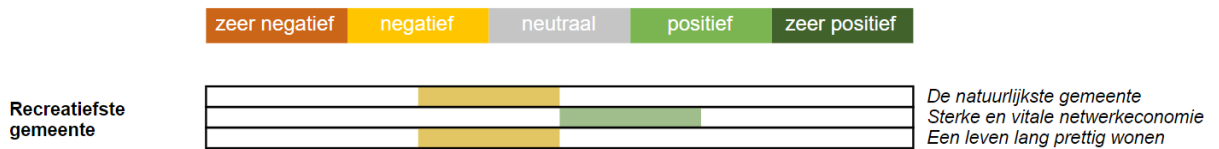
- *De natuurlijkste gemeente*: De beoordeling is (licht) negatief. Hoewel natuur door recreatiemogelijkheden beleefd wordt, is er het risico dat de druk op de kwetsbare natuur van de gemeente te hoog wordt. Daarbij gaat het om de ruimte die recreatie inneemt, maar ook om het negatieve effect dat recreatie op bijvoorbeeld luchtkwaliteit en geur kan hebben. Het primaat bij recreatie betekent dat de focus in De Maashorst niet op natuurherstel kan liggen.
- *Sterke en vitale netwerkeconomie*: De beoordeling is licht positief. Extra mogelijkheden voor recreatie zorgen voor bezoekers, inkomsten, nieuwe ondernemingen en werkgelegenheid in de gemeente. Het risico bestaat echter dat een verlies aan natuurwaarden ook de recreatieve sector op de lange termijn raakt.

⁴⁶ Economisch belang van recreatie in de natuur neemt toe, CBS, 31 mei 2021.

⁴⁷ Effecten van geluid, RIVM, 2017.

⁴⁸ Kennisportaal Klimaatadaptatie, <https://klimaatadaptatienederland.nl/thema-sector/natuur/>.

- *Een leven lang prettig wonen*: De beoordeling is licht negatief. Hoewel inwoners van recreatieve mogelijkheden kunnen genieten, leidt te veel recreatie tot drukte en een negatieve beoordeling van de leefomgeving. Daarnaast kan recreatie door geluidhinder een negatief effect op de gezondheid van inwoners hebben.

Samenhang en onzekerheden

Dit alternatief hangt samen met beleidsoptie 2 bij de natuuropgave. In beide gevallen

6.1.3 Beleidsoptie 2: Zonering van recreatie

Essentie van de beleidsoptie

Maashorst staat recreatie enkel toe op plekken die hiervoor aangewezen zijn en wijzen andere plekken aan waar recreatie wordt beperkt. Met een zonering van (natuur)recreatie staat de gemeente recreatie binnen bepaalde delen van De Maashorst dan niet of nauwelijks toe. (Intensieve) recreatie wordt dan dus geclusterd in bepaalde delen die hiervoor aangewezen zijn. Zo kan het recreatielandschap bijvoorbeeld een beschermende schil rondom de natuurkern(en) vormen. In de kern van De Maashorst zelf wordt recreatie dan sterk beperkt. Een zone die wél in aanmerking zou kunnen komen voor recreatie is het gebied tussen de Reekse Heide en De Maashorst. Momenteel is daar ook al sprake van (verblijfs)recreatiemogelijkheden.

Effecten

Ontzien van natuurzones

Ten opzichte van beleidsoptie 1, leidt deze beleidsoptie tot meer bewustzijn over de clustering van recreatie. Dat geeft de gemeente meer mogelijkheden om sturing uit te oefenen: in welke zones is er ruimte voor recreatie en waar niet? Het instellen van recreatiezones heeft een gunstig effect op de natuurwaarden in de gemeente – specifiek in De Maashorst. Door recreatiemogelijkheden in de kern van natuurgebieden te beperken, kan er meer aandacht besteed worden aan het herstel van het natuurlijke systeem en krijgt de natuur niet te maken met mogelijke negatieve milieueffecten van recreatie (op het gebied van geur, bodemgebruik en luchtkwaliteit bijvoorbeeld). Zo heeft dit alternatief dus een positief effect op het herstel van de natuurwaarden in de gemeente.

Intensieve recreatie en extensieve recreatiezones

Binnen dit alternatief worden de recreatieve schil om De Maashorst en het netwerk van extensieve recreatie door de gemeente versterkt. Het recreatieve netwerk verbindt de kernen met andere plekken die het bezoeken waard zijn. Daarnaast maakt het de weg vrij voor passende overgangen tussen extensieve recreatie en natuur in Maashorst en richting andere gemeenten. (De uitbreiding van) intensieve recreatie vindt alleen plaats op een beperkt aantal daarvoor aangewezen plekken, zoals de kern van Uden en de omgeving van Hemelrijk. Een voorbeeldlocatie waar intensieve recreatiemogelijkheden wel zouden kunnen worden behouden, is Uden-Oost. Binnen de zonering zou hier geëxperimenteerd kunnen worden met een koppeling van bedrijventerrein en recreatiefuncties. Dit kan hier leiden tot een verzwaring van negatieve milieueffecten, op het gebied van geluid en luchtkwaliteit bijvoorbeeld. Veel andere plekken zijn hier binnen dit alternatief niet voor geschikt.

Door de gemeente gecontroleerde extensieve recreatie kan zorgen voor aandacht voor natuur en cultuurhistorie. Zo heeft de extensieve recreatieschil mogelijk een educatieve waarde. Ook in dit alternatief kan recreatie kansrijk zijn als nevenfunctie in het buitengebied. De gemeente zal hier echter een stuk meer randvoorwaarden en beperkende maatregelen aan stellen dan bij beleidsoptie 1.

Economische effecten

Recreatie heeft in dit alternatief een minder direct positief economisch effect dan in beleidsoptie 1. Recreatie in de kern van De Maashorst moet namelijk mogelijk beperkt worden, waardoor economische waarde wordt ingeleverd. De groei van recreatie in de rest van de gemeente wordt geclusterd en – afhankelijk van het type –

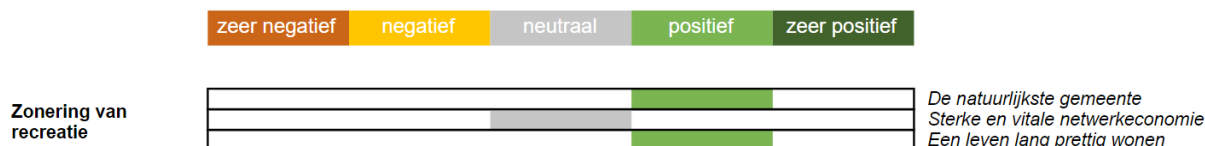
beperkt. Dit levert ten opzichte van alternatief 1 minder banen, bezoekers en inkomsten voor de gemeente en haar inwoners op. Kijkend naar het gegeven dat natuurverslechtering op de lange termijn een negatief effect op de economische vitaliteit kan hebben, betekent dit waarschijnlijk wel dat recreatie in dit alternatief toekomstbestendiger is dan in beleidsoptie 1.⁴⁹

Hoewel recreatiemogelijkheden an sich een positief effect op de waardering van de leefomgeving hebben, wordt niet verwacht dat een zonering (en mogelijk een vermindering) tot significant negatievere waarderingen leiden. Er zullen dan namelijk nog steeds verschillende (en intensieve) vormen van recreatie in de gemeente bestaan. Al met al verbetert de waardering van de leefomgeving in dit alternatief door verschillende andere factoren. De natuurkernen raken minder overbelast door recreatie (drukke), de milieukwaliteit wordt plaatselijk in mindere mate aangetast en de natuurwaarden kunnen gerichter versterkt worden.

Beoordeling

De zonering van recreatie zorgt voor clustering van de recreatiedruk binnen daarvoor geschikte gebieden. Op andere plaatsen, zoals in de kern van De Maashorst, wordt geen of weinig recreatie toegestaan. De beoordeling is als volgt:

- **De natuurlijkste gemeente:** De beoordeling van dit domein is positief. De zonering leidt tot recreatie enkel op plekken waar de natuur dat aankan. Binnen natuurgebieden kan de focus zo op andere zaken, zoals het herstel van natuurwaarden liggen. Het recreatielandschap vormt een beschermende schil rondom de natuurkern(en).
- **Sterke en vitale netwerkeconomie:** Het effect is neutraal. Een sterke groei van de economische vitaliteit als gevolg van een uitbreiding van recreatie wordt in dit alternatief voorkomen. De mogelijke verbetering van de natuur in de natuurkern(en) leidt echter wel tot economische stabiliteit van recreatie op de lange termijn.
- **Een leven lang prettig wonen:** Dit alternatief zorgt voor een positief effect op dit domein. Aandacht voor natuurherstel in natuurkernen is mogelijk, recreatiedruk neemt af en milieueffecten (zoals het geluidniveau) verbeteren plaatselijk mogelijk.

6.2 Optimalisaties en aanbevelingen

De afweging van beleidsopties gaat (zoals bij meerdere afwegingen in deze impactbeoordeling) over een keuze tussen scheiding (zonering) of verweving. Voor recreatie geldt dat de gemeente kan kiezen (op welke plekken willen we recreatie, natuur, biodiversiteits- en landschapswaarden?) of creëren (kunnen we slimme combinaties maken waarbij meerdere belangen gediend zijn?). Voor beschermde natuurgebieden geldt dat de urgentie van de natuur vraagt om meer zonering, terwijl buiten de beschermde natuur verweving een gunstiger perspectief is.

Verweving is echter niet vanzelfsprekend. Het systeem van ruimtelijke ordening is in sterke mate op scheiding ingericht, ondanks pogingen (bijvoorbeeld door de Omgevingswet) om tot meer integratie van het Omgevingsbeleid te komen. Voor recreatie kan het interessant zijn om te kijken of binnen de zone slimme combinaties gevonden kunnen worden.

⁴⁹ Kennisportaal Klimaatadaptatie, <https://klimaatadaptatienederland.nl/thema-sector/natuur/>.

7 Integrale beschouwing

7.1 Conclusies geïntegreerde alternatieven

In de tabel hieronder is te zien hoe de beleidsopties binnen de twee alternatieven passen. Voor Groen in Maashorst en Groei in Maashorst is bij elke opgave een andere beleidsoptie gekozen. Voor drie opgaven is een derde beleidsoptie opgenomen. Die beleidsopties vormen aanvullingen op de twee uitersten.

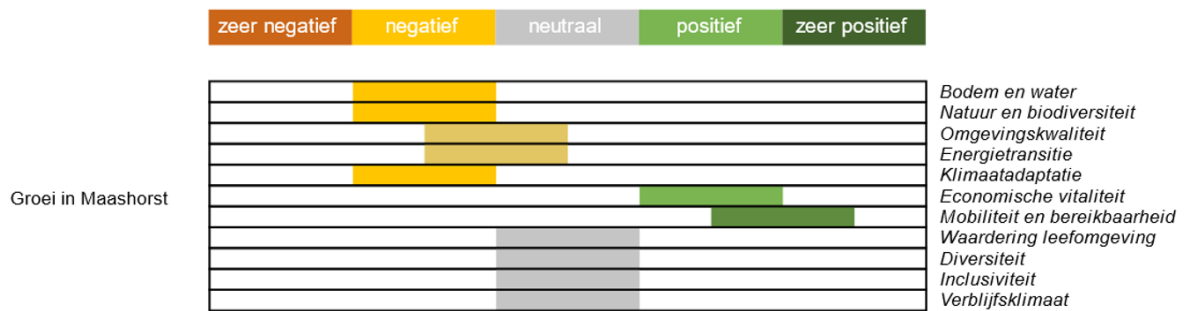
Tabel 0.1: Beleidsopties en geïntegreerde alternatieven

Thema	Opgave	Groen in Maashorst	Groei in Maashorst	Overige beoordeelde beleidsopties
Bodem, water en natuur	<i>Water</i>	Halve meter grondwaterspiegelstijging	Geen ingrepen op waterhuishouding, niet meer dan de wettelijke maatregelen	-
	<i>Natuur</i>	Het natuurbelang prevaleert	Geen aanvullende inzet op behoud van bestaande natuurwaarden	Natuur midden in de maatschappij
Transitie landelijk gebied	<i>Landbouw</i>	Primaat natuur: het natuurbelang bepaalt alle beleidskeuzes	Primaat landbouw: 'business as usual'	Inzet op gebiedsgerichte differentiatie en innovatie volgens AgroProeftuin De Peel
Mobiliteitstransitie, voorzieningen en verstedelijking	<i>Woningbouw</i>	Voornamelijk inzetten op inbreiding	Voornamelijk inzetten op uitbreiding	Gebiedsgerichte benadering aan de hand van landschappelijke kernkwaliteiten
	<i>Bedrijventerreinen</i>	De bedrijventerreinen in ontwikkeling verder oppakken en verder geen nieuwe bedrijfsgrond uitgeven	Nieuwe, aanvullende locaties aanwijzen	-
	<i>Mobiliteitstransitie</i>	Verbrede inzet op mobiliteitshub(s) en duurzame modaliteiten	Optimalisatie van bestaand netwerk met auto en OV, gericht op bestaande modaliteiten	-
Recreatie	<i>Recreatie</i>	Zonering van recreatie	De recreatiefste gemeente van Noord-Brabant	-

Kijkend naar de afzonderlijke beoordelingen van alle beleidsopties, zijn de geïntegreerde alternatieven aan de hand van de elf thema's beoordeeld.

Totaalbeoordeling Groei in Maashorst

De figuur hieronder toont de totaalbeoordeling van het alternatief Groei in Maashorst.

Figuur 0.1: Totaalbeoordeling alternatief Groei in Maashorst

Conclusies per thema Groei in Maashorst

Bij het vormen van conclusies per thema is aan de ene kant naar de afzonderlijke effectbeoordelingen uit deze impactbeoordeling gekeken. Aan de andere kant is ook een inschatting gemaakt van hoe de keuze voor de verschillende beleidsopties samen een thema beoordeelt. Het thema bodem en water wordt bijvoorbeeld niet alleen beoordeeld door naar de effectbeoordeling van de opgave water te kijken. De keuze op het gebied van andere thema's, zoals natuur, landbouw en klimaatadaptatie heeft hier namelijk ook invloed op. Hieronder zijn de totaalbeoordelingen per thema uiteengezet.

Bodem en water: negatief. Bodem en water krijgen in dit scenario relatief weinig aandacht. Met name de keuze voor het primaat bij landbouw leidt tot negatieve effecten op het gebied van bodem en water.

Natuur en biodiversiteit: negatief. Natuur is ondergeschikt aan de landbouw en recreatie put natuur en biodiversiteit uit. De beoordeling is daarom negatief.

Omgevingskwaliteit: licht negatief. Het effect op dit thema is relatief klein. Met name voor groenstructuren is in dit alternatief relatief weinig aandacht.

Energietransitie: licht negatief. De beleidsopties van dit alternatief zijn weinig gericht de energietransitie. Daarom is er geen sprake van een uitgesproken effect. Gezien de blijvende focus op het autogebruik en de positieve houding ten opzichte van de landbouw en de bedrijventerreinen, is de beoordeling licht negatief.

Klimaatadaptatie: negatief. De keuze voor uitbreiding van woningen en bedrijventerreinen laat het verhard oppervlak in de gemeente toenemen. De beoordeling is negatief.

Economische vitaliteit: positief. Bedrijven genieten binnen dit alternatief veel vrijheid. Er is ruimte voor economische groei en in het buitengebied is er volop ruimte voor landbouw. De werkgelegenheid groeit.

Mobiliteit en bereikbaarheid: positief tot zeer positief. De bestaande modaliteiten worden verbeterd. Dat zorgt voor positieve effecten op het gebied van bereikbaarheid. De auto is en blijft het belangrijkste vervoersmiddel en houdt veel ruimte.

Waardering leefomgeving: neutraal. De beoordeling van dit thema is erg afhankelijk van hoe ambities uiteindelijk verder uitgewerkt worden. Binnen de beleidsopties van dit alternatief wordt er weinig over de criteria van de waardering van de leefomgeving gesproken. Daarom is de beoordeling neutraal.

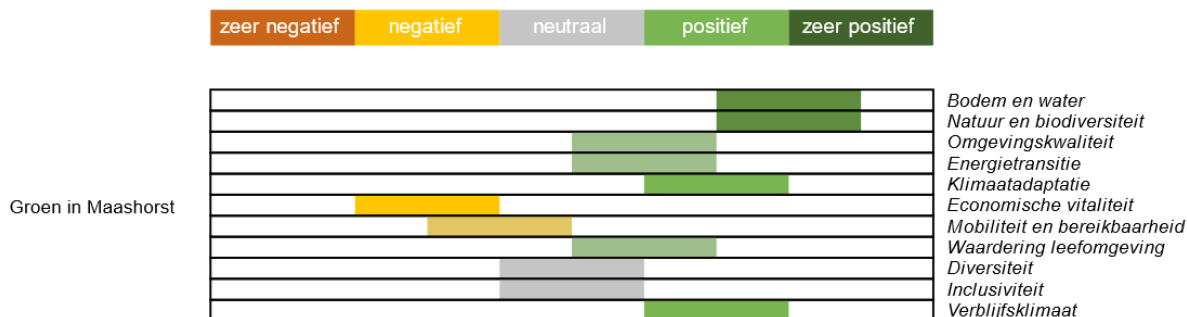
Diversiteit: neutraal. Dit thema is niet expliciet in de opgaven verwerkt. Op basis van dit alternatief en de onderliggende beleidsopties is dit effect niet anders dan neutraal te beoordelen.

Inclusiviteit: neutraal. Dit thema is niet expliciet in de opgaven verwerkt. Op basis van dit alternatief en de onderliggende beleidsopties is dit effect niet anders dan neutraal te beoordelen.

Verblijfsklimaat: neutraal. Hier spelen zowel positieve als negatieve effecten, die ervoor zorgen dat de totaalbeoordeling neutraal is. Zo groeien het woningaanbod en de werklocaties, maar neemt ook de overlast van luchtkwaliteit, geur en geluid toe.

Totaalbeoordeling Groen in Maashorst

Op Figuur 0.2 is de totaalbeoordeling van het alternatief Groen in Maashorst te zien.

Figuur 0.2: Totaalbeoordeling alternatief Groen in Maashorst

Conclusies per thema Groen in Maashorst

Bodem en water: positief tot zeer positief. Binnen dit alternatief staan bodem en water centraal bij de beleidsvorming. De gemeente zet er extra op in en andere functies moeten wijken als ze bodem en water belemmeren.

Natuur en biodiversiteit: positief tot zeer positief. Ook hiervoor is zeer veel aandacht binnen dit alternatief. Natuur prevaleert in het buitengebied en wordt beschermd voor overmatige recreatiedruk.

Omgevingskwaliteit: licht positief. Het effect op dit thema is relatief klein. Met name op het gebied van groenstructuren is een versterking zichtbaar.

Energietransitie: licht positief. Het effect op dit thema is relatief klein. Grootschalige duurzame energieopwekking heeft in dit alternatief (en in de beleidsopties die eraan ten grondslag liggen) namelijk geen grote rol. Wel draagt de inzet op de verduurzaming van mobiliteit bij aan de energietransitie.

Klimaatadaptatie: positief. De keuze voor inbreiding moet in dit alternatief samengaan met vergroening. Daarnaast kiest de gemeente voor ambitieuze maatregelen om het grondwater te laten stijgen.

Economische vitaliteit: negatief. Met name op de korte termijn zijn de effecten negatief. De groei van bedrijvigheid wordt beperkt en de agrarische bedrijven zullen (voor een deel) hun verdienmodel moeten aanpassen. Dat kan voor onzekerheid zorgen.

Mobiliteit en bereikbaarheid: licht negatief. De grote inzet op nieuwe duurzame mobiliteitsvormen is positief voor dit thema. Echter, het terugdringen van de auto zorgt overall voor een licht negatieve beoordeling. De rol van de auto is in Maashorst anno 2023 namelijk erg groot.

Waardering leefomgeving: licht positief. Op basis van de beleidsopties kan hier geen zeer uitgesproken effect bepaald worden. Wel is de beoordeling al met al licht positief. Dat komt vooral door de aansluiting op voorzieningen (door de keuze voor inbreiding) en het positieve effect van de groenbeleving.

Diversiteit: neutraal. Dit thema is niet expliciet in de opgaven verwerkt. Op basis van dit alternatief en de onderliggende beleidsopties is dit effect niet anders dan neutraal te beoordelen.

Inclusiviteit: neutraal. Dit thema is niet expliciet in de opgaven verwerkt. Op basis van dit alternatief en de onderliggende beleidsopties is dit effect niet anders dan neutraal te beoordelen.

Verblijfsklimaat: positief. De keuzes op het gebied van natuur, landbouw en bedrijvigheid zorgen hebben een positief effect op milieufactoren als luchtkwaliteit, geur en geluid.

Afweging tussen de alternatieven

In het totaaloverzicht valt op dat het alternatief Groen in Maashorst aanmerkelijk positiever wordt beoordeeld op de meer 'klassieke' milieuthema's: bodem en water, natuur en biodiversiteit en klimaatadaptatie. Ook op het thema verblijfsklimaat scoort dat alternatief beter. Groei in Maashorst krijgt een betere beoordeling op het gebied van mobiliteit en economische vitaliteit. Dat is het geval omdat de auto, de landbouw en de overige bedrijvigheid in dit alternatief veel ruimte krijgen.

Alle elf de thema's samengenomen, heeft het alternatief Groen in Maashorst een positiever effect op de leefomgeving dan het alternatief Groei in Maashorst. Er wordt op meer thema's positief gescoord en slechts twee thema's worden (licht) negatief beoordeeld. Binnen Groei in Maashorst zijn er slechts twee thema's die positief worden beoordeeld, terwijl er maar liefst vijf thema's een (licht) negatieve beoordeling krijgen. Bij de uitspraak dat Groen in Maashorst tot positievere effecten leidt dan het andere alternatief wordt aangenomen dat aan alle tien de thema's evenveel waarde wordt toegekend. Dat hóéft echter niet het geval te zijn.

Kijkend naar de totaalbeoordelingen, blijkt dat de gemeente keuzes moet maken om tot een voorkeursalternatief te komen. Sommige thema's bijten elkaar namelijk. Het is (op korte termijn) niet mogelijk om zowel op klimaat- en milieuthema's als op mobiliteits- en economiethema's een zeer positieve score te behalen. De focus op het ene thema leidt namelijk automatisch tot belemmeringen op het andere thema.

7.2 Conclusies per opgave

In dit deel van de conclusie is naar de afzonderlijke opgaven gekeken.

Water. Extra inzet op de stijging van het grondwater levert veel positieve milieueffecten op en wordt als beleids optie aanbevolen. Om deze ambitie te behalen kan het nodig zijn om concessies te doen op het gebied van verstedelijking en landbouw.

Natuur. Kijkend naar alle aspecten is de beoordeling het best wanneer de gemeente kiest voor het natuurbelang op één. Positieve milieueffecten gaan hierbij echter wel samen met een (licht) negatief effect op de economische vitaliteit (op de korte termijn).

Transitie landelijk gebied. Voor de omgevingsvisie verdient het aanbeveling om per deelgebied in elk geval doelen te benoemen, die bij momenten van verandering kunnen dienen als inspiratierichting voor in het gebied aanwezige ondernemers. Zodoende ontstaat perspectief én een duidelijk beeld van waar de gemeente heen wil. Nadrukkelijk onwenselijke initiatieven kunnen daarmee ook voorkomen worden.

Woningbouw. Kijkend naar de drie centrale domeinen wordt inbreiding positiever beoordeeld dan uitbreiding. De beoordelingen van gezondheid en natuur maken het grootste verschil. Inbreiding scoort ook beter dan de keuze voor de gebiedsgerichte benadering. De gebiedsgerichte benadering kan namelijk tot versnippering leiden en belemmert de realisatie van woningen mogelijk door een gebrek aan duidelijkheid.

Bedrijventerreinen. De keuze om geen nieuwe bedrijfsgronden uit te geven krijgt de meest positieve beoordeling. Er wordt aanbevolen om in te zetten op de kwalitatieve verbetering van bestaande bedrijventerreinen. Als er behoefte is aan meer bedrijfs capaciteit, kan de uitbreidingsruimte slechts op één locatie worden geboden, om de gevolgen voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken.

Mobiliteitstransitie. De auto is erg belangrijk in Maashorst. Vanuit milieuoogpunt is het goed om de ruimte voor de auto te beperken. Met het oog op de bereikbaarheid (en de economische vitaliteit) levert dat (op de korte termijn) negatieve gevolgen op. Er wordt een balans aanbevolen tussen:

- het behoud van de autobereikbaarheid;
- de versterking van het ov en het fiets- en wandelnetwerk;
- de komst van een BRT-hub bij A50-afslag 13;

- het beperken van de ruimte die de auto inneemt ten behoeve van langzaam verkeer, aantrekkelijke verblijfsplekken en klimaatadaptatie.

Recreatie. De zonering van recreatie leidt tot de beste beoordeling. Natuurwaarden kunnen herstellen en dat komt de gezondheid van inwoners ten goede.

Over Antea Group

Antea Group is het thuis van 1500 trotse ingenieurs en adviseurs. Samen bouwen wij elke dag aan een veilige, gezonde en toekomstbestendige leefomgeving. Je vindt bij ons de allerbeste vakspecialisten van Nederland, maar ook innovatieve oplossingen op het gebied van data, sensing en IT. Hiermee dragen wij bij aan de ontwikkeling van infra, woonwijken of waterwerken. Maar ook aan vraagstukken rondom klimaatadaptatie, energietransitie en de vervangingsopgave. Van onderzoek tot ontwerp, van realisatie tot beheer: voor elke opgave brengen wij de juiste kennis aan tafel. Wij denken kritisch mee en altijd vanuit de mindset om samen voor het beste resultaat te gaan. Op deze manier anticiperen wij op de vragen van vandaag en de oplossingen voor morgen. Al 70 jaar.

Contactgegevens

Beneluxweg 125
4904 SJ Oosterhout
Postbus 40
4900 AA Oosterhout
T. +31 6 10 03 41 30
E. Jort.Verhoeven@AnteaGroup.nl

Copyright © 2023

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.

De informatie die in dit rapport is opgenomen is uitsluitend bestemd voor geadresseerde(n) en kan persoonlijke of vertrouwelijke informatie bevatten. Gebruik van deze informatie, door anderen dan de geadresseerde(n) en gebruik door hen die niet gerechtigd zijn van deze informatie kennis te nemen, is niet toegestaan. De informatie is uitsluitend bestemd om te worden gebruikt door de geadresseerde, voor het doel waarvoor dit rapport is vervaardigd. Indien u niet de geadresseerde bent of niet gerechtigd bent tot kennisneming, is openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en/of verstrekking van deze informatie aan derden niet toegestaan, tenzij na schriftelijke toestemming door Antea Group en wordt u verzocht de gegevens te verwijderen en direct een melding te maken bij security@antegroup.nl. Derden, zij die niet geadresseerd zijn, kunnen geen rechten aan dit rapport ontleen, tenzij na schriftelijke toestemming door Antea Group.

www.anteagroup.nl